

Ministerie van Financiën

> Retouradres POSTBUS 20201 2500 EE Den Haag

Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20017
2500 EA DEN HAAG

**Directoraat-Generaal van
de Rijksbegroting**
Directie Begrotingszaken

Korte Voorhout 7
2511 CW Den Haag
POSTBUS 20201
2500 EE Den Haag

Onze referentie
2025-0000507480

Bijlage(n)
1. Antwoorden schriftelijk
overleg Miljoenennota 2026

Datum 7 november 2025
Betreft Beantwoording schriftelijk overleg over de Miljoenennota

Geachte voorzitter,

Hierbij ontvangt u de antwoorden op de vragen die de Eerste Kamer in het schriftelijk overleg heeft gesteld inzake de Miljoenennota 2026.

Hoogachtend,

de minister van Financiën,

E. Heinen

Antwoorden schriftelijk overleg Eerste Kamer bij de Miljoenennota 2026

VRAAG 1

Vraag 1

In de op 16 september 2025 ontvangen Nota over de toestand van 's rijksfinanciën lezen de leden van de BBB-fractie op het voorblad 'Verantwoord begroten voor een sterke economie'. Welke criteria en uitgangspunten hanteert de regering om zodanig verantwoord te begroten zodat een stabiele en sterke economie daadwerkelijk kan worden bereikt?

Antwoord op vraag 1

Door over de begrotingshorizon vast te houden aan de budgettaire kaders, draagt het demissionaire kabinet bij aan solide overheidsfinanciën, voorspelbaarheid en stabiliteit. Het is belangrijk om goede voorzieningen te realiseren voor de burgers en bedrijven van nu en in de toekomst. Begrotingsdiscipline draagt hierbij bij aan scherpe keuzes. De maatregelen uit het hoofdlijnenakkoord beperken daarom de groei van de overheidsuitgaven vanaf 2027.

VRAAG 2

Vraag 2

In de op 16 september 2025 ontvangen Nota over de toestand van 's rijksfinanciën lezen de leden van de BBB-fractie op het voorblad «Verantwoord begroten voor een sterke economie» Welke criteria en uitgangspunten zijn dan volgens de regering van fundamenteel belang om op middellange termijn een sterke economie te hebben en te kunnen behouden?

Antwoord op vraag 2

De Nederlandse economie staat er goed voor. Nederlanders zijn over het algemeen tevreden met hun leven. De werkloosheid is laag, de arbeidsparticipatie is hoog, de economie groeit, de lonen stijgen harder dan de inflatie en de koopkracht neemt toe. Nederland profiteert als open economie van internationale en Europese samenwerking. Echter is de wereldwijde economische onzekerheid sterk toegenomen dit jaar met gevolgen voor onze economie en welvaart. De Nederlandse economie is sterk verweven met de rest van de wereld, wat ons gevoelig maakt voor schokken en gebeurtenissen elders in de wereld. Door vast te houden aan het trendmatig begrotingsbeleid, draagt het kabinet bij aan het stabiliseren van de economie.

De Miljoenennota 2026 presenteert het belang van een weerbare en wendbare Nederlandse economie, zie in het bijzonder hoofdstuk 3. De overheid kan bijdragen aan schokbestendigheid en stabiliteit door solide begrotingsbeleid te voeren. Wanneer de overheidsschuld op een verantwoord en laag niveau wordt gehouden, ontstaat er ruimte om de economie te stabiliseren tijdens economische tegenvallers. Hierdoor kan het kabinet vasthouden aan het trendmatig begrotingsbeleid, waarbij structurele uitgaven en inkomsten in evenwicht blijven en tijdelijke schokken worden opgevangen zonder dat dit leidt tot ongewenste begrotingsproblemen op de lange termijn.

Verder schetst de Miljoenennota 2026 dat veranderingen en transities kansen kunnen bieden voor de Nederlandse economie. Een economie met voldoende aanpassingsvermogen en hoogwaardig menselijk kapitaal kan blijven inspelen op kansen in de economie. Daarom is het belangrijk dat de Nederlandse economie dynamisch blijft, zodat ondernemers zich kunnen aanpassen aan veranderende marktomstandigheden. Daarom heeft het demissionaire kabinet in september de eerste productiviteitsagenda gepubliceerd. Deze agenda bevat maatregelen op vijf gebieden om de arbeidsproductiviteit aan te zetten: digitalisering en innovatie, regeldruk, bedrijfsfinanciering, onderwijs en arbeidsmarkt. Op het gebied van innovatie heeft het kabinet in juli een R&D-actieplan naar de kamer gestuurd. Ook helpt de overheid mkb'ers een Nederlandse AI-fabriek te bouwen. Daarnaast zorgt de overheid voor eenvoudigere en beter afgestemde regels, zoals gestandaardiseerde etiketten in Europa, en lagere administratieve lasten. Op het gebied van bedrijfsfinanciering stimuleert het kabinet medewerkersparticipatie voor start-ups en scale-ups en blijft het kabinet inzetten op het versterken van de Europese kapitaalmarktunie. Om de kwaliteit van het funderend onderwijs te versterken ondersteunt het kabinet onder andere vernieuwing van het curriculum en betere loopbaanbegeleiding in het voortgezet onderwijs en het mbo. Om de krapte op de arbeidsmarkt te verhelpen vermindert het kabinet onzekerheden en verplichtingen voor ondernemers bij loondoorbetaling door ziekte en werkt het kabinet aan verbeterde matching op de arbeidsmarkt via regionale Werkcentra.

VRAAG 3

Vraag 3

De huidige geopolitieke spanningen en de importheffingen door de Amerikaanse regering, alsmede de tegenmaatregelen van China en Europa zorgen voor minder goed voorspelbare financiële uitgangspunten en zet de Nederlandse economie onder druk.

Zowel voor Europa als voor Nederland verslechteren de economische uitgangspunten, zo constateren deze leden. Kunt u aangeven hoe de robuuste economie van Nederland deze «economische storm» kan doorstaan?

Antwoord op vraag 3

Zie het antwoord op vraag 2.

VRAAG 4

Vraag 4

Daarenboven zullen ingaand 2026 elk jaar toenemende materiële uitgaven moeten worden gedaan voor de veiligheid van Europa en voor veiligheid van de burgers in Nederland. Welke afwegingen maakt de regering als het gaat om keuzen tussen het begrotingstekort te laten oplopen, versus bezuinigingen?

Antwoord op vraag 4

Voor de periode 2025 en verder zijn de Defensie-uitgaven gekoppeld aan tenminste 2% van het bbp, waarbij het uitgangspunt is dat structurele uitgaven structureel moeten worden ingepast binnen de begroting. Dit is conform de Wet Financiële Defensieverplichtingen. Op de NAVO-top van 24 en 25 juni 2025 is afgesproken om de Defensie-uitgaven te verhogen tot 3,5% van het bbp in 2035. Het budgettair verwerken en voorzien van dekking van deze intensiveringen wordt vanwege de demissionaire status van het huidige kabinet aan het nieuwe kabinet gelaten.

VRAAG 5

Vraag 5

Daarenboven zullen ingaand 2026 elk jaar toenemende materiële uitgaven moeten worden gedaan voor de veiligheid van Europa en voor veiligheid van de burgers in Nederland. Bent u het met de leden van de BBB-fractie eens dat voorkomen moet worden dat belastingen voor burgers en bedrijven hoger worden?

Antwoord op vraag 5

Zie antwoord op vraag 4.

VRAAG 6

Vraag 6

De regering schrijft in het voorwoord van de Miljoenennota 2026 onder andere: «Waar Nederland de bakermat was voor veel topbedrijven, dreigen we die positie te verliezen.» Uit een recente peiling van VNO-NCW en MKB-Nederland onder ruim 4000 leden blijkt dat bijna 90% van deze leden zorgen hebben over de stabiliteit van de economie en het investeringsklimaat in Nederland. De regering heeft recent een eerste stap gezet om de staalindustrie in Nederland te behouden. Daarnaast heeft de regering zeer recent ingegrepen bij een chipbedrijf met een beroep op de Wet beschikbaarheid goederen (voor het eerst sinds 1952) om cruciale technologische kennis en capaciteiten voor Nederland en Europa te behouden.

De leden van de BBB-fractie merken op dat dit de ernst schetst van de omslag van open economieën, zoals die van Nederland, naar meer protectie, handelsbelemmeringen en handelstarieven en de toenemende noodzaak om technologische kennis actief te moeten gaan beschermen.

Welke maatregelen ziet de regering om tegemoet te komen zorgen van grote en kleine ondernemingen, zodat die zorgen ook daadwerkelijk minder kunnen worden?

Antwoord op vraag 6

De regering zet in op het verlagen van de regeldruk en vereenvoudigen van wet- en regelgeving, zodat de administratieve lasten bij ondernemers verlaagd wordt en regelingen beter benut kunnen worden. Daarnaast onderzoekt het kabinet mogelijkheden tot het opzetten van een investeringsinstelling. Deze instelling, die verder kan bouwen op de integratie van Invest NL en Invest International, kan een belangrijke rol spelen bij het verbeteren van het investeringsklimaat. De regering blijft ook het versterken van de Europese interne markt stimuleren. Een sterke interne markt biedt groeikansen voor Nederlandse ondernemingen door handelsbarrières te verminderen, dit stimuleert innovatie en versterkt de concurrentiekracht van Nederlandse bedrijven. Uit een studie van het IMF blijkt dat de huidige handelsbelemmeringen binnen de interne markt vergelijkbaar zijn met invoerheffingen van 45% op goederen en zelfs 110% op diensten. Daarnaast is stabiel overheidsbeleid van groot belang. Ondernemers moeten weten waar zij aan toe zijn en kunnen vertrouwen op stabiel economisch beleid voordat zij besluiten om te investeren.

VRAAG 7

Vraag 7

De regering schrijft in het voorwoord van de Miljoenennota 2026 onder andere: «Waar Nederland de bakermat was voor veel topbedrijven, dreigen we die positie te verliezen.» Uit een recente peiling van VNO-NCW en MKB-Nederland onder ruim 4000

leden blijkt dat bijna 90% van deze leden zorgen hebben over de stabiliteit van de economie en het investeringsklimaat in Nederland. De regering heeft recent een eerste stap gezet om de staalindustrie in Nederland te behouden. Daarnaast heeft de regering zeer recent ingegrepen bij een chipbedrijf met een beroep op de Wet beschikbaarheid goederen (voor het eerst sinds 1952) om cruciale technologische kennis en capaciteiten voor Nederland en Europa te behouden.

De leden van de BBB-fractie merken op dat dit de ernst schetst van de omslag van open economieën, zoals die van Nederland, naar meer protectie, handelsbelemmeringen en handelstarieven en de toenemende noodzaak om technologische kennis actief te moeten gaan beschermen.

Wat gaat regering doen om het investeringsklimaat voor ondernemingen te verbeteren, zodat Nederland weer een bakermat kan worden voor topbedrijven, maar vooral om de topbedrijven die Nederland heeft, te behouden?

Antwoord op vraag 7

Zie antwoord op vraag 6.

VRAAG 8

Vraag 8

De «brede welvaart» die Nederlanders ervaren is dit jaar opnieuw gedaald. Mensen voelen zich vooral minder veilig als gevolg van de wereldwijde spanningen. De ervaren brede welvaart is dit jaar met bijna 1% afgenomen. Van alle onderwerpen is veiligheid het hardst gedaald met 3,4%. Ook op andere aspecten van brede welvaart zijn de scores gedaald, zoals met name huisvesting, inkomen en baan zekerheid. Beleidskeuzes zullen moeten worden gemaakt, zo constateren de leden van de BBB-fractie.

Kunt u aangeven welke beleidskeuzes de regering maakt om jonge mensen meer perspectief te bieden op een woning en betaalbare woonlasten die in de praktijk ook echt werken?

Antwoord op vraag 8

Het terugdringen van het woningtekort is een prioriteit van dit kabinet. Vooral voor mensen met een laag inkomen of middeninkomen – waartoe ook vaak starters horen – is het niet eenvoudig om een betaalbare woning te vinden. Voorbeelden van beleidskeuzes die het kabinet heeft gemaakt voor de woningmarkt in zijn geheel zijn:

- Het Rijk voert meer regie met het wetsvoorstel Regie op volkshuisvesting. Hierin wordt via de Woondeals bestuurlijk vastgelegd dat van de nieuwbouw 67 procent betaalbaar en 30% sociaal moet zijn. Starters komen in aanmerking voor deze nieuwe betaalbare woningen.
- Om dit te realiseren stelt het kabinet enerzijds financiële middelen beschikbaar via onder andere de realisatiestimulans, woningbouwimpuls en voor infrastructurele ontsluiting. Daarnaast wordt ook ingezet op verminderen van de regeldruk voor woningbouw middels het programma STOER.
- Voor de betaalbaarheid van huurwoningen is met corporaties afgesproken om de huurverhogingen in 2025 te matigen en ze daarna te baseren op gemiddelde inflatie van de afgelopen 3 jaar, hierdoor worden huurders beschermd tegen uitschieters in de jaarlijkse huurverhoging.

Specifieke maatregelen voor starters zijn:

- De leeftijdsgrens in de huurtoeslag is verlaagd van 23 naar 21 jaar, waardoor jongeren eerder recht krijgen op huurtoeslag en daarmee worden ondersteund bij hun woonlasten.
- De differentiatie van de overdrachtsbelasting, waardoor starters 0 procent overdrachtsbelasting betalen. Dit verbetert de positie van starters ten opzichte van beleggers.
- Oprichting van het Nationaal Fonds Betaalbare Koopwoningen. Dit geeft starters mogelijkheid tot extra financiering van een nieuwbouwwoning. Deze extra financiering moet worden terugbetaald aan het fonds indien de woning wordt verkocht (inclusief eventuele waardeontwikkeling).

VRAAG 9

Vraag 9

De «brede welvaart» die Nederlanders ervaren is dit jaar opnieuw gedaald. Mensen voelen zich vooral minder veilig als gevolg van de wereldwijde spanningen. De ervaren brede welvaart is dit jaar met bijna 1% afgenomen. Van alle onderwerpen is veiligheid het hardst gedaald met 3,4%. Ook op andere aspecten van brede welvaart zijn de scores gedaald, zoals met name huisvesting, inkomen en baan zekerheid. Beleidskeuzes zullen moeten worden gemaakt, zo constateren de leden van de BBB-fractie. Welke stappen zet de regering om het begrip «arbeid moet meer lonen» voor elkaar te krijgen?

Antwoord op vraag 9

Het kabinet heeft in het hoofdlijnenakkoord de doelstelling opgenomen om (meer) werken meer te laten lonen. Hiervoor zijn door het kabinet verschillende maatregelen genomen, die stapsgewijs over de kabinetsperiode worden ingevoerd. Dit gaat met name

om lastenverlichting via de tarieven in de inkomstenbelasting en de vereenvoudiging van de huurtoeslag. Beide maatregelen zorgen voor een positief effect in portemonnee van werkenden.

Het koopkrachtbeeld voor werkenden is dan ook positief. De ontwikkeling voor 2026 is door het ministerie van SZW geraamd op +1,2%. Naar de positieve loonontwikkeling, zorgt onder andere ook de verlenging van de verlaging van de brandstofaccijns voor deze groei.

VRAAG 10

Vraag 10

De «brede welvaart» die Nederlanders ervaren is dit jaar opnieuw gedaald. Mensen voelen zich vooral minder veilig als gevolg van de wereldwijde spanningen. De ervaren brede welvaart is dit jaar met bijna 1% afgenomen. Van alle onderwerpen is veiligheid het hardst gedaald met 3,4%. Ook op andere aspecten van brede welvaart zijn de scores gedaald, zoals met name huisvesting, inkomen en baan zekerheid. Beleidskeuzes zullen moeten worden gemaakt, zo constateren de leden van de BBB-fractie. Welke mogelijkheden ziet u om de enigszins teruglopende arbeidscapaciteit weer te verhogen?

Antwoord op vraag 10

Decennialang heeft de Nederlandse economie kunnen profiteren van een almaar groeiend arbeidsaanbod. Dit is positief geweest voor de economische groei en voor de emancipatie van diverse groepen, waaronder vrouwen. Een flinke stijging van het arbeidsaanbod ligt echter niet meer voor de hand. De druk op de arbeidsmarkt zal volgens de Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050 verder toenemen. Dit komt door vergrijzing, de kleine groep onbenut arbeidspotentieel, een geringe reactie op fiscale prikkels en ook arbeidsmigratie vormt volgens de commissie geen structurele oplossing voor de algehele krapte op de arbeidsmarkt. Extra werknemers zorgen immers op den duur ook voor extra vraag naar goederen en diensten en een toename van de grijze druk. Een van de redenen waarom er op fiscale prikkels niet goed gereageerd wordt is de complexiteit van het belasting- en toeslagenstelsel. Het is vaak ondoorzichtig wat (meer) werken precies aan extra inkomen oplevert. Daarom zijn er verschillende initiatieven om dit te verbeteren. Zo bieden we via de pilot meerurenmaatwerk leraren verschillende opties om meer uren te kunnen werken bijvoorbeeld een extra bedrag bovenop het salaris, een flexibel rooster of snipperdagen en onderzoeken we via pilots rondom het Programma Meer Uren Werkt verdere interventies om meer uren werken te stimuleren, bijvoorbeeld door inzicht in hoeveel meer geld je overhoudt als je meer uren werkt. Ook starten we een campagne op om de Wet flexibel werken meer onder de aandacht te brengen. Op de lange termijn werken we aan het goedkoper maken van de kinderopvang en het vereenvoudigen van het belasting- en toeslagenstelsel. Er zitten hoopvolle aanknopingspunten in het onderzoek naar mispercepties van de marginale druk, waaruit blijkt dat mensen die hun eigen marginale druk flink overschatten meer uren werken als ze informatie krijgen waardoor ze hun marginale druk beter kunnen inschatten.

VRAAG 11

Vraag 11

De Nederlandse economie staat er goed voor en ontwikkelt zich matig positief. Vanwege de vele onzekerheden in internationaal verband bestaat het risico dat de trendmatige positieve economische groei, negatief zal worden beïnvloed. Heeft de regering een «vangrails» om het risico van een neergaande economische ontwikkeling te mitigeren?

Antwoord op vraag 11

Overheidsbeleid kent «vangrails» of stabilisatoren die bijdragen aan het opvangen van economische schokken. Denk aan uitgaven zoals WW en bijstand maar ook belastinginkomsten. Wanneer de economie vertraagt, stijgt de werkloosheid en neemt het inkomen af. Hierdoor stijgen automatisch de overheidsuitgaven aan uitkeringen, terwijl de belastingopbrengsten afnemen. Dit zorgt ervoor dat het besteedbaar inkomen van huishoudens minder sterk daalt, waardoor de consumptie op peil blijft en de economische neergang wordt gedempt. Om dit effectief te ondersteunen, is het belangrijk dat het kabinet vasthoudt aan trendmatig begrotingsbeleid.

VRAAG 12

Vraag 12

Zoals de Raad van State in haar samenvattende conclusies stelt: «De Miljoenennota 2026 wordt gepresenteerd in een context van aanzienlijke onzekerheid.» Welke concrete maatregelen kan de regering nemen om die aanzienlijke onzekerheid het hoofd te bieden?

Antwoord op vraag 12

De Nederlandse economie staat er goed voor. Nederlanders zijn over het algemeen tevreden met hun leven. De werkloosheid is laag, de arbeidsparticipatie is hoog, de economie groeit, de lonen stijgen harder dan de inflatie en de koopkracht neemt toe. Nederland profiteert als open economie van internationale en Europese samenwerking. Echter is de wereldwijde economische onzekerheid sterk toegenomen dit jaar met gevolgen voor onze economie en welvaart. De Nederlandse economie is sterk verweven met de rest van de wereld, wat ons gevoelig maakt voor schokken en gebeurtenissen elders in de wereld. Door vast te houden aan het trendmatig begrotingsbeleid, draagt het kabinet bij aan het stabiliseren van de economie.

De Miljoenennota 2026 presenteert het belang van een weerbare en wendbare Nederlandse economie. De overheid kan bijdragen aan schokbestendigheid en stabiliteit door solide begrotingsbeleid te voeren. Wanneer de overheidsschuld op een verantwoord en laag niveau wordt gehouden, ontstaat er ruimte om de economie te stabiliseren tijdens economische tegenvallers. Hierdoor kan het kabinet vasthouden aan het trendmatig begrotingsbeleid, waarbij structurele uitgaven en inkomsten in evenwicht blijven en tijdelijke schokken worden opgevangen zonder dat dit leidt tot ongewenste begrotingsproblemen op de lange termijn.

Verder schetst de Miljoenennota 2026 dat veranderingen en transities kansen kunnen bieden voor de Nederlandse economie. Een economie met voldoende aanpassingsvermogen en hoogwaardig menselijk kapitaal kan blijven inspelen op kansen in de economie. Daarom is het belangrijk dat de Nederlandse economie dynamisch blijft, zodat ondernemers zich kunnen aanpassen aan veranderende marktomstandigheden. De overheid biedt de juiste randvoorwaarden aan de markt. Daarom heeft dit kabinet zet zich in op het verminderen van regeldruk voor ondernemers en het versterken van concurrentie op de markt. Ook arbeidsmobiliteit is van belang, zodat talent zich kan verplaatsen tussen bedrijven en sectoren.

Hoofdstuk 3.2 van de Miljoenennota bevat een uitgebreide analyse over de criteria en uitgangspunten voor een weerbare en wendbare economie langs drie lijnen: samenwerking, schokbestendigheid en stabiliteit.

VRAAG 13

Vraag 13

Zoals de Raad van State in haar samenvattende conclusies stelt: «De Miljoenennota 2026 wordt gepresenteerd in een context van aanzienlijke onzekerheid." Welke economie hoort daar volgens de regering in 2026 bij en hoe zal de economie zich op middellange termijn bij voorkeur moeten ontwikkelen?

Antwoord op vraag 13

Zie antwoord op vraag 12.

VRAAG 14

Vraag 14

De leden van de D66-fractie constateren dat het SCP, PBL en CPB dit jaar vanwege de demissionaire status van het kabinet en de beleidsarme begroting geen reflectie op brede welvaart bij de Miljoenennota hebben geleverd. Deze leden vinden dit een gemiste kans. Juist in tijden van onzekerheid is het van groot belang inzicht te hebben in de effecten van beleid op de brede welvaart van huidige én toekomstige generaties. Zij verzoeken u dan ook om een analyse te presenteren waarin de gevolgen voor brede welvaart in beeld worden gebracht.

Antwoord op vraag 14

Er is toenemende aandacht voor niet-financiële informatie in begrotingsstukken. Het demissionaire kabinet heeft in de Miljoenennota 2026 een economische structuuranalyse gedaan. De analyse gaat in op de kenmerken van de economie die tot nu toe hebben bijgedragen aan onze welvaart en kijkt ook vooruit naar de uitdagingen op de lange termijn. Veel gaat goed: veel Nederlanders zijn tevreden met het leven, de koopkracht neemt toe, we zijn erg productief en onze economie is veerkrachtig tijdens schokken. De toekomstige economische groei staat echter onder druk door vergrijzing en zal door de beperktere groei van het arbeidsaanbod voornamelijk moeten komen vanuit de productiviteitsgroei. Hier besteedt het kabinet uitgebreid aandacht aan in de structuuranalyse.

Daarnaast zet het demissionaire kabinet het voornemen voort om brede welvaart te integreren in de begrotingscyclus. In het Financieel Jaarverslag van het Rijk wordt gereflecteerd op de brede ontwikkelingen in de samenleving, met daarbij aandacht voor de Monitor Brede Welvaart van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Daarnaast publiceert het CBS op Verantwoordingsdag de Factsheets Brede Welvaart, waar de indicatoren per departement zijn verdeeld.

VRAAG 15

Vraag 15

In het verlengde hiervan constateren de leden van de D66-fractie dat in deze begroting opnieuw geen formele generatietoets is opgenomen. Daardoor blijven de effecten van beleid op toekomstige generaties onderbelicht. Hoe borgt het kabinet dat lasten niet worden doorgeschoven naar toekomstige generaties, zowel financieel als ecologisch?

Antwoord op vraag 15

Het demissionaire kabinet voert een trendmatig begrotingsbeleid. Eén van de doelen hiervan is beheersing van de overheidsfinanciën, om te voorkomen dat rekeningen terecht komen bij volgende generaties. Vanaf 2027 beperken de maatregelen uit het hoofdlijnenakkoord de groei van de uitgaven om te voorkomen dat rekeningen worden doorgeschoven. Om de overheidsfinanciën gedurende de kabinetsperiode te beheersen, maakt elk kabinet bij de start afspraken over het uitgavenkader en het inkomstenkader. In de Miljoenennota 2026 houdt het kabinet zich binnen de meerjarenperiode aan de afgesproken financiële kaders.

Het kabinet heeft zich bovendien gecommitteerd aan de Europese begrotingsregels uit het Stabiliteits- en Groeipact, die houdbare overheidsfinanciën borgen op de middellange termijn. Daarnaast geeft het kabinet uitvoering aan het Pakket voor Groene Groei, met aanvullende maatregelen voor de klimaat-, energie- en industrie-opgave. Dit pakket is onder andere gericht op het verbeteren van de randvoorwaarden voor verduurzaming, de betaalbaarheid en leveringszekerheid van energie en het creëren van draagvlak en handelingsperspectief bij burgers en bedrijven (zie Kamerstukken II, 2025/2026, [33 043, nr. 119](#)).

VRAAG 16

Vraag 16

De bezuinigingskoers op het onderwijs baart deze leden grote zorgen. Daarmee wordt niet alleen bezuinigd op kinderen en jongeren, maar ook op een terrein dat essentieel is voor de toekomst van onze economie. Universiteiten en hogescholen komen verder onder financiële druk te staan, met risico's voor de kwaliteit van onderwijs en onderzoek en voor de toegankelijkheid van het hoger onderwijs. De leden van de D66-fractie vragen u hoe de regering waarborgt dat deze druk niet leidt tot grotere verschillen tussen instellingen, oplopende werkdruk of kwaliteitsverlies. Maakt de regering scenarioanalyses die de economische schade van onderwijsbezuinigingen op lange termijn in kaart brengen, zoals recente studies suggereren? En zo ja, dan zouden zij deze graag ontvangen.

Antwoord op vraag 16

Onderwijsinstellingen hebben binnen de bekostiging veel bestedingsvrijheid en kunnen daarbij zelf keuzes maken in de manier waarop zij bezuinigingen opvangen. Het kabinet maakt geen doorrekening van de economische effecten van specifieke onderwijsbezuinigingen. Voor de raming van de economie baseert het kabinet zich op de ramingen van het CPB. Het CPB neemt de langetermijneffecten van bezuinigingen (of investeringen) op het vlak van onderwijs en innovatie niet mee bij de berekening van de economische groei, omdat het (nog) niet mogelijk is om deze effecten betrouwbaar te ramen.

VRAAG 17

Vraag 17

De positie van jongeren vraagt nadrukkelijk aandacht. Zij worden geconfronteerd met een stapeling van problemen: hoge woonlasten door een vastgelopen woningmarkt, financiële druk tijdens opleiding en werk, en het voortbestaan van het minimumjeugdloon. Hoewel uitwonende studenten in 2026 een lichte koopkrachtverbetering kennen, is dit onvoldoende om eerdere achteruitgang te herstellen. De leden van de D66-fractie vragen waarom in de Miljoenennota geen structurele maatregelen zijn opgenomen om de financiële positie en bestaanszekerheid van jongeren te versterken. Welke stappen overweegt de regering om jongeren beter perspectief te bieden op het gebied van huisvesting, werk en financiële zekerheid, waaronder een hogere basisbeurs, een wettelijke minimum stagevergoeding, een renteplafond op studieleningen en afschaffing van het minimumjeugdloon?

Antwoord op vraag 17

Aan het begin van de kabinetsperiode heeft het kabinet ervoor gekozen lastenverlichting te bieden via de inkomstenbelasting. Dit komt ook ten goede aan werkende jongeren. Daarnaast is de huurtoeslag verhoogd, wat ook een positief effect heeft op de portemonnee van veel jongeren. Het koopkrachtbeeld voor 2026 is positief. Alle inkomensgroepen gaan er in mediaan op vooruit.

De afgelopen tijd heeft het kabinet ook verschillende maatregelen genomen die specifiek gericht zijn op het versterken van de financiële positie van jongeren. Zo is twee jaar geleden de basisbeurs opnieuw ingevoerd voor hbo- en wo-studenten, waarbij tevens de inkomensgrenzen voor de aanvullende beurs zijn verruimd. Daarnaast is in het regeerprogramma een aanvullende tegemoetkoming opgenomen van 1,4 miljard euro specifiek voor de studenten die onder het leenstelsel hebben gestudeerd. Ook wordt op dit moment verkend welke wetgevingsopties er zijn voor het regelen van een wettelijk verplichte (minimum) stagevergoeding. Eind 2025 wordt uw Kamer hier nader over geïnformeerd door de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en voor de zomer van 2026 zullen de contouren van het wetsvoorstel met uw Kamer worden gedeeld. Tenslotte is bij Voorjaarsnota 2025 de geleidelijke verhoging van het minimumjeugdloon vanaf 2027 aangekondigd.

VRAAG 18

Vraag 18

De leden van de D66-fractie maken zich zorgen over de aangekondigde bezuinigingen op ontwikkelingssamenwerking. Deze leden vragen u welke afwegingen zijn gemaakt bij deze bezuinigingen, welke concrete projecten en programma's daardoor worden geraakt, en hoe de effecten op kwetsbare bevolkingsgroepen in de betrokken landen worden gemonitord. Is er een impactassessment gemaakt, en zo ja, zou die met de Eerste Kamer gedeeld kunnen worden? Ook vragen zij welke impact deze bezuinigingen naar verwachting hebben op de internationale positie van Nederland.

Antwoord op vraag 18

Dit kabinet maakt de bewuste keuze om met ontwikkelingssamenwerking bij te dragen aan sociaaleconomische ontwikkeling van lage- en middeninkomenslanden daar waar het ook de Nederlandse belangen raakt, zoals handel en verdienvermogen, veiligheid en stabiliteit en tegengaan irreguliere migratie. Deze inzet is uiteengezet in de beleidsbrief Ontwikkelingshulp (Kamerstuk

36180-133). Op dit moment is er een daling van de totale uitgaven aan ontwikkelingshulp en koppelt het kabinet het ODA-budget aan de ontwikkeling van het bni voor een langjarige stabiele ODA-prestatie. In 2026 komt de ODA-prestatie uit op 0,55% van het bni. Er is geen algemene impact assessment uitgevoerd naar de bezuinigingen, aangezien de bezuinigingen op ontwikkelingssamenwerking geen effect hebben op lopende programma's en contracten. De bezuinigingen zorgen wel voor scherpere keuzes en stellen daarmee prioriteit aan de thema's waar Nederland internationaal in excelleert en door andere landen op bevroegd wordt: watermanagement, voedselzekerheid en gezondheidzorg. Door internationale samenwerking te richten op wederzijdse belangen en thema's waar Nederland goed in is, blijft Nederland een betrouwbare partner voor landen in het Mondiale Zuiden. Nederland is daarbij nog steeds een van de grote internationale donoren. Daarnaast blijft Nederland humanitaire hulp bieden.

VRAAG 19

Vraag 19

De leden van de PVV-fractie hebben kennisgenomen van het overzicht van alle garanties die zijn afgegeven door de Nederlandse Staat. Deze leden vragen u of hierbij een risicoanalyse te geven is voor de grotere posten (posten hoger dan tien miljard euro) uit tabel 7.1. Daarbij denken zij niet alleen aan de risico's verbonden aan Tennenet, maar ook aan de zorgelijke situatie in Frankrijk.

Antwoord op vraag 19

- De uitstaande garanties uit tabel 7.1 hoger dan tien miljard euro betreffen de garanties: Financieringsmaatschappij voor ontwikkelingslanden (FMO),¹ Tennenet,² DNB deelneming in kapitaal IMF,³ European Financial Stability Facility (EFSF),⁴ Europese Investeringsbank (EIB),⁵ European Stability Mechanism (ESM),⁶ Next Generation EU (NGEU),⁷ Security Action for Europe (SAFE)⁸ en de Exportkredietverzekering (EKV).
- In de toetsingskaders risicoregelingen staan de risico's van de regelingen voor het Rijk opgenomen. Hierin is onder andere het totaalrisico, een inschatting van de waarschijnlijkheid, impact en blootstellingduur opgenomen. Ook staat benoemd welke risico beheersende en risico mitigerende maatregelen worden getroffen om het risico voor het Rijk te minimaliseren.
- Voor de garantie EKV is geen toetsingskader. Informatie over de risico's omtrent de garantie EKV is te vinden in het departementaal jaarverslag van Financiën 2024.⁹ De garantie voor de EKV bestond al ten tijde van het ingaan van de regelgeving over het opstellen van toetsingskaders. De garantie voldoet aan de sinds die tijd geldende [Kaderwet](#) financiële verstrekkingen Financiën.
- Zie ook het antwoord op Kamervraag 36 omtrent de risico's van verstrekte garanties.

VRAAG 20

Vraag 20

De leden van de JA21-fractie vragen u of de regering bereid is om in toekomstige wetgeving rond klimaat en energie expliciet ook de doelen van leveringszekerheid en betaalbaarheid wettelijk te borgen, zodat de balans binnen het energietrilemma niet eenzijdig op klimaatdoelen blijft liggen.

Antwoord op vraag 20

Het draagvlak voor het klimaat en energiebeleid valt of staat bij het wegen van verschillende belangen. Het kabinet vindt leveringszekerheid en betaalbaarheid van groot belang.

De afgelopen jaren hebben aangetoond dat de regering al veel ruimte heeft om verschillende belangen binnen de klimaat- en energietransitie te wegen. Deze weging kan bijvoorbeeld gemaakt worden door de maatvoering aan te passen of voor een specifiek soort instrumentarium te kiezen.

De afgelopen jaren heeft de regering - mede naar aanleiding van de energiecrisis - uitgebreid aandacht besteed aan verbetering van betaalbaarheid en leveringszekerheid van energie. De regering heeft deze publieke belangen beter geborgd door een reeks van beleidsmaatregelen en versterking van toezicht vanuit de Autoriteit Consument & Markt (ACM). Ook de nieuwe Energiewet bevat tal van bepalingen die gericht zijn op het handhaven van een juiste balans tussen betrouwbaarheid, betaalbaarheid en duurzaamheid. De regering is nu niet voornemens om nadere wettelijke kaders te stellen.

¹ [Toetsingskader FMO](#)

² [Toetsingskader Lening Tennenet](#)

³ [Toetsingskader Risicoregelingen Staatsgarantie DNB inzake IMF](#)

⁴ [Toetsingskader EFSF ESM](#)

⁵ [Toetsingskader EIB](#)

⁶ [Toetsingskader ESM](#)

⁷ [Toetsingskader Risicoregelingen Rijksoverheid – COVID-19 crisismaatregel: Herstelinstrument / Next Generation Europe](#)

⁸ [Toetsingskader risicoregelingen Headroomgarantie SAFE](#)

⁹ Kamerstukken II 2024/25, [36740 IX, nr 1](#)

VRAAG 21

Vraag 21

Kunt u inzicht geven in de cumulatieve belastingdruk op energie-intensieve industrieën in Nederland (CO₂-heffing, ETS, nettarieven, accijnzen) vergeleken met Duitsland en België, en kunt u daarbij aangeven hoe hiermee wordt voorkomen dat productie, en daarmee CO₂-uitstoot, simpelweg naar het buitenland verschuift?

Antwoord op vraag 21

De daadwerkelijke belastingdruk voor een bedrijf in de energie-intensieve industrie is afhankelijk van het exacte verbruik van een bedrijf en het type inputs (gas, elektriciteit, etc.). In algemene zin kan op een aantal punten wel een vergelijking gemaakt worden met Duitsland en België. Voor wat betreft het Europese emissiehandelssysteem (ETS1) geldt dat de lastenimpact in België en Duitsland hetzelfde is als in Nederland. De EU ETS-prijs ligt nu rond de € 78 per ton CO₂. Daarbovenop bestaat in Nederland een CO₂-heffing, die is vormgegeven als minimumprijs. Met de aanpassingen in het Belastingplan 2026 wordt de CO₂-heffing echter feitelijk naar nihil gebracht vanaf 2026. Hierdoor is er op het vlak van CO₂-heffing geen verschil meer tussen Nederland enerzijds en België en Duitsland anderzijds.

E-bridge heeft recentelijk onderzoek gedaan naar de elektriciteitskosten in Nederland, België, Duitsland en Frankrijk.¹⁰ Hier is gekeken naar elektriciteitskosten voor industriële grootverbruikers waarbij zowel de elektriciteitsprijs, nettarieven en belastingen zijn meegenomen. De onderzoekers concluderen dat de elektriciteitskosten in Nederland 17% hoger liggen dan in Duitsland en België. Dit verschil wordt in belangrijke mate gedreven door hoge netwerkkosten in Nederland waar de industrie niet voor gecompenseerd wordt. De verschillen in belasting op elektriciteit zijn relatief klein.

Dit blijkt ook uit onderzoek van PwC waarin is gekeken naar de energiebelasting voor industriële producenten in (onder andere) Nederland, België en Duitsland.¹¹ Dit onderzoek laat goed zien dat de belastingdruk in grote mate afhankelijk is van de sector waarin bedrijven actief zijn. Zo ken Nederland relatief hoge energiebelasting op elektriciteit voor glas- en baksteen producenten, en juist relatief lage energiebelasting op elektriciteit voor staal- en zink producenten. Dit komt onder andere door sector-specifieke vrijstellingen die gelden in Nederland, Duitsland en België. De onderzoekers van PwC concluderen dat over de breedte de belastingdruk in Nederland relatief hoog is, maar dat het verschil met andere landen, en met name met Duitsland, beperkt is. Het is tenslotte goed om op te merken dat de Nederlandse beleidsmix voor de verduurzaming van de industrie naast prijzering ook subsidies kent. Uit het onderzoek van PwC blijkt dat Nederland - vergeleken met andere landen - relatief veel subsidies beschikbaar stelt aan industriële bedrijven om te helpen bij het verduurzamen.

VRAAG 22

Vraag 22

Welke overwegingen liggen ten grondslag aan het besluit de nationale CO₂-heffing te handhaven, nu uit onderzoeken van PBL en PwC blijkt dat deze heffing vooral leidt tot sluiting van bedrijven zonder significante mondiale emissiereductie? Wat zijn de verwachte gederfde belastinginkomsten die het gevolg zijn van deze bedrijfssluitingen?

Antwoord op vraag 22

Het kabinet erkent de moeilijke positie voor ETS1- en lachgasinstallaties en de internationale markt waar deze bedrijven zich in begeven. Voor deze installaties wordt het tarief van de CO₂-heffing daarom per 1 januari 2026 verlaagd naar € 78,67 per ton CO₂. In het wetsvoorstel blijft het tarief ook na 2030 constant € 78,67 per ton CO₂ (prijspeil 2025), het tarief keert dus in het wetsvoorstel niet terug naar het basispad. Daarnaast wordt het aantal dispensatierechten vanaf 2026 verruimd. Door deze aanpassingen is de verwachting dat vanaf 2027 het heffingstarief onder de ETS-prijs komt te liggen en vanaf dat jaar geen nationale heffing meer hoeft te worden betaald. In 2026 moet er mogelijk wel nog heffing worden betaald, maar dat kan door het verruimen van de dispensatierechten in toekomstige jaren naar verwachting worden verrekend met een toekomstig overschot aan dispensatierechten. Per saldo verwacht het kabinet vanaf 2026 geen inkomsten meer uit de CO₂-heffing industrie voor ETS1- en lachgasinstallaties. Een eventuele toekomstige sluiting van bedrijven heeft daardoor geen gevolgen voor de opbrengst uit de de CO₂-heffing industrie in toekomstige jaren. De CO₂-heffing voor afvalverbrandingsinstallaties (AVI's) wordt aangescherpt via een stijging van het tarief tot 295 euro/ton CO₂ vanaf 2030 en een verdere afbouw van het aantal dispensatierechten vanaf 2030 naar nul in 2033. Deze aanpassingen aan de CO₂-heffing voor afvalverbrandingsinstallaties verstevigen de prijsprikkels om CCS (CO₂ afvang en opslag) toe te passen, met als doel om extra CO₂ te reduceren. In de ramingen is rekening gehouden met de afname van import en een toename van export als gevolg van de lastenverzwaringen (aanscherping CO₂-heffing en verhoging van het tarief voor de afvalstoffenbelasting).

VRAAG 23

Vraag 23

Bent u zich ervan bewust dat fiscale verschuivingen, zoals de verplaatsing van de plasticheffing naar de afvalsector, indirect kun-

¹⁰ <https://open.overheid.nl/documenten/73e26e32-ebd3-4f50-86d2-e1a8065e15d4/file>

¹¹ <https://open.overheid.nl/documenten/f24c5701-8eef-4133-b7ca-05a26e5fcb7b/file>

nen leiden tot het stilvallen van cruciale Carbon Capture and Storage-projecten zoals Aramis? Worden zulke tweede-orde-effecten structureel meegenomen in beleids- en begrotingsanalyses?

Antwoord op vraag 23

De voorgestelde aanpassingen aan de CO₂-heffing voor afvalverbrandingsinstallaties, verstevigen de prijsprikkel om CCS (CO₂-afvang) toe te passen. In de budgettaire raming gaat het kabinet ervan uit dat circa 0,5 Mton fossiele CO₂ wordt afgevangen in 2030. Daarnaast wordt als gevolg van deze maatregel er vanuit gegaan dat vanaf 2035 circa 80 procent van de totale broeikasgasemissies van AVI's worden afgevangen. Ook het Planbureau voor de Leefomgeving raamt in de Klimaat- en Energieverkenning 2025 een extra CO₂-reductie als gevolg van de aangescherpte CO₂-reductie voor AVI's. Tegelijkertijd wijst consultancybureau Trinomics in de impactanalyse erop dat het toepassen van CCS weliswaar rendabeler wordt, maar dat het onzeker is of AVI's in de praktijk ook daadwerkelijk gaan investeren in CCS. Het totale prijszingspakket (inclusief verhoging afvalstoffenbelasting) leidt namelijk tot minder afvalverbranding, wat de business case voor AVI's verslechtert en meer investeringsonzekerheid geeft. Voor realisatie van CCS bij AVI's is het noodzakelijk dat het CO₂-opslagproject Aramis operationeel is. Voor het slagen van het opslagproject is het tegelijkertijd noodzakelijk dat er voldoende vraag komt naar het opslaan van CO₂. Het kabinet heeft daarom ook, na intensieve gesprekken met de afvalsector, een intentieverklaring gepubliceerd, die de investeringszekerheid van de bedrijven moet vergroten en ervoor zorgen dat zoveel mogelijk AVI's op korte termijn een positieve investeringsbeslissing ten aanzien van CCS nemen. Het kabinet heeft ook besloten om een prijszingspakket van €567 miljoen, grotendeels als technische dekking, in het afvaldomein te beleggen. Juist daarom zijn we als kabinet, samen met de sector in de Werkgroep Afvalsector, actief bezig met het verkennen van alternatieve invullingen. Daarnaast heeft het kabinet bij de voorjaarsbesluitvorming extra middelen uit het klimaatfonds ter beschikking gesteld om het volloopprijs van het opslagproject Aramis te verkleinen. De voortgang van en gevolgen van andere beleidsmaatregelen op het opslagproject Aramis zijn dan ook een integraal onderdeel van de besluitvorming geweest en houdt het kabinet nauwlettend in de gaten.

VRAAG 24

Vraag 24

Welke mogelijkheden ziet u om, naar analogie van de strategische olievoorraad, een nationale gasreserve op te bouwen binnen bestaande infrastructuur (Bergermeer, Alkmaar, Grijpskerk, Norg), mede met het oog op militaire en civiele weerbaarheid?

Antwoord op vraag 24

In brieven aan de Tweede Kamer van 15 april en 14 juli 2025¹² heeft het kabinet toegelicht dat vanaf 2026 wordt gestart met de aanleg van een noodvoorraad gas in de PGI Alkmaar. Dat is een specifieke toepassing van een strategische voorraad. Een noodvoorraad of strategische voorraad mag op grond van de EU-verordening gasleveringszekerheid alleen worden ingezet in noodsituaties (het hoogste niveau van gascrisis). De capaciteit die voor dit doel wordt gereserveerd, kan en mag dus niet worden ingezet voor andere doelen, zoals reguliere seizoensopslag en het beheersen van prijzen.

VRAAG 25

Vraag 25

Bent u het met de leden van de JA21-fractie eens dat heropening en hernieuwde exploitatie van de Groningengasvelden op zijn minst heroverwogen moet worden?

Antwoord op vraag 25

Nee, het kabinet deelt de conclusie niet dat het heroverwogen moet worden om het Groningenveld hernieuwd te exploiteren. Tussen 2014 en het gasjaar 2023-2024 is de toegestane gaswinning uit het Groningenveld stapsgewijs gedaald van 42,5 miljard m³ per jaar tot 0,0 m³ per jaar. Verder is de wet waarmee de gaswinning uit het Groningenveld definitief is beëindigd, met een grote meerderheid door zowel de Tweede Kamer (op 12 maart 2024) als de Eerste Kamer (op 16 april 2024) aangenomen. Daarmee is sinds 19 april 2024 gaswinning uit het Groningenveld bij wet niet langer toegestaan en sindsdien heeft NAM als eigenaar en exploitant van het veld de nodige stappen gezet om de nog aanwezige productiefaciliteiten te ontmantelen. Los daarvan zou het, zoals het kabinet eerder heeft aangegeven, ook een schending van het vertrouwen van de burgers in Groningen zijn als de overheid terug zou komen op haar belofte om definitief te stoppen met de gaswinning uit het Groningenveld.

VRAAG 26

Vraag 26

Bent u bereid de volumecorrectieregeling (VCR) of een gelijkwaardig instrument te heroverwegen, om te voorkomen dat Nederlandse industriële grootverbruikers door hogere nettarieven een concurrentienadeel hebben ten opzichte van buurlanden?

Antwoord op vraag 26

In de guidance die de Europese Commissie afgelopen zomer heeft gepubliceerd, wordt ingegaan op de richtsnoeren voor kortingen die in sommige landen worden gegeven aan energie-intensieve gebruikers. De Europese Commissie maakt hierbij duidelijk

¹² Kamerstukken II 2024-2025, 29 023, nrs. 563 en 591.

dat kortingen alleen mogen worden gegeven als deze in lijn zijn met het principe van kostenreflectiviteit. Tot 2024 bestond in Nederland de volumecorrectieregeling (VCR). De Autoriteit Consument & Markt (ACM) heeft geoordeeld dat de VCR niet in lijn is met kostenreflectiviteit en deze daarom afgeschaft. De ACM heeft de exclusieve bevoegdheid voor wat betreft de tariefstructuur. Het kabinet kan daarom niet dit instrument, of een vergelijkbare aanpassing van de tariefregulering, introduceren.

VRAAG 27

Vraag 27

Kunt u toelichten hoe de overheid concreet gaat voorkomen dat bezwaarprocedures (zoals bij Porthos en Delta Rhine Corridor) de realisatie van strategische energie-infrastructuur jarenlang vertragen? Wordt gedacht aan termijnen of versnelde vergunningverlening?

Antwoord op vraag 27

Specifiek voor bezwaar en beroep heeft de minister van Klimaat en Groene Groei in samenwerking met de minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) vormgegeven voor kortere beroepsprocedures voor elektriciteitsprojecten vanaf 21kV. Voor deze projecten zijn de volgende versnellingselementen onderdeel van het voorstel:

- vervanging van het huidige beroep in twee instanties (bij de rechtbank en vervolgens bij de Afdeling bestuursrecht-spraak) door beroep in één instantie bij de Afdeling bestuursrechtsspraak;
- uitspraak door de bestuursrechter binnen zes maanden;
- voorschrijven van versnelde behandeling van het beroep;
- uitsluiten van de mogelijkheid tot het instellen van 'pro forma' beroep.

Deze AMvB is dit moment in voorhang bij de Tweede en Eerste Kamer.

In aanvulling op de versnellingselementen wordt voor de Delta Rhine Corridor gebruik gemaakt van breed en toegankelijk strategisch omgevingsmanagement. Dat heeft ook een positief effect op het draagvlak, de procedure en de vergunningverlening. In de praktijk betekent dit dat de omgeving vroegtijdig wordt gehoord. Vanuit transparantie wordt vervolgens teruggegeven of de input van belanghebbenden niet, deels of volledig wordt meegenomen in het vervolg, met duiding waarom en hoe dat gebeurt.

VRAAG 28

Vraag 28

Hoe beoordeelt u de analyse van MeJudice waaruit blijkt dat de lonen in de publieke sector blijven stijgen ondanks dalende productiviteit, en acht u dit op termijn houdbaar in het licht van de overheidsfinanciën en de budgettaire ruimte voor publieke dienstverlening?

Antwoord op vraag 28

De arbeidsvoorwaardenruimte van publieke sectoren, waaronder de Rijksoverheid, is onder voorbehoud van nadere politieke besluitvorming een afgeleide van de gemiddelde loonruimte in de markt. Elk jaar worden overheidswerkgevers vergoed voor de loonontwikkelingen uit de markt. Hiervoor wordt het referentiemodel gebruikt. Het referentiemodel berekent de vergoeding voor overheidswerkgevers voor de contractloonstijging-, de sociale lastenontwikkeling- en de geschatte incidentele loonontwikkeling (ILO) in de markt. Hiermee werkt de productiviteitsontwikkeling en bijbehorende loonontwikkeling in de markt door in de loonontwikkeling voor de overheidswerkgevers. De referentiesystematiek is positief geëvalueerd¹³ en er zijn geen plannen om deze aan te passen. Het is ingewikkeld om productiviteitsontwikkeling te koppelen aan loonontwikkeling, bijvoorbeeld vanwege grote verschillen tussen overheidssectoren, ook in taken. Daarnaast kan de overheid met toepassing van het referentiemodel een aantrekkelijke werkgever blijven ten opzichte van de markt. Het is wel mogelijk om te korten op het apparaat om productiviteit te verhogen. Zo kan je hetzelfde werk doen met minder mensen of voor een andere taakinvulling kiezen. Het CPB raamt maximaal 0,5% per jaar efficiëntiewinst voor een generieke taakstelling.¹⁴

Indien politiek gewenst wijkt het kabinet af van de uitkomsten van het model bij het vaststellen van de vergoeding voor loonontwikkeling. In het onderwijs zijn bijvoorbeeld in 2021 en 2023 beleidsmatige verhogingen toegepast om het beroep van leerkracht aantrekkelijker te maken. Recent is in het Hoofdlijnenakkoord een nullijn voor Rijksambtenaren opgenomen voor 2026 en in de Voorjaarsnota 2025 en Miljoenennota 2026 is gekort op de ILO tranche 2029. Hiermee wordt de loonruimte van overheidswerknemers gematigd.

VRAAG 29

Vraag 29

Bent u bereid inzichtelijk te maken in welke mate de loonontwikkeling in de publieke sector (Rijk, onderwijs, zorg) sinds 2019 de

¹³ https://www.eerstekamer.nl/overig/20170822/rapport_evaluatie_referentiemodel/meta

¹⁴ <https://www.cpb.nl/system/files/cpbmedia/CPB-publicatie-startnotitie-keuzes-in-kaart-2027-2030.pdf>

productiviteitsontwikkeling heeft overtroffen, en welke maatregelen worden overwogen om productiviteitsgroei sterker te verankeren in loonvorming en cao-afspraken?

Antwoord op vraag 29

Zie het antwoord op vraag 28.

VRAAG 30

Vraag 30

Hoe beoordeelt u de constatering dat de Nederlandse vliegbelasting, met een minimumbedrag van 29,40 euro per ticket oplopend tot ruim 30 euro, aanzienlijk hoger ligt dan in omringende landen als België (5–10 euro), en dat dit leidt tot weglek van passagiers en CO₂-uitstoot naar buitenlandse luchthavens zoals Brussel, Düsseldorf en Frankfurt? Erkent u dat dit de concurrentiepositie van nationale luchthaven Schiphol sterk ondermijnt, zo vragen de leden van de JA21-fractie.

Antwoord op vraag 30

Luchtvaart is een internationale sector die zeer competitief is. Het kabinet heeft daarom bij voorkeur internationaal gecoördineerde beprijzing. Nederland opereert voor de vliegbelasting binnen een internationaal kader, waarin op Europees niveau vele landen reeds een vliegbelasting kennen. Bij het ontwerp van de maatregel is dus ook rekening gehouden met de effecten daarvan op het internationale en Europese level playing field. Wat betreft de vliegbelasting geldt voor vluchten binnen Europa dat het huidige tarief relatief hoog is ten opzichte van omliggende landen. Het tarief voor deze vluchten wijzigt niet en geldt ook na invoering van het gedifferentieerde tarief per 2027. Voor langere vluchten geldt dat het huidige tarief van de vliegbelasting in Nederland veelal lager ligt dan omliggende landen. Daarnaast hangt de concurrentiepositie van de Nederlandse luchtvaart ook af van andere kostenfactoren, zoals personeelskosten, brandstofprijzen en havengelden.

Daarnaast is het in de context van vraag en aanbod naar luchtvaart in Nederland van belang om in ogenschouw te nemen dat de Nederlandse luchtvaart een hoge latente vraag kent. Dat wil zeggen dat de vraag naar luchtvaart vanuit Nederland hoger is dan het aanbod. Dit komt door de capaciteitsrestricties op het aantal vliegtuigbewegingen. Afname van de vraag naar luchtvaart door bijvoorbeeld duurdere vliegtickets zal daarom naar verwachting niet direct leiden tot een lagere hoeveelheid vliegtuigbewegingen. Deze vraaguitval wordt grotendeels opgevangen door de latente vraag van andere reizigers. De hoge vraag naar luchtvaart leidt ertoe dat groei van het aantal vluchten van Corendon op Düsseldorf meer als uitbreiding dan als weglek gezien moet worden. Cijfermatig wordt dit verder geduid door recent onderzoek van het Kennisinstituut voor Mobiliteitsbeleid (KiM). Uit dit onderzoek blijkt dat ongeveer 13% van de vliegreizigers gemaakt door inwoners van Nederland vanaf een buitenlandse luchthaven vertrekt. In eerder onderzoek uit 2018 was dit percentage circa 12%, wat aangeeft dat het aantal Nederlanders dat uitwijkt stabiel is gebleven. Vooral inwoners nabij de grenzen met België en Duitsland vliegen relatief vaker vanaf luchthavens in die landen. Tegelijkertijd nemen de signalen over uitwijkende passagiers toe. Het kabinet zal deze ontwikkelingen daarom in de gaten houden.

In het kader van deze maatregel is door CE Delft onderzoek uitgevoerd naar de effecten van verschillende varianten van vliegbelasting met een tarief gedifferentieerd naar afstand. Het onderzoek laat zien dat het totaal aantal passagiers dat vliegt van een Nederlandse luchthaven met 0,2% daalt door de maatregel. Ongeveer een kwart van deze passagiers kiest ervoor om uit te wijken naar een luchthaven over de grens, het merendeel van de passagiers kiest er echter voor om niet meer te vliegen of gebruik te maken van een andere vervoersmodaliteit. Hiernaast blijft het totaal aantal vluchten vanaf Nederlandse luchthavens gelijk en dat de maatregel slechts geringe impact heeft op de netwerkkwaliteit van Nederland. Deze minimale effecten worden grotendeels verklaard door de hierboven beschreven hoge latente vraag naar luchtvaart in Nederland.

Op basis van bovenstaande verwacht het kabinet dan ook geen significante negatieve effecten van de maatregel op de concurrentiepositie van luchthaven Schiphol.

VRAAG 31

Vraag 31

Volgens de begroting 2026 wordt, inclusief materieel, 34,5 miljard euro opgenomen voor defensie. Dat is 2,8% van het bbp in 2026, terwijl in de begroting slechts sprake is van een langjarige aanvulling naar 2%. De leden van de SP-fractie vragen u wat de verklaring is voor dit verschil en wat is nu de werkelijke langjarige stijging van het defensiebudget?

Antwoord op vraag 31

De 34,5 miljard euro in 2026 betreft de netto-Defensie-uitgaven (uitgaven minus niet-belastingontvangsten), incl. de militaire steun aan Oekraïne.

Van deze middelen is 8,15 miljard euro bestemd voor de eenmalige affinanciering van de begrotingsgefinancierde militaire pensioenen van voor 1 juni 2001. Defensie moet namelijk vanwege de Wet toekomst pensioenen (Wtp) de begrotingsgefinancierde militaire pensioenen omzetten naar kapitaaldekking zodat het mogelijk is om deze pensioenen onder te brengen in het nieuwe pensioenstelsel. Deze eenmalige affinanciering wordt niet toegerekend aan de NAVO-norm.

De totale defensie-uitgaven exclusief deze eenmalige affinanciering bedragen in 2026 27,7 miljard euro (waarvan 2,7 miljard militaire steun aan Oekraïne). Dit komt overeen met 2,24% van het bbp in 2026 (2,02% excl. militaire steun aan Oekraïne).

Langjarig zijn de Defensie-uitgaven geënt op 2% van het bbp. In aanvulling daarop heeft het kabinet bij Voorjaarsnota 2025 hierop een structurele intensivering van 737 miljoen euro toegevoegd (welke structureel is vanaf 2030).

VRAAG 32

Vraag 32

Een groot deel van de verhoogde defensie-uitgaven is bedoeld voor nieuw materieel. Kunt u aangeven welke landen en bedrijven gaan profiteren van deze verhoogde inspanning van Nederland?

Antwoord op vraag 32

Het is niet op voorhand te zeggen hoe bepaalde materieelinvesteringen worden vervuld en bij welke bedrijven of landen orders worden geplaatst. Volgens het Defensiematerieelproces (DMP) verlopen de materieelinvesteringen gefaseerd en vindt pas bij afronding van de verwervingsvoorbereidingsfase (de zogenoemde D-fase) de definitieve contractvorming plaats met een specifieke leverancier voor een specifiek product. Sinds dit jaar heeft Defensie zijn Defensiestrategie voor Industrie en Innovatie (D-SII) aangepast (Kamerstuk [31 125, nr 234](#) van 4 april 2025). Defensie laat herkomst van het product – bij voorkeur Nederlands of Europees – zwaarder meewegen bij materieelverwerving.

VRAAG 33

Vraag 33

Kunt u aangeven hoeveel defensie-accommodaties niet of onvoldoende op orde zijn om de geplande uitbreiding aan manschappen te huisvesten en welke defensiemiddelen worden ingezet om deze accommodaties te verbeteren?

Antwoord op vraag 33

In de Kamerbrief *‘Verandering van de krijgsmacht; Onze mensen onze toekomst; meer beter en sneller’* van 24 maart 2025 (Kamerstuk [33 763, nr 161](#)) is de Kamer geïnformeerd over aanvullende maatregelen die Defensie neemt om versneld te veranderen naar een voortdurend inzetgerede en schaalbare krijgsmacht. Om de in bovengenoemde Kamerbrief geschetste personele groei te ondersteunen, moeten diverse defensieobjecten worden gerevitaliseerd. In de Verzamelbrief *‘Ontwikkelingen in vastgoed en leefomgeving’* van 3 juli 2025 (Kamerstuk 36 592 / [29 838, nr. 24](#)) is de Kamer geïnformeerd over de stand van zaken van deze revitaliseringsprojecten. Met het oog op de geschetste personele groei zijn de voorbereidingen in volle gang voor het landelijk vernieuwen van onderkomens voor legering.

VRAAG 34

Vraag 34

Verder constateren de leden van de SP-fractie dat in de begroting van 2025 een bedrag stond opgenomen voor steun aan Oekraïne, deze komt niet voor in de begroting van 2026. Is deze post vervallen of onder een ander post opgenomen, en wat is hiervan de reden?

Antwoord op vraag 34

Een geactualiseerd totaaloverzicht van de geraamde uitgaven aan Oekraïne voor de jaren 2025-2030 is in de Miljoenennota 2026 opgenomen in paragraaf 2.7.1 Oekraïne. In dit overzicht wordt het onderscheid gemaakt tussen internationale steun (militair en niet-militair), binnenlandse regelingen (zoals opvang, zorg en onderwijs) en leveringszekerheid. Hiervoor is in totaal 6,3 miljard euro geraamd in 2026.

VRAAG 35

Vraag 35

Op welke cijfers heeft de regering de daling van de armoede, van 2,9% in 2025 naar 2,6% in 2026, gebaseerd? Welke rol speelt de nieuwe berekeningsmethode hierin? Klopt het dat de regering zelf geen bijdrage levert aan deze voorziene daling middels het nemen van extra maatregelen – dus aanvullend aan bestaand beleid – voor 2026?

Antwoord op vraag 35

De armoedecijfers in de Miljoenennota zijn gebaseerd op de raming van het Centraal Planbureau in de Macro Economische Verkenning (MEV) 2026.

De daling die het CPB voorziet voor 2026 is een gevolg van zowel niet-beleidsmatige ontwikkelingen (zoals de stijging van de lonen en de uitkeringen, die harder stijgen dan de inflatie) als beleidsmatige ontwikkelingen (zoals de verhoging van de huurtoeslag). Welk deel van de daling wordt veroorzaakt door beleidsmatige en welk deel door niet-beleidsmatige ontwikkelingen, is niet te zeggen.

De nieuwe berekeningsmethode leidt tot lagere armoedecijfers dan de berekeningsmethoden die verder in het verleden [voor oktober 2024] gangbaar waren. Dat betekent echter niet dat de daling die het CPB voor de komende jaren voorziet kan worden toegeschreven aan de nieuwe berekeningsmethode. Zonder het beleid van dit kabinet zouden de armoedecijfers naar verwachting hoger uitvallen. Bovendien is relevant dat het kabinet ook beleid voert dat niet direct effect heeft op de armoedecijfers, maar wel belangrijk is voor mensen in armoede of belangrijk is om armoede te voorkomen. Bijvoorbeeld het terugdringen van niet-gebruik door maatschappelijke organisaties (zoals Geldfit of de VoorzieningenWijzer) te ondersteunen die mensen de weg naar voorzieningen wijzen.

VRAAG 36

Vraag 36

De Rijksoverheid staat voor een kleine 300 miljard euro garant voor uiteenlopende zaken. Welk risico wordt hiermee gelopen, welke bedragen heeft het Rijk hierdoor in de afgelopen jaren moeten afschrijven en welk resultaat leveren deze garantstellingen de overheid jaarlijks op?

Antwoord op vraag 36

In theorie loopt het Rijk hiermee een risico voor het totaal uitstaande bedrag, dus 292,9 miljard euro in 2025. Het Rijk heeft via deze voorwaardelijke verplichtingen namelijk een toezegging gedaan om betalingsverplichtingen over te nemen indien de wederpartij van een specifieke garantie niet meer in staat is deze te betalen. In de praktijk is de kans dat het totale uitstaande risico in korte tijd wordt aangesproken uitermate klein, mede door risicobeheersende en risicomitigerende maatregelen.

De individuele garantieregelingen lopen sterk uiteen in omvang en risicoprofiel. Door specifieke voorwaarden te stellen wordt de kans op schadebetalingen zoveel mogelijk beperkt. Dit geldt in het bijzonder voor regelingen met een grote omvang, die doorgaans ook de laagste kans hebben op schade. Daarbij ontvangt het Rijk voor een groot deel van de regelingen een premie als vergoeding voor het risico waarmee schadebetalingen gedekt kunnen worden.

In onderstaande tabel worden de uitgaven en ontvangsten gerelateerd aan de garanties weergegeven in de afgelopen jaren:

Tabel 1 Uitgaven en ontvangsten garanties 2017-2024								
in miljoenen euro	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Uitgaven	90,5	60,3	225,0	170,3	290,4	123,3	162,5	198,7
Ontvangsten	306,0	303,3	275,0	368,1	334,4	328,6	160,3	183,5

VRAAG 37

Vraag 37

In 2026 zal er door niet-financiële bedrijven ongeveer tussen de 360 en 400 miljard euro brutowinst gemaakt worden, zo is de inschatting van de leden van de SP-fractie. Met een vennootschapsbelasting van 25,8% zou er, uitgaande van het laagste bedrag, rond de 90 miljard euro aan belasting binnen moeten komen, maar er komt slechts een kleine 50 miljard euro binnen, zo constateren de leden van de SP-fractie. Kunt u dit verschil verklaren en aangeven welke regelingen ten gunste van het bedrijfsleven hieraan ten grondslag liggen? Zij verzoeken u daarbij de belangrijkste regelingen op een rij te zetten (liefst in tabelvorm) met daarbij de bedragen die opgeteld het verschil van 40 miljard euro verklaren.

Antwoord op vraag 37

Voor de verschuldigde vennootschapsbelasting is niet de brutowinst relevant, maar de belastbare winst. In de definitie van de brutowinst van het CBS is met name nog geen rekening gehouden met afschrijvingen. Daarnaast zijn ook de voordelen vanuit deelnemingen meegenomen in de brutowinst volgens de nationale rekeningen. Deze zijn echter niet relevant voor de belastbare winst. Deze winst komt na aftrek van belastingheffing aldaar als dividend en/of waardemutatie van de deelneming bij het moederbedrijf tot uitdrukking. De deelnemingsvoordelen worden op grond van de deelnemingsvrijstelling doorgaans (indien aan de betreffende voorwaarden wordt voldaan) bij het moederbedrijf vrijgesteld van vennootschapsbelasting. De deelneming heeft namelijk over deze winsten al belasting betaald. Het doel van de deelnemingsvrijstelling is om economisch dubbele belastingheffing te voorkomen.

Momenteel werkt het kabinet aan een onderzoek naar de verschillen tussen de commerciële winstbepaling en de fiscale winstbepaling. In dat onderzoek zal ook in tabelvorm een uitsplitsing worden gemaakt van de verschillen. Dit onderzoek zal het kabinet dit najaar ook aan uw Kamer doen toekomen.

VRAAG 38

Vraag 38

Op de begroting van Buitenlandse Zaken en Ontwikkelingshulp wordt 128 miljoen euro uitgetrokken voor het versterken van de internationale rechtsorde. Kunt u aangeven op welke wijze dit budget wordt ingezet en, waar van toepassing, in welke landen?

Antwoord op vraag 38

Binnen artikel 1 wordt er in totaal EUR 127,6 miljoen uitgegeven aan het versterken van de internationale rechtsorde in 2026. Een groot deel van dit budget, EUR 58 miljoen, wordt uitgegeven aan *bijdragen aan internationale organisaties*, denk hierbij aan de Verenigde Naties, de OESO, het Internationaal Strafhof, etc. Een ander deel, namelijk EUR 51,5 miljoen, valt onder artikel 1.2 *bescherming en bevordering van mensenrechten*. Hiervan wordt EUR 7,5 miljoen ingezet ten behoeve van onze bijdrage aan OHCHR. Het overige deel, EUR 44 miljoen, is gereserveerd voor het Mensenrechtenfonds. Hiervan worden er subsidies verstrekt aan posten en worden bijdragen geleverd aan internationale organisaties. Het decentrale deel van het Mensenrechtenfonds, dat wordt gedelegeerd naar het postennet, is in 2025 n.a.v. de IOB-evaluatie van het mensenrechtenbeleid heringericht. Hierover is de Tweede Kamer op 30 mei j.l. geïnformeerd Mensenrechten in het buitenlands beleid | Tweede Kamer der Staten-Generaal. Op artikel 1.3 *gastlandbeleid internationale organisaties* wordt EUR 16,5 miljoen uitgegeven voor de renovatie van het Vredespaleis en aan de Carnegiëstichting, de beheerder van het Vredespaleis. Ten slotte worden voor EUR 1,5 miljoen aan subsidies verstrekt voor het bevorderen van internationaal recht. Voor de precieze bedragen verwijs ik u naar pagina 26 van de BZ-begroting 2026.

VRAAG 39

Vraag 39

Ook op dezelfde begroting wordt ogenschijnlijk winst gemaakt op onze Consulaire dienstverlening, we geven 58 miljoen euro uit en krijgen 87 miljoen euro aan inkomsten binnen. Kunt u aangeven uit welke posten deze bedragen bestaan en wat de oorzaak is van dit verschil?

Antwoord op vraag 39

Onder de uitgaven hiervoor op artikel 4 Consulaire Dienstverlening (58 miljoen in totaal) worden zowel kosten voor de consulaire dienstverlening (EUR 20 miljoen) als de kosten voor grotere bekendheid met de Nederlandse cultuur (EUR 7 miljoen) en het uitdragen van Nederlandse waarden en belangen (31 miljoen) verantwoord. De volledige kosten per subartikel vindt u op pagina 46 en 47 van de begrotingsstaat van het Ministerie van Buitenlandse zaken voor het jaar 2026. Hiernaast zijn er uitgaven op artikel 7 Apparaat begroot. Dit zijn de kosten voor het personeel dat betrokken is bij het consulaire proces en kosten voor de ontwikkeling en het onderhoud van IT-middelen ten behoeve van het consulaire proces.

De voor 2026 begrote ontvangsten bestaan uit paspoortopbrengsten (EUR 19 miljoen) en opbrengsten van dienstverlening aan vreemdelingen (vnl. visumuitgifte, EUR 68 miljoen). Het verschil tussen de begrote uitgaven op artikel 4 Consulaire Dienstverlening en de begrote ontvangsten wordt dus verklaard door begrote apparaatsuitgaven voor de consulaire dienstverlening op artikel 7.

VRAAG 40

Vraag 40

De kosten voor asiel en migratie zullen volgens deze begroting tot 2030 dalen met 7 miljard euro. Deels door een aparte incidentele financiering van de opvang voor vluchtelingen uit Oekraïne. Kunt u aangeven of in deze aanname de lopende wetgeving rond asiel en migratie is meegenomen? Zo ja, dan verzoeken de leden van de SP-fractie u om een overzicht van de financiële effecten van deze wetten. En zo nee, waarom niet?

Antwoord op vraag 40

De daling van de begroting van Asiel en Migratie heeft verschillende redenen. De budgettaire reeks voor de opvang van ontheemden uit Oekraïne loopt in 2028 af. Daarnaast zet het kabinet in op een lagere asielinstroom en hiervoor is asielwetgeving aangeboden aan de Kamer (asiel noodmaatregelenwet en tweestatusstelsel). Hierdoor verwacht het kabinet minder asieluitgaven vanaf 2027 en zijn de asieluitgaven op basis van het hoofdlijnenakkoord structureel met circa 1 miljard euro verlaagd¹⁵. Bij Voorjaarsnota 2025 is het effect van de Meerjaren Productie Prognose (MPP) verwerkt tot en met 2026. Zoals door de ministers van Asiel en Migratie aangegeven, is in de MPP nog niet het kwantitatieve effect van de asielwetgeving meegenomen¹⁶. Er is dus geen overzicht van de financiële effecten van deze wetten. Zodra het mogelijk is om effecten van de maatregelen te kwantificeren, zullen deze onderdeel worden van een volgende MPP.

VRAAG 41

Vraag 41

De Algemene Rekenkamer geeft bij haar aandachtspunten bij de Defensiebegroting 2026 aan dat ondanks de geleidelijke groei van extra budget, het lastig blijft om de middelen uit te geven. Welke maatregelen worden getroffen om de jaarlijkse onderuitputting op de begroting van defensie tegen te gaan, zo vragen de leden van de ChristenUnie-fractie.

¹⁵ Tweede Kamer, vergaderjaar 2023–2023, bijlage bij [36471 nr. 37](#)

¹⁶ Tweede Kamer, vergaderjaar 2025–2026, [19 637, nr. 3478](#)

Antwoord op vraag 41

Ten eerste is de begroting van Defensie geraamd op basis van actuele kasprognoses. Daarnaast wordt het instrument overprogrammering ingezet. Dit instrument draagt ook bij om het risico op en de omvang van eventuele onderuitputting te verminderen. In 2026 en 2027 wordt de overprogrammering opgehoogd van 30% naar 40%. In het geval er zicht is op onderuitputting, wordt er ook gekeken naar herprioritering in tijd bij projecten (DMF) en/of bij extrapolatie (Defensiebegroting). Zo kan gedurende het jaar een project vertragen door nieuwe informatie. In dat geval ontstaat er ruimte om nog dat jaar urgente en nog onvoorziene uitgaven te financieren bij nieuwe of bestaande projecten. Het budget voor de vertraagde projecten wordt dan tijdelijk elders ingezet om onderuitputting te voorkomen. Deze middelen worden bij het volgende begrotingsmoment weer aangevuld vanuit de nog niet-verplichte budgetten in het DMF in latere jaren.

Desalniettemin blijven externe factoren, zoals gebrek aan fysieke ruimte, arbeidsmarktkrapte, stikstofruimte en de opschalingsmogelijkheden van de defensie-industrie, relevant voor het realisatievermogen van defensie.

VRAAG 42

Vraag 42

Waarom verlengt het kabinet de korting op de brandstofaccijns per 1 januari 2026 met een aanvullend jaar, een maatregel die de schatkist 1,6 miljard euro kost?

Antwoord op vraag 42

Door de accijnskorting met een jaar te verlengen, wordt voorkomen dat er een substantiële prijsstijging van brandstoffen optreedt per aankomende 1 januari. Het kabinet vindt een dergelijke prijsstijging onwenselijk. Structurele besluitvorming over de accijnskorting laat het kabinet over aan een volgend kabinet.

VRAAG 43

Vraag 43

Kunt u nader toelichten waarom de benzineprijzen in Nederland relatief hoog blijven terwijl de olieprijs daalt en benzineprijzen elders in Europa ook afnemen?

Antwoord op vraag 43

Het aflopen van de accijnskorting zou hebben geleid tot grotere pompprijsverschillen met Duitsland en België voor benzine en diesel. Het kabinet vindt een dergelijke prijsstijging, en daarmee een groter verschil in de pompprijs, onwenselijk. Het grootste deel van de brandstofprijzen wordt bepaald door marktontwikkelingen. Gegeven de onzekere geopolitieke omstandigheden, kunnen de prijzen op termijn veel sterker fluctueren dan als gevolg van aanpassingen van de accijnstarieven. Een nadere analyse over waarom de prijsontwikkeling van benzine in Nederland anders verloopt dan in andere Europese landen is niet beschikbaar.

VRAAG 44

Vraag 44

De ingreep in de prijsbijstelling uit de Miljoenennota en uit de Voorjaarsnota halen 3,9 miljard euro aan investeringsruimte uit fondsen zoals het Mobiliteitsfonds en het Deltafonds. De leden van de fractie van de ChristenUnie vrezen dat dit leidt tot het schrappen van geplande projecten op het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, zoals onderhoud van Rijkswaterstaatnetwerken. Deelt u deze zorg en welke maatregelen worden getroffen om dit scenario te voorkomen?

Antwoord op vraag 44

Het kabinet heeft bij Voorjaarsnota 2025 en bij de Miljoenennota 2026 een deel van de prijsbijstelling ingehouden om Rijksbrede problematiek te dekken. Om te kunnen voldoen aan de juridisch verplichtingen (het compenseren van prijsstijgingen bij lopende projecten) zal budget moeten worden vrijgemaakt elders binnen het fonds. Dit leidt tot nieuwe keuzes binnen het Mobiliteitsfonds. De gevolgen van het inhouden van de prijsbijstelling en deze nieuwe keuzes worden bij de besluitvorming van de Voorjaarsnota 2026 betrokken. Daar kan het kabinet nu niet op vooruit lopen.

VRAAG 45

Vraag 45

In het verantwoordingsonderzoek van de Algemene Rekenkamer in 2024 naar de IenW-begroting werd al vastgesteld dat er een tekort is van 34,5 miljard euro tussen wat Rijkswaterstaat zegt nodig te hebben en wat IenW beschikbaar stelt voor de instandhouding van Rijkswaterstaatnetwerken. Is dat tekort nog steeds accuraat? Hoe ontwikkelt dit zich tot 2030?

Antwoord op vraag 45

Ja, dit is het meest actuele beeld. De 34,5 miljard euro staat voor het verschil tussen het gevraagde en beschikbare budget in de periode 2024-2038, zoals dat eind 2024 door de Algemene Rekenkamer is ingeschat. Hierbij is geen rekening gehouden met wat maakbaar is.

Een herijking van deze opgave wordt in 2026 uitgevoerd. Het verschil tussen wat nodig en beschikbaar is voor de netwerken van Rijkswaterstaat wordt namelijk periodiek geactualiseerd. Medio 2026 wordt de Midtermreview Instandhouding opgeleverd en daarna gevalideerd. In de loop van 2026 is er daarmee weer een geactualiseerd inzicht in de omvang van de opgaven op Instandhouding. In 2026 informeren wij uw Kamer hierover en over de vraag hoe zich dit ontwikkelt tot 2030.

VRAAG 46

Vraag 46

De gebruikelijke systematiek achter de koppeling tussen het bruto nationaal inkomen en het ODA-budget wordt niet hersteld, ondanks draagvlak in beide Kamers voor dit herstel. Dit leidt tot een aanvullende bezuiniging van 2,6 miljard euro in 2029, zo constateren de leden van de ChristenUnie-fractie. Waarom heeft het kabinet besloten de versoberde koppeling, zoals gewijzigd in de Voorjaarsnota 2025, in stand te houden in de Miljoenennota 2026?

Antwoord op vraag 46

Het kabinet heeft tijdens de voorjaarsbesluitvorming gekozen om het ODA-budget te koppelen aan de ontwikkeling van het bni en is het ODA-budget op basis daarvan bijgesteld. De 0,7% vormt geen onderdeel van de berekeningswijze. Solide en stabiele overheidsfinanciën vormen een randvoorwaarde voor dit kabinet, en het kabinet maakt daarbij gerichte keuzes. Met de koppeling blijft de verhouding tussen het bni en het ODA-budget langjarig op peil en stuurt het kabinet op een langjarig gelijkblijvende ODA-prestatie.

De gebruikelijke systematiek verwijst naar de systematiek van voorgaande kabinetten, waarbij er een koppeling was op basis van de streefwaarde van de Verenigde Naties: 0,7% van het bni. Ombuigingen werden van het ODA-budget afgehaald en intensiveringen toegevoegd. Hierdoor heeft de ODA-prestatie sinds 2013 afgeweken van de 0,7%. Bijstellen op basis van deze koppeling kent budgettaire gevolgen, die gedekt zouden moeten worden.

In lijn met het AIV-advies wordt het ODA-budget één keer per jaar geactualiseerd op basis van bni-ontwikkelingen. Bij Voorjaarsnota 2026 zal het ODA-budget weer bijgesteld worden.

VRAAG 47

Vraag 47

Hoe geeft de regering uitvoering aan de door de Eerste Kamer aangenomen motie Holterhues c.s., waarin de regering wordt verzocht om de gebruikelijke systematiek achter de koppeling, die al van kracht is sinds 1975, met de OESO-norm van 0,7 procent van het bruto nationaal inkomen als richtlijn, structureel te herstellen?

Antwoord op vraag 47

Zie het antwoord op vraag 46.

VRAAG 48

Vraag 48

Hoe voldoet Nederland aan haar inspanningsverplichting om 0,7 procent van haar inkomen te investeren in ontwikkelingssamenwerking wanneer de koppeling uitgaat van het huidige ODA-budget in plaats van de OESO-norm?

Antwoord op vraag 48

Zie het antwoord op vraag 46.

VRAAG 49

Vraag 49

Hoe denkt het kabinet dat Nederland internationaal geloofwaardig partnerschappen kan sluiten met het Mondiale Zuiden als Nederland openlijk afstand neemt van de OESO-norm?

Antwoord op vraag 49

Zie het antwoord op vraag 18.

VRAAG 50

Vraag 50

Vindt u het verantwoord om in deze geopolitiek onrustige tijd te bezuinigen op partnerschappen met het Mondiale Zuiden?

Antwoord op vraag 50

Zie het antwoord op vraag 18.

VRAAG 51

Vraag 51

Wat verklaart de grote afname van het budget voor het ministerie van Asiel en Migratie van 8,9 miljard euro in 2026 naar 5,2 miljard euro in 2027?

Antwoord op vraag 51

Op basis van het Hoofdlijnenakkoord zijn de asieluitgaven verlaagd met 500 miljoen euro in 2027 en vanaf 2028 structureel met circa 1 miljard euro¹⁷. Bij Voorjaarsnota 2025 heeft het kabinet de uitgaven voor organisaties in de asielketen, zoals het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA), bijgesteld tot en met 2026 op basis van het mediaanscenario van de Meerjaren Productie Prognose (MPP). Ook is tot en met 2026 incidenteel budget beschikbaar gesteld voor de meerkosten van crisishulpverlening. Het kabinet zet in op een lagere asielinstroom en hiervoor is asielwetgeving aangeboden aan de Kamer (asielnoodmaatregelenwet en tweestatusstelsel). Hierdoor verwacht het kabinet minder asieluitgaven vanaf 2027.

VRAAG 52

Vraag 52

Acht u deze afname realistisch of is het de verwachting dat er later middelen voor Asiel en Migratie zullen moeten worden vrijgemaakt om de kosten te dekken?

Antwoord op vraag 52

Op 26 september jl. hebben de ministers van Asiel en Migratie de nieuwe Meerjaren Productie Prognose (MPP 2025) aan de Tweede Kamer gestuurd¹⁸. Bij reguliere besluitvormingsmomenten wordt zoals gebruikelijk bekeken, mede op basis van de MPP en de realisatiecijfers, of bijstelling van de budgetten voor het ministerie van Asiel en Migratie nodig is. Het kabinet monitort de ontwikkelingen nauwgezet.

VRAAG 53

Vraag 53

Waarom kiest de regering er met het oog op de structurele financiering van de asielketen niet voor om de kosten van het verwachte aantal opvangplekken en asielprocedures nu al in de ramingen te verwerken?

Antwoord op vraag 53

Zie het antwoord op vraag 52.

VRAAG 54

Vraag 54

Verwacht u bij de Voorjaarsnota 2026 middelen aan de raming over 2027 en latere jaren toe te voegen en, zo ja, op basis van welke systematiek worden deze middelen doorgaans toegewezen?

Antwoord op vraag 54

Zie het antwoord op vraag 52.

VRAAG 55

Vraag 55

De Algemene Rekenkamer heeft in haar brief aan de Tweede Kamer haar zorgen geuit over de langetermijnramingen in de begroting 2026 van het ministerie van Asiel & Migratie: «Door de afname van het opvangbudget in 2027 betwijfelen wij of het COA wel langetermijninvesteringen kan doen ten behoeve van reguliere opvang. Dit zou als gevolg hebben dat het COA kortetermijncontracten moet afsluiten.» De leden van de ChristenUnie-fractie delen deze zorg, te meer daar kortetermijncontracten per opvangplek volgens de Algemene Rekenkamer twee keer zo duur zijn als langetermijncontracten. Kunt u toelichten waarom de regering er toch voor heeft gekozen om het bedrag voor opvang over 2027 en latere jaren zo laag te ramen?

Antwoord op vraag 55

Het kabinet zet in op een lagere asielinstroom en hiervoor is asielwetgeving aangeboden aan de Kamer (asielnoodmaatregelenwet en tweestatusstelsel). Hierdoor verwacht het kabinet minder asieluitgaven vanaf 2027. Daarnaast hebben de ministers van Asiel en Migratie op 11 juli jl. de Tweede Kamer geïnformeerd over het samenhangende pakket aan asielmaatregelen, waarbij onder andere is afgesproken dat het COA binnen de huidige budgettaire kaders meerjarig 70.000 plekken kan vastleggen, onder

¹⁷ Tweede Kamer, vergaderjaar 2023–2023, bijlage bij [36471 nr. 37](#)

¹⁸ Tweede Kamer, vergaderjaar 2025–2026, [19 637 nr. 3478](#)

de voorwaarde dat deze plekken contractueel opzegbaar zijn¹⁹. Dit heeft als doel de hoge kosten voor noodopvang zo veel mogelijk te verminderen. Bij Miljoenennota 2026 is een asielmeevaller van 526 miljoen euro via een kasschuif naar 2028 tot en met 2030 ingezet voor opvang door het COA.

VRAAG 56

Vraag 56

Als het doel van de regering is om de asielopvang goedkoper te maken, waarom wordt het COA in de begroting dan niet in staat gesteld om goedkopere langetermijncontracten af te sluiten? De leden van de ChristenUnie-fractie vragen u daarbij in ogenschouw te nemen dat dergelijke contracten ten opzichte van noodopvang een substantiële bezuiniging realiseren en dat het onwaarschijnlijk is dat de bezetting bij het COA de komende jaren sterk daalt, zoals ook de Rekenkamer constateert.

Antwoord op vraag 56

Zie het antwoord op vraag 55.

VRAAG 57

Vraag 57

Hoe geeft de regering uitvoering aan de door de Eerste Kamer aangenomen motie-Huizinga c.s., waarin de regering wordt verzocht om de financiering van de vaste voorraad van het COA op de lange termijn te garanderen?

Antwoord op vraag 57

Zie het antwoord op vraag 55.

VRAAG 58

Vraag 58

In de schuldprojectie op de middellange termijn stelt de Miljoenennota dat de 60%-norm na 2029 onhoudbaar is. Als de leden van de FVD-fractie echter kennisnemen van de schuldprojectie op de lange termijn in het rapport 'De toekomst begint nu' van de 18e Studiegroep Begrotingsruimte (hierna: SBR), bestaat de kans dat dit nog veel hoger uit zal vallen en de schuld rond het jaar 2050 richting de 100% procent bbp zal gaan. Kunt u het verschil uitleggen tussen de schuldprojectie uit de Miljoenennota en die van het rapport van de Studiegroep?

Antwoord op vraag 58

De schuldprojectie op de middellange termijn in de Miljoenennota loopt tot 2038. Op basis van CPB-ramingen stijgt de overheidsschuld in dat jaar naar circa 60,1% bbp. De SBR stelt op basis van CPB-ramingen dat de overheidsschuld bij ongewijzigd beleid en op basis van de huidige verwachtingen kan oplopen tot 126% bbp in 2060. Het verschil tussen beide ramingen wordt verklaard door de verschillende tijdshorizons.

VRAAG 59

Vraag 59

De Studiegroep stelt in het rapport 'De toekomst begint nu' dat Nederland juist een begrotingsoverschot van 7 miljard nodig heeft. Er zijn dus structurele bezuinigingen nodig om op de (middel)lange termijn grip op onze schulden te krijgen, terwijl de regering er juist voor kiest om meer geld uit te geven. Op welke manier heeft u het advies van de Studiegroep voorgelegd aan de coalitiepartijen en welke afwegingen heeft u gemaakt om de huidige financiële situatie in stand te houden?

Antwoord op vraag 59

De SBR is een ambtelijke werkgroep die adviseert over de hoofdlijnen van het begrotingsbeleid en de begrotingsregels voor de aankomende kabinetsperiode. De SBR adviseert in zijn rapport '*De toekomst begint nu*' om te streven naar een begrotingstekort van circa 2% van het bbp. Om dit te realiseren, zou het begrotingstekort structureel met circa 7 miljard euro moeten verbeteren. Het is een aan volgend kabinet om de budgettaire kaders opnieuw vast te stellen, onder andere op basis van het SBR-advies.

VRAAG 60

Vraag 60

De Miljoenennota stelt dat begrotingsdiscipline een belangrijke randvoorwaarde voor een betrouwbare overheid en een sterke economie is. Nederland heeft echter een begrotingstekort van 2,8% en accepteert dat dit de komende paar jaar misschien wel kan groeien tot boven de Europese norm. Is er sprake van begrotingsdiscipline wanneer er vanuit de huidige begroting een acceptatie is van een groei van het begrotingstekort dat boven de Europese norm uit zal komen?

¹⁹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2024–2025, [19 637, nr. 3457](#)

Antwoord op vraag 60

Door over de begrotingshorizon vast te houden aan de budgettaire kaders, draagt het kabinet bij aan solide overheidsfinanciën, voorspelbaarheid en stabiliteit. Ook blijven het tekort en de schuld gedurende de begrotingshorizon binnen de Europese referentiewaarden (respectievelijk 3% en 60% bbp). Op de langere termijn zullen de overheidsfinanciën naar verwachting zonder aanvullend beleid echter verslechteren. Met de maatregelen in het hoofdlijnenakkoord is een eerste stap gezet om de groei van de overheidsuitgaven structureel te beperken. Tegelijkertijd geldt dat ook volgende kabinetten keuzes zullen moeten maken om te voorkomen dat het tekort en de schuldquote verder oplopen in de toekomst.

VRAAG 61

Vraag 61

De Studiegroep stelt dat wanneer de overheid 50% van de kosten voor de energietransitie op zich neemt, dat het begrotingstekort nog sterker zal toenemen. Bovendien zijn er nog geen middelen gereserveerd voor beleid voor het bereiken van klimaatneutraliteit in 2050. Het IBO Bekostiging Elektriciteitsinfrastructuur schat de investeringsopgave van netbeheerders tussen 2024-2040 op 195 miljard euro cumulatief. Onderschrijft u de stelling van de Studiegroep voor het mogelijk toenemen van het begrotingstekort en over wat voor percentages wordt er dan in realistische zin gesproken op dit moment bij voortzetting van de huidige trends in beleid?

Antwoord op vraag 61

De SBR verwijst naar het CPB-rapport *'De Nederlandse overheidsschuld op lange termijn'* (2025).²⁰ Daarin wordt berekend dat wanneer de overheid de helft van de verwachte kosten van klimaatadaptatie en -mitigatie draagt, een aanname, geen beleidsadvies, de overheidsschuld in 2060 kan oplopen tot 183% van het bbp. Dat is 56%-punt hoger dan in het basispad waarin deze kosten niet zijn opgenomen. Voor een nadere toelichting verwijs ik naar het CPB-rapport.

VRAAG 62

Vraag 62

De leden van de FVD-fractie lezen verder in de Miljoenennota van 2025 dat de belastinginkomsten van de overheid zullen stijgen van 405,6 miljard euro in 2024 naar 504,9 miljard euro in 2029, dat is een stijging van 24,5 procent. Tegelijkertijd vlakkt de economische groei af. Hoe schat u de kans in dat dit zal leiden tot een verhoging van de algehele lastendruk?

Antwoord op vraag 62

In de meest recente Miljoenennota nemen de verwachte belastinginkomsten toe van 429,6 miljard euro in 2025 tot 534,3 miljard euro in 2030. Dat is een stijging van 31%. In dezelfde periode groeit ook de waarde van het bbp (op basis van de raming van het CPB) met 28%. De lastendruk (de belastinginkomsten gedeeld door het bbp), neemt daarmee naar verwachting iets toe over deze periode.

VRAAG 63

Vraag 63

Het rapport van de Studiegroep stelt dat de toekomstige defensie-uitgaven betaald moeten worden door hervormingen op de lange termijn. Eén daarvan is het geleidelijk fiscaliseren van de AOW over 18 jaar, waardoor de AOW meer gefinancierd zal worden door belastingen en minder door premies. In 2024 werd de AOW voor het eerst merendeels bekostigd uit belastinggeld. Kan de geleidelijke fiscalisering van de AOW leiden tot hogere algehele lasten voor de Nederlandse burger?

Antwoord op vraag 63

De stijgende uitgaven aan de AOW dienen op een manier te worden gefinancierd. In het rapport van de Studiegroep is de beleidsoptie opgenomen om AOW-gerechtigden geleidelijk ook AOW-premie te laten afdragen. Deze optie dient om de AOW betaalbaar te houden, niet ter financiering van defensie uitgaven. Hierdoor stijgen de algehele lasten voor burgers niet, maar worden de AOW-lasten gelijk verdeeld over de populatie. Er is geen sprake van een algehele lastenverhoging, maar wel van een verschuiving van lasten. Niet alleen de werkzame beroepsbevolking betaalt dan mee, maar ook gepensioneerden met een aanvullend pensioen. Ouderen met alleen een AOW-uitkering (en eventueel een beperkt aanvullend pensioen) zullen hun netto-inkomen (beperkt) zien toenemen (zoals toegelicht in het rapport).

VRAAG 64

Vraag 64

Kan een overzicht worden gegeven van de toepassing (of de beperkte toepassing) van de inflatiecorrectie sinds de invoering van de wet op de Inflatiecorrectie door staatssecretaris Grapperhaus.

²⁰ Overheidsschuld op lange termijn en de effecten van begrotingsregels | CPB Website

Antwoord op vraag 64

De tabel hieronder geeft het overzicht van de tabelcorrectiefactor (tcf) en de daadwerkelijk toegepaste tcf vanaf 1973 tot en met 2026.

Tabel 2 Ontwikkeling tcf 1973-2026						
jaar	tcf	toegepaste tcf	jaar	tcf	toegepaste tcf	
1973		1,078	1,0624	2000	1,017	1,017
1974		1,074	1	2001	1,018	1,018
1975		1,083	1,0664	2002	1,031	1,031
1976		1,103	1,0824	2003	1,036	1,036
1977		1,097	1,0776	2004	1,024	1,024
1978		1,071	1,0568	2005	1,014	1,014
1979		1,049	1,049	2006	1,009	1,009
1980		1,039	1,0312	2007	1,016	1,016
1981		1,053	1,053	2008	1,015	1,015
1982		1,064	1,064	2009	1,017	1,017
1983		1,066	1,0528	2010	1,019	1,019
1984		1,038	1,038	2011	1,006	1,006
1985		1,024	1,024	2012	1,017	1,017
1986		1,024	1,024	2013	1,022	1
1987		1,018	1,018	2014	1,017	1
1988		0,989	0,989	2015	1,009	1,009
1989		1,003	1,003	2016	1,005	1,005
1990		1,015	1,015	2017	1,003	1,003
1991		1,02	1,02	2018	1,008	1,008
1992		1,03	1,03	2019	1,012	1,012
1993		1,039	1,039	2020	1,016	1,016
1994		1,027	1,027	2021	1,016	1,016
1995		1,025	1,025	2022	1,013	1,013
1996		1,022	1,022	2023	1,063	1,063
1997		1,014	1,014	2024	1,099	1,094941
1998		1,019	1,019	2025	1,012	1,012
1999		1,021	1,021	2026	1,029	1,015312

VRAAG 65

Vraag 65

Wat was precies de budgettaire opbrengst van de beperking van de inflatiecorrectie in 2024, 2025 en 2026?

Antwoord op vraag 65

Onderstaande tabel X toont de budgettaire opbrengst van het beperkt toepassen van de tabelcorrectiefactor in 2024 en 2026. In 2025 is de tabelcorrectiefactor volledig toegepast.

Tabel 3 budgettaire gevolgen beperkt toepassen tabelcorrectiefactor (in mln euro)							
	2024	2025	2026	2027	2028	2029	struc
Budgettaire opbrengst 95,9% toepassen tcf in 2024 (prijzen 2024)	347	347	347	347	347	347	347
Budgettaire opbrengst 52,8% toepassen tcf in 2026 (prijzen 2025)	-	-	1.426	1.426	1.426	1.426	1.426

VRAAG 66

Vraag 66

Wat zou een beperking van de inflatiecorrectie met 50%, budgettair opleveren voor de jaren 2027 t/m 2030, bij een geschatte

inflatie van 2% en bij een geschatte inflatie van 3%?

Antwoord op vraag 66

In onderstaande tabel is weergegeven wat de ex ante budgettaire opbrengst zou zijn als de tabelcorrectiefactor over de jaren 2027 tot en met 2030 met 50%-punt minder wordt toegepast in de loon-en inkomstenbelasting. De raming is gebaseerd op de MEV2026-raming van het CPB met een geraamde gemiddelde inflatiecorrectie van 2,2% per jaar over de periode 2027-2030. Cumulatief levert beperkt indexeren 12,3 miljard euro op over de periode 2027-2030. Uitgaande van een tabelcorrectiefactor van 2% is de cumulatieve opbrengst lager, bij een tabelcorrectiefactor van 3% is de opbrengst logischerwijs hoger.

Tabel 4 Budgettaire opbrengst 50%-punt minder toepassen tabelcorrectiefactor in 2027 t/m 2030 (in miljard euro, prijzen 2025)						
	2026	2027	2028	2029	2030	struc
Beperkt toepas- sen TCF in 2027 t/m 2030	0	1,3	2,5	3,7	4,8	4,8

VRAAG 67

Vraag 67

Wat zijn de inkomenseffecten van de maatregel beperking inflatiecorrectie in 2026?

Antwoord op vraag 67

Onderstaande tabel toont de inkomenseffecten van de beperkte toepassing van de tabelcorrectiefactor in 2026. Deze maatregel leidt bij vrijwel alle groepen tot hetzelfde mediane inkomenseffect van – 0,3%.

Tabel 5 Mediaan inkomenseffect beperkt toepassen tabelcorrectiefactor in de IH in 2026	
Inkomensgroep	Mediaan inkomenseffect (%)
1e (<=106% WML)	– 0,3%
2e (106-173% WML)	– 0,3%
3e (173-256% WML)	– 0,3%
4e (256-378% WML)	– 0,3%
5e (>378% WML)	– 0,3%
Inkomensbron	
Werkenden	– 0,3%
Uitkeringsgerechtigden	– 0,2%
Gepensioneerden	– 0,3%
Huishoudtype	
Tweeverdieners	– 0,3%
Alleenstaanden	– 0,3%
Alleenverdieners	– 0,3%
Kinderen	
Huishoudens met kinderen	– 0,3%
Huishoudens zonder kinderen	– 0,3%
Alle huishoudens	– 0,3%

VRAAG 68

Vraag 68

Wat zijn precies de gevolgen van de beperking van de inflatiecorrectie in 2024, 2025 en 2026 voor de schijflengten? Het lid van de 50PLUS-fractie ontvangt deze graag zowel per jaar als de cumulatieve cijfers.

Antwoord op vraag 68

De tabel hieronder laat de cumulatieve hoogte van de schijfgrenzen zien bij de beperkte en de volledige toepassing van de tabelcorrectiefactor in 2024 en 2026. In 2025 is de inflatiecorrectie volledig toegepast. Als de tcf in 2026 volledig wordt toegepast dan zijn de schijfgrenzen 39.278 en 79.477 euro bij de eerste en tweede grens respectievelijk.

Tabel 6 Schijfgrenzen box 1 inkomstenbelasting				
	2023	2024	2025	2026
Geboren na 1 januari 1946				
Grens 1e schijf	37.149	38.098	38.441	38.883
Grens 2e schijf	73.031	75.518	76.817	78.426
Grens 1e schijf bij volledig indexeren 2024-2026	37.149	39.908	40.268	41.144
Grens 2e schijf bij volledig indexeren 2024-2026	73.031	80.262	81.618	84.417
Grens 1e schijf bij volledig indexeren in 2026	37.149	38.098	38.441	39.278
Grens 2e schijf bij volledig indexeren in 2026	73.031	75.518	76.817	79.477
Geboren voor 1 januari 1946				
Grens 1e schijf	38.703	40.021	40.502	41.123
Grens 2e schijf	73.031	75.518	76.817	78.426
Grens 1e schijf bij volledig indexeren 2024-2026	38.703	40.178	40.661	41.841
Grens 2e schijf bij volledig indexeren 2024-2026	73.031	80.262	81.618	84.417
Grens 1e schijf bij volledig indexeren in 2026	38.703	40.021	40.502	41.677
Grens 2e schijf bij volledig indexeren in 2026	73.031	75.518	76.817	79.477

VRAAG 69

Vraag 69

Hoeveel belastingbetalers gaan in 2026 naar het toptarief, enkel vanwege de beperking van de inflatiecorrectie? Hoeveel extra belastinginkomsten worden hiermee binnengehaald?

Antwoord op vraag 69

Het beperkt toepassen van de tabelcorrectiefactor in 2026 zorgt ervoor dat het aanvangspunt toptarief 1.050 euro lager komt te liggen dan bij volledige toepassing van de tabelcorrectiefactor. Dit heeft een budgettaire opbrengst van 348 miljoen euro in 2026. Deze opbrengst is niet alleen afkomstig van extra belastingplichtigen die overgaan naar het toptarief. Belastingplichtigen die al in het toptarief vielen, betalen dit hogere tarief nu over een groter deel van hun inkomen. Daarnaast bouwt de algemene heffingskorting af tussen het minimumloon en het aanvangspunt toptarief. Doordat het aanvangspunt toptarief lager komt te liggen, bouwt de algemene heffingskorting automatisch iets sneller af waardoor belastingplichtigen in het afbouwtraject minder algemene heffingskorting ontvangen.

In totaal ondervinden ongeveer 8 miljoen belastingplichtigen een nadeel van meer dan 1 euro van de beperkte toepassing van de tabelcorrectiefactor op het aanvangspunt van het toptarief. Ongeveer 50.000 belastingplichtigen hebben een belastbaar inkomen tussen 78.426 en 79.477 euro en vallen hierdoor in de hoogste schijf terwijl ze dat bij volledige indexatie niet zouden doen.

VRAAG 70

Vraag 70

Hoeveel extra belastingbetalers gaan vanwege het inkorten van hun schijf, over naar het volgende tarief in 2026? Hoeveel extra belastinginkomsten worden hiermee binnengehaald?

Antwoord op vraag 70

De beperkte toepassing van de tabelcorrectiefactor op alle schijfgrenzen in 2026 heeft een budgettaire opbrengst van 448 miljoen euro. Hiervan is 348 miljoen euro toe te schrijven aan het lagere aanvangspunt toptarief en de overige 100 miljoen euro aan de lagere grens tussen de eerste en tweede schijf. Het aanvangspunt van de tweede schijf wordt 395 euro lager dan bij volledige indexatie het geval zou zijn geweest (544 euro voor personen geboren voor 1 januari 1946).

In totaal ondervinden ongeveer 8 miljoen belastingplichtigen effect van de beperkte toepassing van de tabelcorrectiefactor op de schijfgrenzen. Ongeveer 80.000 belastingplichtigen hebben een belastbaar inkomen tussen 38.883 en 39.278 euro (geboren in of na 1946) of tussen 41.123 en 41.677 euro (geboren voor 1946) en vallen door de maatregel in de tweede schijf terwijl ze dat bij volledige indexatie niet zouden doen. Zie verder het antwoord op vraag 69 voor de groep die in het toptarief valt door de beperkte indexatie van het aanvangspunt toptarief.

VRAAG 71

Vraag 71

Hoeveel belastingbetalers zijn in 2024, 2025 en 2026 (cumulatief) naar het toptarief gegaan vanwege de beperking van de inflatiecorrectie? Hoeveel extra belastinginkomsten worden hiermee binnengehaald?

Antwoord op vraag 71

Bij volledige indexatie van het aanvangspunt toptarief in 2024, 2025 en 2026 zou het aanvangspunt 84.417 euro bedragen in 2026. Dit is 5.991 euro hoger dan in de huidige situatie, inclusief nota van wijziging. Het huidige aanvangspunt verhogen met dit bedrag zou leiden tot een budgettaire derving van 1.850 miljoen euro in 2026. Er zijn ongeveer 240.000 belastingplichtigen met een belastbaar inkomen tussen 78.426 en 84.417 euro.

VRAAG 72

Vraag 72

Wat zijn de inkomensgevolgen in euro's, van de verhoging van de arbeidskorting van de aangenomen motie Klaver- Kouwenhoven voor verschillende inkomensgroepen?

Antwoord op vraag 72

Onderstaande tabel toont voor alleenstaanden met verschillende inkomenshoogtes het inkomenseffect van de indexering van de grenzen van de arbeidskorting en de maatregelen. De dekking bestaat uit de drie dekkingsmaatregelen: verhoging van het tarief eerste schijf in de IB, terugdraaien verhoging tweede en derde knippunt in de arbeidskorting uit het Belastingplan en een mindere verhoging van het aangrijpingspunt van het toptarief. Bij een bruto-inkomen van 10 duizend euro is sprake van onverzilverbaarheid van heffingskortingen.

Tabel 7 Effect voor alleenstaanden met verschillende inkomenshoogtes het inkomenseffect van de indexering van de grenzen van de arbeidskorting en de maatregelen

Bruto-inkomen	Inkomenseffect nav indexatie grenzen AK	Inkomenseffect nav dekkingsmaatregelen	Totaal inkomenseffect
10000	0	0	0
12500	112	- 7	105
15000	277	- 12	265
17500	323	- 18	305
20000	370	- 23	347
22500	416	- 29	387
25000	462	- 34	428
27500	227	- 38	189
30000	30	- 40	- 10
40000	13	- 54	- 41
50000	0	- 63	- 63
60000	0	- 72	- 72
70000	0	- 80	- 80
80000	0	- 89	- 89
90000	0	- 131	- 131
100000	0	- 131	- 131

VRAAG 73

Vraag 73

Wat zijn de inkomensgevolgen in euro, van de drie dekkingsmaatregelen van de aangenomen motie Klaver- Kouwenhoven voor verschillende inkomensgroepen?

Antwoord op vraag 73

Zie het antwoord op vraag 72.

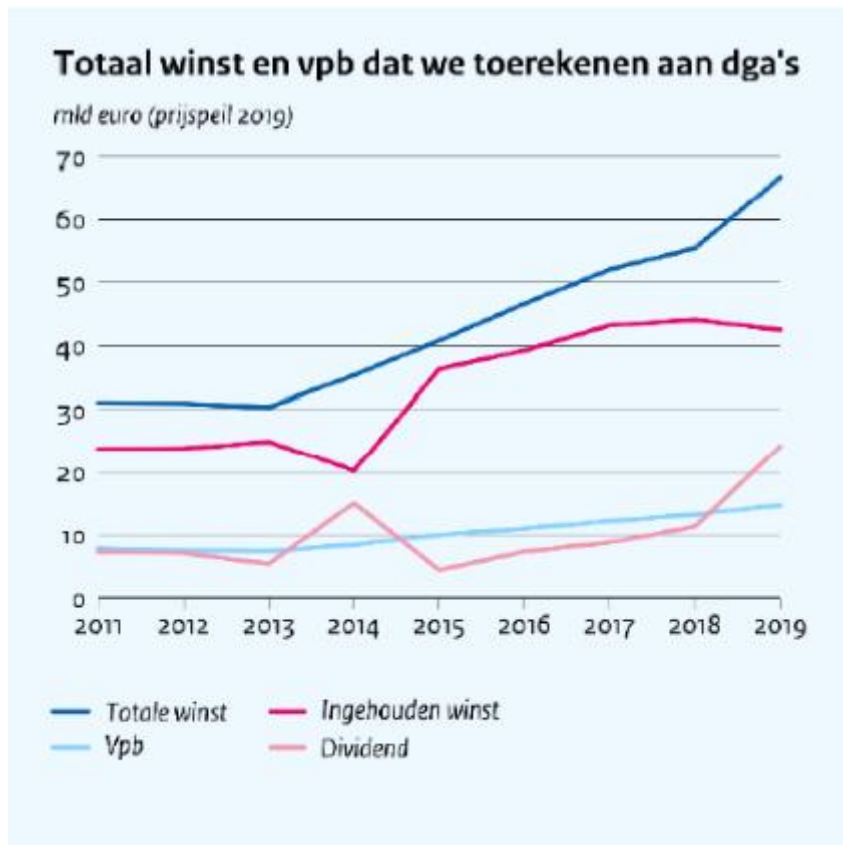
VRAAG 74

Vraag 74

Wat is de ontwikkeling van de ingehouden winsten in box 2 sinds de invoering van box 2? Hoe groot is de belastingclaim op dat bedrag?

Antwoord op vraag 74

Het CPB heeft over de periode 2011-2019 geanalyseerd wat de ontwikkeling is geweest van de totale winst die aan aanmerkelijk-belanghouders (ab-houders) kan worden toegerekend en welk deel daarvan is uitgekeerd in die periode en welk deel is ingehouden. Zie het CPB-rapport 'Inkomens en belastingen aan de top' uit 2024, waarin onderstaande grafiek hierover is opgenomen.

Uit die grafiek blijkt dat de totale winst die aan ab-houders kan worden toegerekend, is gestegen van ruim € 30 miljard in 2011 (prijspeil 2019) naar bijna € 70 miljard in 2019. In die periode zijn de ingehouden winsten gestegen van circa € 24 miljard in 2011 (prijspeil 2019) naar ruim € 40 miljard in 2019. In de uitgekeerde dividenden doen zich duidelijke uitschieters voor in 2014 en 2019 als gevolg van beleidswijzigingen. In 2014 was er sprake van eenmalige box 2 -tariefsverlaging en in 2019 deden zich anticipatie-effecten voor als gevolg van de in dat jaar aangekondigde tariefsverhoging in box 2 en de aankondiging van de Wet Excessief Lenen.

De hoogte van de latente belastingclaim in box 2 is niet eenvoudig te bepalen. Het totale aanmerkelijk-belangvermogen bedraagt volgens het CBS in € 563 miljard in 2024, maar hierbij is niet op voorhand duidelijk welk deel hiervan stille reserves betreft en wat het gestorte kapitaal en de verkrijgingsprijs van de aandelen is. Een berekening van de latente belastingclaim is daarom niet beschikbaar. Het CPB geeft overigens op basis van bovengenoemde analyse aan dat er weinig aanwijzingen zijn dat een groot deel van de ingehouden winsten uiteindelijk toch uitgekeerd wordt en zo onderhevig wordt aan box 2-belasting.

VRAAG 75

Vraag 75

Wat is naar verwachting de incidentele extra opbrengst in box 2, bij een eenmalige tariefsverlaging van 5% respectievelijk van 10%?

Antwoord op vraag 75

Volgens een eerste inschatting, waarbij het gedragseffect is geraamd op basis van de waargenomen anticipatie in 2019, zou de

eenmalige extra opbrengst op transactiebasis in het jaar van de tariefsverlaging meer dan € 10 miljard kunnen bedragen bij tariefsverlagingen van deze orde. Meerjarig gezien zal er echter cumulatief een derving optreden van naar schatting meerdere miljarden doordat dividenduitkeringen uit het jaar voor de tariefsverlaging en de jaren daarna verschoven worden naar het jaar met de tariefsverlaging en de belastingopbrengst per saldo zal dalen.

VRAAG 76

Vraag 76

Waarom is de evaluatie van het verlaagde vennootschapsbelasting (VpB) tarief geen reden voor de regering om het verlaagde tarief af te schaffen of af te bouwen?

Antwoord op vraag 76

De evaluatie van het verlaagde Vpb-tarief was overwegend negatief. Dat neemt echter niet weg dat afschaffing van het verlaagde tarief aanzienlijke gevolgen voor Vpb-plichtige ondernemingen zou hebben. Het kabinet past mede gezien zijn demissionaire status het verlaagde Vpb-tarief daarom nu niet aan. Het is aan een volgend kabinet om te beoordelen of er geschikte alternatieven zijn.

VRAAG 77

Vraag 77

U schrijft: «Het kabinet is echter geen voorstander om deze regeling aan te passen vanwege het negatieve effect op het vestigingsklimaat en de lastendruk voor bedrijven. Erkent u dat het geld dat nu wordt besteed aan het lage VpB-tarief:

a. betere economische resultaten kan opleveren als het wordt ingezet voor een meer doelmatige vorm van lastenverlichting voor bedrijven?

b. het vestigingsklimaat kan worden verbeterd, als het geld van het verlaagde VpB-tarief, wordt ingezet op een meer doelmatige vorm van lastenverlichting elders? Dat is toch immers wat de beleidsevaluatie heeft geconstateerd?

Antwoord op vraag 77

Zoals aangegeven in het antwoord op vraag 76 past het kabinet mede gezien zijn demissionaire status het verlaagde Vpb-tarief nu niet aan. Het is aan een volgend kabinet om te beoordelen of er geschikte alternatieven zijn.

Het CPB schrijft in de genoemde evaluatie²¹ dat het mkb in vergelijking met het grootbedrijf nadelen kan ondervinden op het gebied van financiering, concurrentie en regelgeving. Alternatief beleid zou gericht kunnen zijn op het verkleinen van deze nadelen voor het mkb. Verder kan voor beleidsrichtingen worden verwezen naar de evaluatie van het CPB, het ambtelijke rapport 'Kansen voor lagere tarieven en beter beleid'²² en het ambtelijke rapport 'Belastingen in maatschappelijk perspectief'.²³ Buiten de fiscaliteit kan inspiratie worden gevonden in het IBO Bedrijfsfinanciering²⁴, waar onder andere beleidsopties zijn beschreven om de toegang tot financiering voor het mkb te versterken.

VRAAG 78

Vraag 78

Is een 'fictief dividend' in het box-2 stelsel, om de uitbetaling van gewone dividenden te stimuleren, een overweging voor de regering? Indien nee waarom niet?

Antwoord op vraag 78

Dit voorstel interpreteer ik als de vraag of ik een forfaitair rendement in het box 2-stelsel in overweging wil nemen. Een dergelijk voorstel heeft als doel om belastingplichtigen met een aanmerkelijk belang te stimuleren om – in ieder geval tot de hoogte van het gekozen bedrag aan fictief dividend – daadwerkelijk dividenduitkeringen te laten doen waardoor eerder belastingheffing in box 2 plaatsvindt (zie ook het rapport 'Belasten van (inkomen uit) aanmerkelijk belang – Bouwstenen voor een beter belastingstelsel' uit 2020, p. 83-84). Dit voorstel waarbij aansluiting wordt gezocht bij de systematiek van de forfaitaire benadering in het huidige box 3-stelsel vindt het kabinet ongewenst en leidt – afhankelijk van de vormgeving – tot een complexer belastingstelsel. Er kunnen goede bedrijfseconomische redenen zijn om geen of minder winst uit te keren (investerings- en reserveringsfunctie). Daarnaast zijn per 1 januari 2024 twee schijven in box 2 geïntroduceerd met een basistarief van 24,5% voor de eerste € 67.000 (bedrag 2024) en een tarief van 31% voor het meerdere. Hiermee wordt een belastingplichtige in box 2 reeds gestimuleerd om jaarlijks (een deel van) de winst van de B.V. in de vorm van dividend te laten uitkeren.

²¹ Bijlage 1177551 bij Kamerstukken II 2024/25, [32140, nr. 220](#).

²² Bijlage 1206080 bij Kamerstukken II 2024/25, [32140, nr. 266](#).

²³ Bijlage 1127450 bij Kamerstukken II 2023/24, [32140, nr. 180](#).

²⁴ Bijlage 1150343 bij Kamerstukken II 2023/24, [32637, nr. 646](#).

VRAAG 79

Vraag 79

Wat is (ex ante) de budgettaire opbrengst van verhoging van het verlaagde VpB-tarief met 3%?

Antwoord op vraag 79

Als het verlaagde tarief in de vennootschapsbelasting met ingang van 2026 met drie procentpunt wordt verhoogd naar 22%, dan levert dit naar verwachting 1.527 miljoen euro per jaar op.

VRAAG 80

Vraag 80

Welke flankerende tariefmaatregelen in box 2 en 3 zijn volgens de regering nodig, bijvoorbeeld in verband met het globaal evenwicht, als het verlaagde VpB-tarief zou worden afgeschaft?

Antwoord op vraag 80

Er zijn verschillende varianten denkbaar om bij afschaffing van het lage Vpb-tarief (ongeveer) een globaal evenwicht te bereiken. Afschaffing van het lage Vpb-tarief heeft zonder flankerende maatregelen een hogere lastendruk voor directeur-grotaandeelhouders (dga's) met hun bv tot gevolg: de belastingdruk van de dga is een combinatie van de tarieven in box 2 en de vennootschapsbelasting. Om evenwicht met de ondernemers voor de inkomstenbelasting (IB-ondernemers) te bewerkstelligen kan bijvoorbeeld gekozen worden voor verlaging van het algemene Vpb-tarief, verlaging van het box 2-tarief en/of verhoging van het effectieve box 1-tarief voor ondernemers door de MKB-winstvrijstelling te versoberen. Met het oog op het globale evenwicht tussen de boxen is bij een verhoging van het lage Vpb-tarief in beginsel geen flankerend beleid in box 3 nodig.

In het rapport 'Kansen voor lagere tarieven en beter beleid'²⁵ zijn drie budgetneutrale beleidsrichtingen uitgewerkt, uitgaande van een uniform Vpb-tarief van 24%. Onderstaande tabel uit het rapport vat deze samen. In beleidsrichting 1 is er een volledig globaal evenwicht tussen alle werkenden, in de beleidsrichtingen 2 en 3 is het toptarief voor werkenden iets hoger dan het effectieve toptarief voor ondernemers.

Tabel 8 Beleidsopties uniform Vpb-tarief

	Basispad	Beleidsrichting 1	Beleidsrichting 2	Beleidsrichting 3
Vpb verlaagd tarief	19,0%	24,0%	24,0%	24,0%
Vpb-tarief	25,8%			
Toptarief box 1	49,5	44,8	47,2	48,0
AOF-premie mkb	6,41%	6,15%	6,15%	6,11%
AOF-premie grootbedrijf	7,52%	7,26%	7,26%	7,23%
Box 2 laag	24,5%		26,5%	24,5%
Box 2 hoog	31,0%	27,3%	30,5%	28,0%
MKB-winstvrijstelling	12,7%	0,0%	8,2%	6%

VRAAG 81

Vraag 81

Wat is in box 3 de meeropbrengst van de tariefverhoging van het oorspronkelijke tarief van 30% naar het tarief voor 2026?

Antwoord op vraag 81

De vraagsteller vraagt hier indirect om verschillende stelsels met elkaar te vergelijken. Er zitten vele verschillen tussen de stelsels. Het is niet mogelijk om deze stelsel te vergelijken puur op basis van de tariefswijziging. Het is wel mogelijk om uit te rekenen wat een tariefsverlaging naar 30% kost in het stelsel dat zal gelden in 2026. Dit kost jaarlijks € 1.072 miljoen.

VRAAG 82

Vraag 82

Wat is de meeropbrengst van de verhoging van het fictief rendement percentage van 4% naar de percentages voor 2026?

Antwoord op vraag 82

Het is niet mogelijk om het stelsel uit 2001 te vergelijken met het stelsel uit 2026 op basis van alleen het forfaitaire rendementspercentage. De budgettaire gevolgen van de verschillen tussen deze stelsels zijn niet afzonderlijk van elkaar te analyseren.

²⁵ Bijlage 1206080 bij Kamerstukken II 2024/25, [32140_nr. 266](#).

VRAAG 83

Vraag 83

Wat is de totale budgettaire opbrengst van box 3 sinds invoering van box 3 per jaar en hoeveel was dat (per jaar) als percentage van het totale vermogen in box 3?

Antwoord op vraag 83

Onderstaande tabel geeft de totale budgettaire opbrengst van box 3 en het totale box 3-vermogen (inclusief het deel onder het heffingvrije vermogen) van belastingplichtigen die box 3 belasting betalen voor de jaren 2012 tot en met 2022. Het rechtsherstel is niet meegenomen in deze cijfers.

Tabel 9 Budgettaire opbrengst box 3 en totale box 3-vermogen (inclusief het deel onder het heffingvrije vermogen)				
Jaar	Opbrengst	Vermogen	Percentage totale vermogen	
	2012	4,1	434	0,9%
	2013	4,3	432	1,0%
	2014	4,3	440	1,0%
	2015	4,4	447	1,0%
	2016	4,5	455	1,0%
	2017	4,7	463	1,0%
	2018	4,4	472	0,9%
	2019	4,3	470	0,9%
	2020	4,4	515	0,9%
	2021	5	558	0,9%
	2022	5	631	0,8%

VRAAG 84

Vraag 84

Kan uitgelegd worden op welke wijze een vermogensaanwasbelasting past in het nieuwe box 3 stelsel dat uitgaat van werkelijk rendement?

Antwoord op vraag 84

Met het wetsvoorstel Wet werkelijk rendement box 3 wordt voorgesteld om in box 3 belasting te heffen op basis van het werkelijke rendement. De belasting wordt als hoofdregel vormgegeven als een vermogensaanwasbelasting. Het stelsel beoogt het totale (werkelijke) rendement van vermogen in de heffing te betrekken. Daarbij wordt jaarlijks belasting geheven over de reguliere voordelen uit vermogen (zoals rente en dividend) en de gerealiseerde en ongerealiseerde waardeontwikkeling van vermogensbestanddelen in het betreffende jaar (zoals koerswinst of koersverlies over aandelen). Met een vermogensaanwasbelasting wordt langdurig uitstel van belastingheffing voorkomen. Ook wordt voorkomen dat belastingplichtigen en ketenpartners zoals banken en verzekeraars langdurig gegevens moeten bijhouden over historische kostprijzen en investeringen. Voor onroerende zaken en aandelen in of winstbewijzen van startende ondernemingen geldt als uitzondering op de hoofdregel een vermogenswinstbelasting. De waardeontwikkeling wordt voor deze vermogensbestanddelen belast als deze is gerealiseerd, zoals bij verkoop van het vermogensbestanddeel.

VRAAG 85

Vraag 85

Wat is de onderbouwing van de zogenaamde 'houdbaarheidsbijdrage'?

Antwoord op vraag 85

De houdbaarheidsbijdrage is bij het Belastingplan 2009 geïntroduceerd. In de memorie van toelichting bij dit Belastingplan²⁶ is de onderbouwing uitgebreid aan bod gekomen. Het toenmalige kabinet Balkenende IV zag uitdagingen van demografische veranderingen voor de Nederlandse overheidsfinanciën: «*De verhouding tussen gepensioneerden en werkenden zal oplopen van ruim twee op tien op dit moment tot bijna vijf op tien in 2040. Deze vergrijzing leidt bij ongewijzigd beleid tot een sterke en structurele toename van de overheidsuitgaven, met name bij de AOW en in de gezondheidszorg. Tegenover deze toekomstige stijging van de overheidsuitgaven staat weliswaar een stijging van de belastinginkomsten, onder andere uit pensioenen, maar deze is kleiner dan de genoemde stijging van de overheidsuitgaven. Dat betekent dat de overheidsfinanciën niet «houdbaar» zijn: de bestaande overheidsvoorzieningen kunnen niet meegroeien met de welvaart zonder dat de belastingen in de toekomst moeten worden verhoogd of dat de overheidsschuld zich uiteindelijk opwaarts ontwikkelt.*»

Het toenmalige kabinet zette om de houdbaarheid van de overheidsfinanciën te bevorderen en de oudedagsvoorziening op het

²⁶ Kamerstukken II 2008/09, [31704, nr. 3](#).

gewenste niveau te kunnen houden ook in op bevordering van de arbeidsparticipatie door middel van een (fiscale) doorwerkbonus vanaf 62 jaar. Naast deze doorwerkbonus werd van ouderen een houdbaarheidsbijdrage naar draagkracht gevraagd. Deze bijdrage werd ingebed in de schijvenstructuur van de loon- en inkomstenbelasting en premieheffing voor de volksverzekeringen. De bovengrens van de tweede schijf in de inkomstenbelasting werd met ingang van 2011 niet meer volledig, maar nog voor 75% van de op basis van de tabelcorrectiefactor berekende mutatie, geïndexeerd. Omdat er nu drie schijven zijn in plaats van vier, geldt de beperkte indexatie nu voor de bovengrens van de eerste schijf. Tot de bovengrens van de eerste schijf²⁷ van de inkomstenbelasting bestaat een aanzienlijk deel van de gecombineerde heffing uit premieheffing voor de volksverzekeringen, waaronder AOW-premie. Belastingplichtigen die AOW ontvangen, betalen geen AOW-premie. Doordat deze belastingplichtigen geen AOW-premie betalen, bestaat er een fors verschil tussen enerzijds het gecombineerde tarief inkomstenbelasting en premie volksverzekeringen in de eerste schijf en anderzijds het tarief inkomstenbelasting in de tweede schijf: dit verschil bedraagt het reguliere tariefverschil tussen de eerste en tweede schijf plus de AOW-premie van 17,9%.²⁸

VRAAG 86

Vraag 86

Wat is de opbrengst van de 'houdbaarheidsbijdrage' sedert de invoering per jaar?

Antwoord op vraag 86

Het is niet mogelijk een raming te maken voor alle jaren sinds de invoering van de houdbaarheidsbijdrage. Wel geeft de tabel hieronder de geraamde budgettaire opbrengst in 2023, 2024, 2025 en 2026. De opbrengst is bepaald door de derving te berekenen die zou ontstaan wanneer de schijfgrens voor belastingplichtigen geboren in of na 1946 gelijk wordt gesteld aan de hogere schijfgrens voor belastingplichtigen geboren voor 1946.

Tabel 10 opbrengst houdbaarheidsbijdrage (in mln euro, prijzen 2025)				
	2023	2024	2025	2026
Opbrengst houdbaarheidsbijdrage	133	182	391	474

VRAAG 87

Vraag 87

Wat is het effect van de 'houdbaarheidsbijdrage' op de schijflengte in totaal tot nu toe?

Antwoord op vraag 87

De tabel hieronder laat de hoogte van de tweede schijfgrens zien vanaf 2010 tot nu voor personen geboren voor en na 1 januari 1946. Het verschil tussen deze schijfgrenzen bedraagt in 2025 2.061 euro.

Tabel 11 Ontwikkeling tweede schijfgrens 2010-2025			
Jaar	Grens 2e schijf		
	Geboren voor 1946	Geboren na 1946	
2010		32.738	32.738
2011		33.485	33.436
2012		34.055	33.863
2013		33.555	33.363
2014		33.555	33.363
2015		33.857	33.589
2016		34.027	33.715
2017		34.130	33.791
2018		34.404	33.994
2019		34.817	34.300
2020		35.375	34.712
2021		35.941	35.129
2022		36.409	35.472
2023		38.703	37.149
2024		40.021	38.098
2025		40.502	38.441

²⁷ In 2009 dus de bovengrens van de tweede schijf.

²⁸ De hoogte van de AOW-premie.

VRAAG 88

Vraag 88

Wat is het totale bedrag aan extra betaalde belasting als gevolg van de houdbaarheidsbijdrage per jaar en cumulatief sinds de invoering?

Antwoord op vraag 88

Zie antwoord op vraag 86.

VRAAG 89

Vraag 89

Wat is, ceteris paribus, het inkomenseffect van de houdbaarheidsbijdrage sedert de invoering?

Antwoord op vraag 89

Sinds de invoering van de houdbaarheidsbijdrage in 2010 is de grens van de tweede schijf voor personen geboren na 1946 minder geïndexeerd dan de grens van de tweede schijf voor personen geboren voor 1946. Zodoende zijn deze grenzen van elkaar gaan verschillen. Voor de berekening van het inkomenseffect is aangenomen dat het verschil van deze grenzen in 2026 volledig wordt teruggedraaid. Het mediane inkomenseffect voor alle huishoudens met een effect bedraagt dan – 0,1%.

VRAAG 90

Vraag 90

Hoeveel bedraagt de extra te betalen belasting totdat het effect van die bijdrage is uitgewerkt?

Antwoord op vraag 90

De houdbaarheidsbijdrage houdt in dat de grens van de tweede schijf voor personen geboren op of na 1 januari 1946 steevast met 75% van de tabelcorrectiefactor wordt geïndexeerd in plaats van 100%. Er bestaat geen einddatum waarop dit niet meer het geval zal zijn, dus er is geen moment waarop het effect is uitgewerkt.

VRAAG 91

Vraag 91

Wat is de budgettaire opbrengst van het afschaffen van de Wet Hillen? Kan het antwoord gegeven worden in een tabel met de oploop per jaar?

Antwoord op vraag 91

Onderstaande tabel toont de budgettaire opbrengst als Wet Hillen per 2026 volledig afgeschaft zou worden.

Tabel 12 Opbrengst volledig afschaffen Wet Hillen per 2026						
	2026	2027	2028	2029	2030	struc
Wet Hillen af-schaffen per 1-1-2026	667	698	677	653	630	0

VRAAG 92

Vraag 92

Wat is de extra belasting die belastingbetalers cumulatief betalen in de tariefgroep van 0,35% respectievelijk 2,35%, sedert de start van de afschaffing van de wet Hillen tot het moment dat op afbouw is voltooid (uitgaande van een WOZ-ontwikkeling 5% vanaf heden)?

Antwoord op vraag 92

Onderstaande tabel X toont de door belastingplichtigen extra verschuldigde belasting door de afbouw van Wet Hillen in 2026 t/m 2030 en na volledige afschaffing in 2048. Daarbij is uitgegaan van de verwachte WOZ-ontwikkeling op basis van de MEV2026-raming van het CPB. Op basis van de raming kan verondersteld worden dat grofweg 70% van deze extra verschuldigde belasting afkomstig is van belastingplichtigen met het regulier EWF-tarief, zoals ook ewergegeven in de tabel.

Tabel 13 extra verschuldigde belasting door afbouw wet Hillen (in mln euro, prijzen 2025)						
	2026	2027	2028	2029	2030	struc
Extra verschuldigde belasting door afbouw Wet Hillen	235	289	328	366	406	1.524
% verschuldigd door belastingplichtigen met regulier EWF-tarief	74%	70%	70%	69%	68%	68%
% verschuldigd door belastingplichtigen met verhoogd EWF-tarief	26%	30%	30%	31%	32%	32%

Cumulatief gaat het over de periode 2026 t/m 2030 over ongeveer 1,6 miljard euro, over 2026 t/m 2040 over ongeveer 9,1 miljard euro en over 2026 t/m 2048 ongeveer 19,6 miljard euro.

VRAAG 93

Vraag 93

Hoeveel gaan belastingbetalers cumulatief extra betalen in de tariefgroep van 0,35% respectievelijk 2,35% tot 2030, hoeveel extra tot 2040 en hoeveel tot de afbouw is voltooid (uitgaande van een WOZ-ontwikkeling 5% vanaf heden)?

Antwoord op vraag 93

Zie het antwoord op vraag 92.

VRAAG 94

Vraag 94

Wat zijn de budgettaire gevolgen van herinvoering van de Wet Hillen?

Antwoord op vraag 94

Onderstaande tabel toont de budgettaire derving als Wet Hillen per 2026 volledig heringevoerd zou worden.

Tabel 14 Budgettaire gevolgen volledig herinvoeren Wet Hillen (in mln euro, prijzen 2025)						
	2026	2027	2028	2029	2030	struc
Wet Hillen volledig herinvoeren per 2026	– 235	– 289	– 328	– 366	– 406	– 1.524

VRAAG 95

Vraag 95

Wat zijn de budgettaire gevolgen van het afschaffen van de schenk- en erfenisbelasting?

Antwoord op vraag 95

Het afschaffen van de schenk- en erfbelasting leidt naar verwachting tot een structurele budgettaire derving van 4,1 miljard euro.

VRAAG 96

Vraag 96

Welke gedragseffecten zijn te verwachten bij het afschaffen van de schenk- en erfenisbelasting?

Antwoord op vraag 96

Als er een periode zit tussen aankondiging en het moment waarop de schenk- en erfbelasting wordt afgeschaft dan zijn anticipatie effecten te verwachten. Dat wil zeggen dat schenkingen worden uitgesteld tot het moment waarop de schenkbelasting is afgeschaft, wat tot lagere opbrengsten schenkbelasting leidt in die periode. Verder zal afschaffen ertoe leiden dat er vaker en meer geschenken gaat worden waardoor het vermogen van de verkrijgers wordt vergroot en zij meer te besteden en te sparen en te beleggen hebben. Andersom hebben de schenkers minder te besteden en te sparen en te beleggen.

VRAAG 97

Vraag 97

Kan aangegeven worden hoeveel mensen in 2022, 2023 en 2024, een vermogen hebben nagelaten dat onder de schenk- en erfenisbelasting valt, in de volgende categorieën: tot 100.000, en vervolgens tot 1 miljoen met staffels van 100.000?

Antwoord op vraag 97

De hierna opgenomen tabel verdeelt het aantal nalatenschappen waarvoor aangifte erfbelasting is gedaan naar de hoogte van het verkregen vermogen op het niveau van de nalatenschap. De tabel heeft betrekking op de belastingjaren 2020, 2021 en 2022. Het duurt enige jaren voordat voor alle aangiften erfbelasting een definitieve aanslag is opgelegd. Vooral voor zeer vermogende personen neemt de afwikkeling van de erfenis en het opleggen van een definitieve aanslag een aantal jaren in beslag. Om die reden zijn er geen cijfers voor recentere jaren opgenomen in de tabel.

Tabel 15 Aantal nalatenschappen waarvoor aangifte erfbelasting is gedaan, verdeeld naar de hoogte van het verkregen vermogen op het niveau van de nalatenschap.

Ver- mogensca- tegorie	Aantal nalatenschappen			Verkregen vermogen in mln €		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Minder dan € 0,1 mln	25.698	27.588	28.826	622	926	850
€ 0,1 – € 0,2 mln	19.057	20.303	20.304	2.812	3.008	3.020
€ 0,2 – € 0,3 mln	10.798	11.906	13.236	2.631	2.903	3.234
€ 0,3 – € 0,4 mln	5.061	5.773	6.768	1.747	1.984	2.333
€ 0,4 – € 0,5 mln	2.692	3.035	3.606	1.200	1.349	1.604
€ 0,5 – € 0,6 mln	1.665	1.882	2.019	909	1.028	1.102
€ 0,6 – € 0,7 mln	1.080	1.179	1.258	698	764	812
€ 0,7 – € 0,8 mln	723	784	854	541	585	638
€ 0,8 – € 0,9 mln	497	607	582	422	514	492
€ 0,9 – € 1 mln	344	421	401	326	400	379
€ 1 – € 2 mln	1.347	1.553	1.406	1.816	2.122	1.888
€ 2 – € 3 mln	327	336	318	790	820	760
€ 3 – € 4 mln	141	137	138	481	465	481
€ 4 – € 5 mln	73	73	77	329	325	341
€ 5 – € 10 mln	115	115	81	813	769	568
Meer dan € 10 mln	62	60	39	2.388	1.382	1.789
TOTAAL	69.680	75.752	79.913	18.524	19.345	20.292

VRAAG 98

Vraag 98

Kan in aanvulling op de vorige vraag, ook het aantal belastingbetalers worden genoemd met een nagelaten vermogen van één tot twee miljoen, van twee tot drie miljoen, van drie tot vier miljoen, van vijf tot tien miljoen, van tien tot vijftig miljoen, van vijftig tot honderd miljoen en van meer dan honderd miljoen?

Antwoord op vraag 98

Zie antwoord op vraag 97. Vanwege de lage aantallen zijn de hoogste drie categorieën samengenomen.

VRAAG 99

Vraag 99

Hoeveel mensen zijn in sinds 2018 tot heden naar het buitenland vertrokken met vermogen van meer dan één miljoen?

Antwoord op vraag 99

Volgens onderzoek van het CBS²⁹ uit 2018 naar miljonairshuishoudens emigreerde 0,3% van de miljonairs in 2016 binnen twee jaar naar het buitenland. Het ging in dat jaar om 400 miljonairshuishoudens. Het CBS heeft nadien geen cijfers gepubliceerd over het aantal geëmigreerde miljonairshuishoudens.

VRAAG 100

Vraag 100

In welke landen is de erfbelasting afgeschaft, niet zijnde de landen die er nooit één hebben gehad?

Antwoord op vraag 100

Uit het rapport van de OESO over erfbelasting uit 2021³⁰ blijkt dat 10 van de 36 OESO-landen hun estatetax of erfbelasting hebben afgeschaft. Oostenrijk, Tsjechië, Noorwegen, Slowakije en Zweden sinds het jaar 2000, Israël en Nieuw-Zeeland tussen 1980 en 2000, Australië, Canada en Mexico voor het jaar 1980.

VRAAG 101

Vraag 101

Kan een overzicht gegeven worden van de tot dusver genomen fiscale goedkeurende beleidsbesluiten sinds 2018?

Antwoord op vraag 101

Hierna volgt een overzicht van de sinds 2018 genomen fiscale goedkeurende beleidsbesluiten vooruitlopend op wetgeving zoals bedoeld in het afwegingskader van 12 december 2023.^[1] Hierin wordt aangegeven (i) wanneer het beleidsbesluit in de Staatscourant is gepubliceerd en (ii) wanneer de codificatiewet in het Staatsblad is gepubliceerd of, als dat nog niet het geval is, wat de status van het codificatietraject is. Pas recent is gestart met het centraal bijhouden van een dergelijk overzicht. Het is daarom niet uit te sluiten dat het overzicht onverhoopt onvolledig is.

1. Inkomstenbelasting. Eigenwoningregeling; eigenwoningreserve en eigenwoningschuld bij gezamenlijke aankoop eigen woning en gezamenlijk aangaan eigenwoningschuld partners ([Stcrt. 2018, 5946](#)). Dit beleidsbesluit is gepubliceerd in de Staatscourant op 31 januari 2018. Het wetsvoorstel waarmee dit beleidsbesluit is gecodificeerd (Overige fiscale maatregelen 2022) is ingediend op 21 september 2021 (Prinsjesdag 2021). Het wetsvoorstel is aangenomen en de wet is gepubliceerd in het Staatsblad op 22 december 2021 ([Stb. 2021, 652](#)).

2. Inkomstenbelastingen. Lijfrenten en rechten op periodieke uitkeringen ([Stcrt. 2019, 30558](#)). Dit beleidsbesluit is gepubliceerd in de Staatscourant op 31 mei 2019. Dit beleidsbesluit is gepubliceerd in de Staatscourant op 31 mei 2019. De onderdelen 9.3.4 en 9.3.5 van het beleidsbesluit bevatten een goedkeuring vooruitlopend op wetgeving. Het wetsvoorstel waarmee deze twee goedkeuringen vooruitlopend op wetgeving worden gecodificeerd (Fiscale verzamelwet 2026) is ingediend op 24 april 2025. Het wetsvoorstel ligt momenteel ter behandeling in de Eerste Kamer.

3. Belastingen op milieugrondslag ([Stcrt. 2019, 36800](#)). Dit beleidsbesluit is gepubliceerd in de Staatscourant op 5 juli 2019. Het wetsvoorstel waarmee dit beleidsbesluit is gecodificeerd (Overige fiscale maatregelen 2020) is ingediend op 17 september 2019 (Prinsjesdag 2019). Het wetsvoorstel is aangenomen en de wet is gepubliceerd in het Staatsblad op 27 december 2019 ([Stb. 2019, nr. 512](#)).

4. Kaderbesluit Motorrijtuigenbelasting. Verduidelijking van een motor met een compressieontsteking ([Stcrt. 2019, 66179](#)). Dit beleidsbesluit is gepubliceerd in de Staatscourant op 13 december 2019. Het wetsvoorstel waarmee dit beleidsbesluit is gecodificeerd (Overige fiscale maatregelen 2020) is ingediend op 17 september 2019 (Prinsjesdag 2019). Het wetsvoorstel is aangenomen en de wet is gepubliceerd in het Staatsblad op 27 december 2019 ([Stb. 2019, nr. 512](#)).

5. Wijzigingsbesluit Lijfrenten en rechten op periodieke uitkeringen ([Stcrt. 2020, 47727](#)). Dit beleidsbesluit is gepubliceerd in de Staatscourant op 16 september 2020. In dit beleidsbesluit waren twee goedkeuringen vooruitlopend op wetgeving opgenomen. Het wetsvoorstel waarmee artikel I, onderdeel B, van dit beleidsbesluit is gecodificeerd (Fiscale verzamelwet 2024) is ingediend op 13 april 2023. Het wetsvoorstel is aangenomen en de wet is gepubliceerd in het Staatsblad op 27 december 2023 ([Stb. 2023, 498](#)). Artikel I, onderdeel C, van dit beleidsbesluit betreft dezelfde goedkeuring die hiervoor is genoemd onder 2 (onderdeel 9.3.4. van het beleidsbesluit gepubliceerd in [Stcrt. 2019, 30558](#)). Deze is eveneens opgenomen in een wetsvoorstel (Fiscale

²⁹ Arts, K. (2018), Miljonairs in cijfers 2018, Centraal Bureau voor de Statistiek (link).

³⁰ OECD (2021), Inheritance Taxation in OECD Countries, OECD Tax Policy Studies, No. 28, OECD Publishing, Paris, (Table 3.1). <https://doi.org/10.1787/e2879a7d-en>

verzamelwet 2026) ter codificatie. Het wetsvoorstel ligt momenteel ter behandeling in de Eerste Kamer.

6. Klein verzamelbesluit pensioenen ([Stcrt. 2020, 62989](#)). Dit beleidsbesluit is gepubliceerd in de Staatscourant op 14 december 2020. In onderdeel 3 van dit beleidsbesluit is een goedkeuring vooruitlopend op wetgeving opgenomen. Het wetsvoorstel waarmee onderdeel 3 van dit beleidsbesluit is gecodificeerd (Fiscale verzamelwet 2023) is ingediend op 20 mei 2022. Het wetsvoorstel is aangenomen en de wet is gepubliceerd in het Staatsblad op 27 december 2022 ([Stb. 2022, nr. 530](#)).

7. Besluit noodmaatregelen coronacrisis Caribisch Nederland ([Stcrt. 2020, 68993](#)). Dit beleidsbesluit is gepubliceerd in de Staatscourant op 30 december 2020. Er is geen wetsvoorstel ingediend ter codificatie van dit beleidsbesluit. Op de BES eilanden zijn de fiscale coronamaatregelen anders vormgegeven dan in Nederland. Dit is met name het gevolg van de aldaar afwijkende fiscale wetgeving die is toegespitst op de lokale omstandigheden van Bonaire, Sint Eustatius en Saba, ook wat betreft uitvoerbaarheid en handhaving. Met name de fiscale behandeling van ondernemers wijkt in belangrijke mate af van die in Nederland; er is gestreefd naar eenvoud (geen vennootschapsbelasting, geen btw). Om die reden wijkt het tijdelijke uitstelbeleid voor belastingen in verband met de coronacrisis op de BES-eilanden op enkele onderdelen af van het uitstelbeleid in Nederland. Gezien de tijdelijkheid van de relatief eenvoudige maatregelen die in het besluit zijn opgenomen, alsmede het beperkt aantal ondernemers die van de regeling gebruik maken is er destijds voor gekozen het besluit niet te codificeren in de fiscale wetgeving van de BES-eilanden.

8. Besluit noodmaatregelen coronacrisis ([Stcrt. 2020, 68989](#)). Dit beleidsbesluit is gepubliceerd in de Staatscourant op 30 december 2020. Het wetsvoorstel waarmee dit beleidsbesluit is gecodificeerd (Belastingplan 2021) is ingediend op 15 september 2020 (Prinsjesdag 2020). Het wetsvoorstel is aangenomen en de wet is gepubliceerd in het Staatsblad op 23 december 2020 ([Stb. 2020, 540](#)).

9. Besluit noodmaatregelen coronacrisis ([Stcrt. 2021, 11856](#)). Dit beleidsbesluit is gepubliceerd in de Staatscourant op 5 april 2021. Het wetsvoorstel waarmee dit beleidsbesluit is gecodificeerd (Belastingplan 2022) is ingediend op 21 september 2021 (Prinsjesdag 2021). Het wetsvoorstel is aangenomen en de wet is gepubliceerd in het Staatsblad op 27 december 2021 ([Stb. 2021, 651](#)).

10. Registratiedrempel voor kleine ondernemers Omzetbelasting ([Stcrt. 2021, 30899](#)). Dit beleidsbesluit is gepubliceerd in de Staatscourant op 18 juni 2021. Dit beleidsbesluit is gecodificeerd in een ministeriële regeling (Eindejaarsregeling 2024). De regeling is gepubliceerd in de Staatscourant van 24 december 2024 ([Stcrt. 2024, 41523](#)).

11. Leidraad Invordering 2008 ([Stcrt. 2021, 33908](#)). Het onderdeel van het beleidsbesluit dat voorziet in uitstel van betaling bij schrijnende situaties bij een erfbelastingsschuld is gepubliceerd in de Staatscourant op 1 juli 2021. Het wetsvoorstel waarmee dit onderdeel van het beleidsbesluit is gecodificeerd (Fiscale verzamelwet 2023) is ingediend op 20 mei 2022. Het wetsvoorstel is aangenomen en de wet is gepubliceerd in het Staatsblad op 27 december 2022 (Staatsblad 2022, 530).

12. Overgangsregeling postcoderoosregeling (bpm) ([Stcrt. 2021, 36388](#)). Dit beleidsbesluit is gepubliceerd in de Staatscourant op 26 juli 2021. Het wetsvoorstel waarmee dit beleidsbesluit is gecodificeerd (Belastingplan 2022) is ingediend op 21 september 2021 (Prinsjesdag 2021). Het wetsvoorstel is aangenomen en de wet is gepubliceerd in het Staatsblad op 27 december 2021 ([Stb. 2021, 651](#)).

13. Voorkoming van een cumulatieve aftreksluiting voor het verstrekken van spijzen en dranken ([Stcrt. 2021, 41482](#)). Dit beleidsbesluit is gepubliceerd in de Staatscourant op 22 september 2021. Het wetsvoorstel waarmee dit beleidsbesluit is gecodificeerd (Fiscale verzamelwet 2024) is ingediend op 13 april 2023. Het wetsvoorstel is aangenomen en de wet is gepubliceerd in het Staatsblad op 27 december 2023 ([Stb. 2023, 498](#)).

14. *Besluit heffingskortingen* ([Stcrt. 2021, 44628](#)). Dit beleidsbesluit is gepubliceerd in de Staatscourant op 12 november 2021. In dit beleidsbesluit waren twee goedkeuringen vooruitlopend op wetgeving opgenomen. De eerste goedkeuring betrof de berekening van de algemene heffingskorting bij aanwezig te conserveren inkomen. Deze goedkeuring is met ingang van 1 januari 2025 overbodig geworden als gevolg van een wetsvoorstel waardoor voor het bepalen van de hoogte van de algemene heffingskorting wordt aangesloten bij het verzamelinkomen, waardoor al rekening wordt gehouden met het te conserveren inkomen (Belastingplan 2023), ingediend op Prinsjesdag 2022. Deze wet is gepubliceerd in het Staatsblad op 21 december 2022 ([Stb. 2022, 532](#)). De tweede goedkeuring betrof de toepassing van de inkomensafhankelijke combinatiekorting bij inschrijving op een briefadres. Deze goedkeuring is met ingang van 1 januari 2025 overbodig geworden als gevolg van een wetsvoorstel waardoor niet langer is vereist dat een kind op hetzelfde woonadres als de belastingplichtige staat ingeschreven, maar dat het kind en de belastingplichtige tot hetzelfde huishouden behoren (Belastingplan 2024), ingediend op 19 september 2023 (Prinsjesdag 2023). Deze wet is gepubliceerd in het Staatsblad op 20 december 2023 ([Stb. 2023, 499](#)).

15. Wijzigingsbesluit Lijfrenten en rechten op periodieke uitkeringen ([Stcrt. 2021, 48029](#)). Dit beleidsbesluit is gepubliceerd in de Staatscourant op 22 december 2021. In dit beleidsbesluit waren twee goedkeuringen vooruitlopend op wetgeving opgenomen. Het wetsvoorstel waarmee artikel I, onderdeel I, (onderdeel 4.2.9) van dit beleidsbesluit is gecodificeerd (Fiscale verzamelwet 2023) is ingediend op 20 mei 2022. Het wetsvoorstel is aangenomen en de wet is gepubliceerd in het Staatsblad op 27 decem-

ber 2022 ([Stb. 2023, 530](#)). Het wetsvoorstel waarmee artikel I, onderdeel K, (onderdeel 10) van dit beleidsbesluit is gecodificeerd (Fiscale verzamelwet 2024) is ingediend op 13 april 2023. Het wetsvoorstel is aangenomen en de wet is gepubliceerd in het Staatsblad op 27 december 2023 ([Stb. 2023, 498](#)).

16. Tijdelijk besluit accijnsverlaging 2022 ([Stcrt. 2022, 8003](#)). Dit beleidsbesluit is gepubliceerd in de Staatscourant op 23 maart 2022. Het wetsvoorstel waarmee dit beleidsbesluit is gecodificeerd (Wet aanvullende fiscale koopkrachtmaatregelen 2022) is ingediend op 26 april 2022. Het wetsvoorstel is aangenomen en de wet is gepubliceerd in het Staatsblad op 7 juli 2022 ([Stb. 2022, 286](#)).

17. Tijdelijk besluit accijnsverlaging Caribisch Nederland 2022 ([Stcrt. 2022, 8683](#)). Dit beleidsbesluit is gepubliceerd in de Staatscourant op 28 maart 2022. Het wetsvoorstel waarmee dit beleidsbesluit is gecodificeerd (Wet aanvullende fiscale koopkrachtmaatregelen 2022) is ingediend op 26 april 2022. Het wetsvoorstel is aangenomen en de wet is gepubliceerd in het Staatsblad op 7 juli 2022 ([Stb. 2022, 286](#)).

18. Inkomstenbelasting, eigenwoningregeling ([Stcrt. 2022, 29692](#)). Dit beleidsbesluit is gepubliceerd in de Staatscourant op 8 november 2022. Het wetsvoorstel waarmee dit beleidsbesluit wordt gecodificeerd (Fiscale verzamelwet 2026) is ingediend op 24 april 2025. Het wetsvoorstel ligt ter momenteel behandeling in de Eerste Kamer.

19. Tijdelijk besluit belastingvrije som Caribisch Nederland ([Stcrt. 2022, 33352](#)). Dit beleidsbesluit is gepubliceerd in de Staatscourant op 20 december 2022. Het wetsvoorstel waarmee dit beleidsbesluit is gecodificeerd (Belastingplan BES-eilanden 2025) is ingediend op 17 september 2024 (Prinsjesdag 2024). Het wetsvoorstel is aangenomen en de wet is gepubliceerd in het Staatsblad op 18 december 2024 ([Stb. 2024, 436](#)).

20. Kaderbesluit bpm ([Stcrt. 2022, 32333](#)). Dit beleidsbesluit is gepubliceerd in de Staatscourant op 20 december 2022. Het wetsvoorstel waarmee dit beleidsbesluit is gecodificeerd (Overige fiscale maatregelen 2024) is ingediend op 19 september 2023 (Prinsjesdag 2023). Het wetsvoorstel is aangenomen en de wet is gepubliceerd in het Staatsblad op 27 december 2023 ([Stb. 2023, 501](#)).

21. Vennootschapsbelasting; art. 14c; geruisloze terugkeer ([Stcrt. 2023, 19835](#)). Dit beleidsbesluit is gepubliceerd in de Staatscourant op 17 juli 2023. Het wetsvoorstel waarmee dit beleidsbesluit is gecodificeerd (Overige fiscale maatregelen 2024) is ingediend op 19 september 2023 (Prinsjesdag 2023). Het wetsvoorstel is aangenomen en de wet is gepubliceerd in het Staatsblad op 27 december 2023 ([Stb. 2023, 501](#)).

22. Inkomstenbelasting, Vennootschapsbelasting. Vermijden van dubbele belasting onder de toepassing van de belastingverdragen en andere regelingen ter vermindering van dubbele belasting ([Stcrt. 2023, 12301](#)). Dit beleidsbesluit is gepubliceerd in de Staatscourant op 2 mei 2023. Het beleidsbesluit is met ingang van 1 januari 2025 ingetrokken als gevolg van de inwerkingtreding van het besluit van 13 december 2024, nr. 2024-31576 ([Stcrt. 2024, 38766](#)). Het ingetrokken beleidsbesluit ([Stcrt. 2023, 12301](#)) bevatte in onderdeel 3.5.1. een goedkeuring die ziet op de verrekening van (bron)belasting op sporters- of artiesteninkomsten in de vennootschapsbelasting. Dit onderdeel is per 1 januari 2025 gecodificeerd in het Besluit voorkoming dubbele belasting 2001. Deze codificatie heeft plaatsgevonden via het Eindejaarsbesluit 2024 dat is gepubliceerd in het Staatsblad op 23 december 2024 ([Stb. 2024, 441](#)).

23. Inkomstenbelasting en loonbelasting. Besluit heffingskortingen ([Stcrt. 2023, 24923](#)). Dit beleidsbesluit is gepubliceerd in de Staatscourant op 20 september 2023. In dit beleidsbesluit waren twee goedkeuringen vooruitlopend op wetgeving opgenomen. De eerste goedkeuring betreft de toepassing van de inkomensafhankelijke combinatiekorting wanneer geen sprake is van een gezamenlijke inschrijving op een woonadres, maar wel van ten minste zes maanden tot hetzelfde huishouden behoren. Het wetsvoorstel waarmee deze goedkeuring is gecodificeerd (Belastingplan 2024) is ingediend op 19 september 2023 (Prinsjesdag 2023). Het wetsvoorstel is aangenomen en de wet is gepubliceerd in het Staatsblad op 20 december 2023 ([Stb. 2023, 499](#)). De tweede goedkeuring betreft een goedkeuring om te voorkomen dat in bepaalde gevallen recht op de inkomensafhankelijke combinatiekorting vanwege opvang van Oekraïense ontheemden zou worden verloren. Er is geen wetsvoorstel ingediend ter codificatie van dit beleidsbesluit.

24. Verhoging bedrag van de belastingvermindering energiebelasting 2024 ([Stcrt. 2023, 32824](#)). Dit beleidsbesluit is gepubliceerd in de Staatscourant op 27 december 2023. Het wetsvoorstel waarmee dit beleidsbesluit is gecodificeerd (Belastingplan 2025) is ingediend op 17 september 2024 (Prinsjesdag 2024). Het wetsvoorstel is aangenomen en de wet is gepubliceerd in het Staatsblad op 23 december 2024 ([Stb. 2024, 434](#)).

25. Vereenvoudigde zusterfusie ([Stcrt. 2024, 7703](#)). Dit beleidsbesluit is gepubliceerd in de Staatscourant op 18 maart 2024. Het wetsvoorstel waarmee dit beleidsbesluit is gecodificeerd (Overige fiscale maatregelen 2025) is ingediend op 17 september 2024 (Prinsjesdag 2024). Het wetsvoorstel is aangenomen en de wet is gepubliceerd in het Staatsblad op 23 december 2024 ([Stb. 2024, 435](#)).

26. Kleine ondernemersregeling ([Stcrt. 2024, 38642](#)). Dit beleidsbesluit is gepubliceerd in de Staatscourant op 20 december 2024. Het wetsvoorstel waarmee dit beleidsbesluit wordt gecodificeerd (Fiscale verzamelwet 2026) is ingediend op 24 april

2025. Het wetsvoorstel ligt momenteel ter behandeling in de Eerste Kamer.

27. Btw-overgangsrecht ([Stcrt. 2024, 40471](#)). Dit beleidsbesluit is gepubliceerd in de Staatscourant op 16 december 2024. Het wetsvoorstel waarmee dit beleidsbesluit wordt gecodificeerd (Wet behoud verlaagd btw-tarief op cultuur, media en sport) is ingediend op 16 september 2025 (Prinsjesdag 2025). Het wetsvoorstel ligt momenteel ter behandeling in de Eerste Kamer.

28. Fiscale knelpunten Wet toekomst pensioenen ([Stcrt. 2025, 13021](#)). Dit beleidsbesluit is gepubliceerd in de Staatscourant op 23 april 2025. Het wetsvoorstel waarmee dit beleidsbesluit wordt gecodificeerd (Overige fiscale maatregelen 2026) is ingediend op 16 september 2025 (Prinsjesdag 2025). Het wetsvoorstel ligt momenteel ter behandeling in de Tweede Kamer.

29. Bpm ([Stcrt. 2025, 21007](#)). Dit beleidsbesluit is gepubliceerd in de Staatscourant op 24 juni 2025. Het wetsvoorstel waarmee dit beleidsbesluit wordt gecodificeerd (Belastingplan 2026) is ingediend op 16 september 2025 (Prinsjesdag 2025). Het wetsvoorstel ligt momenteel ter behandeling in de Tweede Kamer.^[1] Kamerstukken II 2023/24, [31 066, nr. 1329](#).

VRAAG 102

Vraag 102

Kan per beleidsbesluit aangegeven worden hoe het tijdstraject er uit ziet van initiatie tot de indiening van het wetsontwerp dat het besluit in wetgeving moet omzetten?

Antwoord op vraag 102

Zie het antwoord op vraag 101.

VRAAG 103

Vraag 103

Kan een tabel worden gegeven met de werkelijke oploep van de hoogte van de arbeidskorting van 2001 tot en met 2026?

Antwoord op vraag 103

De tabel hieronder laat de werkelijke oploep van de maximale hoogte van de arbeidskorting zien van 2001 tot en met 2025 en welk deel hiervan endogeen was, en welk deel beleidsmatig. De kolom indexatie laat het effect zien van het volledig toepassen van de tabelcorrectiefactor in desbetreffend jaar. Als de tcf in een gegeven jaar beperkt wordt toegepast, dan wordt dit weerspiegeld in de kolom «beleid». Bijvoorbeeld, in 2024 is de tcf beperkt toegepast. Als de tcf volledig zou zijn toegepast zou de maximale hoogte met 500 euro zijn toegenomen, maar door de beperkte toepassing was dit 480 euro. Dit betekent dat er een beleidsmatige verlaging van de maximale arbeidskorting was van 20 euro. Ditzelfde geldt voor 2013 en 2014 toen de tabelcorrectiefactor is bevroren. Voor de vergelijkbaarheid wordt in de tabel de maximale hoogte van de arbeidskorting gepresenteerd ongeacht de vormgeving. Het inkomensniveau waarbij de maximale hoogte van toepassing is, verschilt door de tijd.

Tabel 16 hoogte maximale arbeidskorting

Jaartal	maximale AK	aanpassing	w.v. indexatie	w.v. beleid
2001	920			
2002	949	29	29	0
2003	990	41	34	7
2004	1213	223	24	199
2005	1287	74	17	57
2006	1357	70	12	58
2007	1392	35	22	13
2008	1443	51	21	30
2009	1504	61	25	36
2010	1489	– 15	29	– 44
2011	1574	85	9	76
2012	1611	37	27	10
2013	1723	112	35	77
2014	2097	374	29	345
2015	2220	123	19	104
2016	3103	883	11	872
2017	3223	120	9	111
2018	3249	26	26	0
2019	3399	150	39	111
2020	3819	420	54	366
2021	4205	386	61	325
2022	4260	55	55	0
2023	5052	792	268	524
2024	5532	480	500	– 20
2025	5599	67	67	0
2026	5685	86	162	– 76

VRAAG 104

Vraag 104

Kan een tabel worden gegeven met de werkelijke oploep van het budgettaire beslag van de arbeidskorting van 2001 tot en met 2026?

Antwoord op vraag 104

De tabel hieronder laat het budgettaire belang zien van de arbeidskorting van 2005 tot en met 2025. Gegevens over het budgettaire belang van voor 2005 zijn niet beschikbaar.

Tabel 17 Budgettaire belang arbeidskorting in lopende prijzen in miljoenen euro

Jaartal	Budgettair belang
2005	7.711
2006	8.208
2007	8.855
2008	9.304
2009	9.808
2010	10.004
2011	9.721
2012	10.230
2013	10.005
2014	9.694
2015	11.742
2016	12.968
2017	17.276
2018	18.564
2019	19.755
2020	19.522
2021	21.968
2022	24.691
2023	25.602
2024	31.170
2025	34.924

VRAAG 105

Vraag 105

Kan een tabel worden gegeven met daarin een endogene ontwikkeling van de arbeidskorting vanaf 2001 tot heden? Hoe hoog zou de arbeidskorting in dat scenario (ongeveer) geweest zijn in 2025 en wat zou dan het budgettaire beslag zijn geweest in 2025?

Antwoord op vraag 105

De maximale arbeidskorting bedroeg in 2001 920 euro (2.027 gulden). Als dit bedrag alleen geïndexeerd zou zijn geweest met de toegepaste tcf, dan was de maximale arbeidskorting uitgekomen op ongeveer 1.450 euro in 2025. Sinds 2001 is de vormgeving van de arbeidskorting gewijzigd door het invoeren van een extra opbouwstap en wordt de korting nu afgebouwd. Voor de berekening van het budgettaire belang wordt uitgegaan van de vormgeving zoals in 2001, dus een opbouw in 2 stapjes en geen afbouw. De inkomensgrenzen worden gelijkgesteld aan de huidige inkomensgrenzen van het eerste en tweede knikpunt. Het budgettaire belang van de aangepaste vormgeving van de arbeidskorting is circa 10 miljard euro in 2025.

VRAAG 106

Vraag 106

Het verschil in budgettair beslag tussen een endogene ontwikkeling van de arbeidskorting vanaf 2001 en de werkelijke ontwikkeling van de arbeidskorting sinds 2001, betreft de beleidsmatige verhogingen van de arbeidskorting. Kan aangegeven worden hoeveel procent van de lastenverlichting sinds 2001, is ingezet via beleidsmatige verhoging van de arbeidskorting?

Antwoord op vraag 106

Onderstaande tabel toont de uitsplitsing van beleidsmaatregelen in de inkomstenbelasting naar tarieven, heffingskortingen en de arbeidskorting sinds 2020. Hierin zijn alle beleidsmaatregelen op het gebied van de heffingskortingen en tarieven meegenomen vanaf het Belastingplan 2020 tot en met het Belastingplan 2026 (inclusief nota van wijziging). Wijzigingen in de schijfgrenzen zijn meegeteld als beleidswijzigingen in de tarieven. Een uitsplitsing vanaf 2001 kan op korte termijn niet gegeven worden.

Tabel 18 Lastenverzwaring en -verlichting in de inkomstenbelasting sinds 2020 (prijzen 2025, '-' is lastenverlichting)												
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	struc
Arbeidskorting	- 1,0	- 2,5	- 2,6	- 6,1	- 6,4	- 6,5	- 7,1	- 7,1	- 7,1	- 7,1	- 7,1	- 7,3
Overige heffingskortingen	- 0,9	- 1,3	- 1,3	- 1,3	- 1,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,4	1,8
Tarieven	- 0,3	0,2	0,1	- 0,6	1,6	- 2,1	- 2,1	- 2,6	- 2,8	- 2,9	- 2,9	- 2,0
Totaal	- 2,3	- 3,5	- 3,8	- 8,0	- 6,1	- 8,4	- 8,9	- 9,4	- 9,7	- 9,9	- 9,6	- 7,5
Arbeidskorting	45%	71%	69%	77%	105%	77%	79%	75%	74%	72%	74%	98%
Overige heffingskortingen	40%	36%	33%	16%	21%	- 3%	- 3%	- 2%	- 3%	- 2%	- 4%	- 24%
Tarieven	15%	- 7%	- 2%	7%	- 26%	25%	23%	27%	29%	30%	30%	26%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

VRAAG 107

Vraag 107

Wat kost het opheffen van de inkomensafhankelijkheid van de Algemene Heffingskorting en wat kost van opheffen van de inkomensafhankelijkheid van de Arbeidskorting en de ouderenkorting?

Antwoord op vraag 107

De algemene heffingskorting bedraagt in 2026 maximaal 3.115 euro en bouwt vanaf een inkomen van 29.736 euro af met 6,398%. Voor de raming van het opheffen van de inkomensafhankelijkheid van de AHK is aangenomen dat iedereen het bedrag van 3.115 euro per jaar zal ontvangen. Dit leidt tot een derving van circa 11,5 miljard euro per jaar. De arbeidskorting bouwt in 2026 op in 3 stappen tot een maximale arbeidskorting van 5.685 euro bij een arbeidsinkomen van 45.592 euro, vervolgens bouwt de arbeidskorting met 6,51% af. Voor de raming van het opheffen van de inkomensafhankelijkheid van de AK is aangenomen dat het opbouwtraject gelijk blijft en het afbouwpercentage vanaf het derde knippunt op 0% wordt gezet. Hierdoor ontvangen alle personen met een arbeidsinkomen boven 45.592 euro de maximale arbeidskorting van 5.685 euro. Dit leidt tot een derving van circa 7,5 miljard euro. De ouderenkorting bedraagt in 2026 maximaal 2.067 euro en bouwt vanaf een inkomen van 46.002 euro af met 15%. Voor de raming van het opheffen van de inkomensafhankelijkheid is aangenomen dat iedereen het bedrag van 2.067 euro zal ontvangen. Dit leidt tot een derving van circa 1 miljard euro per jaar.

VRAAG 108

Vraag 108

Met welk (gelijk) percentage kunnen alle schijftarieven verlaagd worden als de arbeidskorting wordt afgeschaft? Met welk percentage kunnen de eerste twee tariefschijven verlaagd worden met de opbrengst van het afschaffen van de arbeidskorting?

Antwoord op vraag 108

Het afschaffen van de arbeidskorting leidt tot een budgettaire opbrengst van circa 38 miljard euro in 2026. Hiermee kunnen de tarieven in alle schijven met ongeveer 6,9 %-punt worden verlaagd. Als alleen het tarief in de eerste en tweede schijf wordt verlaagd dan kunnen deze tarieven met 7,55 %-punt worden verlaagd in 2026. De tabel hieronder vat de tarievenstructuur samen bij terugsluis in alle tarieven en bij terugsluis alleen in het tarief 1^e en 2^e schijf.

Tabel 19 belastingtarieven box 1			
	Huidig	Terugsluis AK alle tarieven	Terugsluis AK tarief 1e en 2e schijf
Tarief 1e schijf		8,10%	1,20%
Tarief 2e schijf		37,56%	30,66%
Tarief 3e schijf		49,50%	42,60%
			0,55%
			30,01%
			49,50%

VRAAG 109

Vraag 109

In het rapport van de Studiegroep Begrotingsruimte wordt gepleit voor een verschuiving van lasten op arbeid naar vermogen en consumptie. Klopt het dat deze voorgestelde lastenverzwaring op vermogen, vooral bij gepensioneerden zal neerslaan?

Antwoord op vraag 109

Het klopt dat de Studiegroep Begrotingsruimte adviseert om de lasten op arbeid te verschuiven naar lasten op vermogen en consumptie. Het is afhankelijk van de vormgeving, zie Bouwstenen voor een beter en eenvoudiger belastingstelsel, waar de effecten neerslaan.

VRAAG 110

Vraag 110

Wat is de hoogte van de werkelijk betaalde AOW-premie voor werknemers respectievelijk voor ZZP'ers voor de inkomensgroepen van 0 tot 100.000, per 5.000 euro? Het lid van de 50PLUS-fractie verzoekt waar mogelijk de antwoorden weer te geven per jaar sinds 2015, zodat de ontwikkeling in ogenschouw kan worden genomen.

Antwoord op vraag 110

Omdat inkomens dichtbij nul onrealistisch laag zijn, is er gekozen voor een weergave van de belastbare inkomensgroepen van €15.000 tot €100.000.

In onderstaande tabel wordt inzicht gegeven in de effectieve AOW-premiepercentages voor alleenstaande werknemers en alleenstaande zelfstandigen (beiden zonder kinderen) bij diverse belastbare inkomens. Bij een zelfstandige wordt uitgegaan van een IB-ondernemer die voldoet aan het urencriterium en zodoende recht heeft op zelfstandigenaftrek, mkb-winstvrijstelling en dezelfde heffingskortingen als een werknemer. De enige uitzondering hierop is een zelfstandige met een belastbaar inkomen van €15.000. We gaan er in onze modellen van uit dat deze zelfstandige niet aan het urencriterium voldoet voor de zelfstandigenaftrek. De heffingskortingen in deze berekeningen worden volledig toegeschreven aan de betaalde belasting in de eerste schijf, wat de effectieve premiepercentages enigszins drukt.

Omdat niet elke combinatie van een huishoudtype en een specifiek belastbaar inkomen even vaak voorkomt, zijn deze voorbeelden niet representatief voor het totaal aan Nederlandse huishoudens. De uitkomsten in de tabel bij gelijke loonniveaus zijn tussen verschillende jaren door de loonontwikkeling en reguliere indexatie van heffingskortingen niet goed met elkaar te vergelijken.

Tabel 20 Effectieve AOW-premiepercentages van een alleenstaande werknemer zonder kinderen, naar jaar en belastbaar inkomen

Belastbaar inkomen voor aftrek	Alleenstaande werknemer zonder kinderen										
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
15.000	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
20.000	7,1%	4,8%	4,6%	4,7%	4,2%	3,8%	3,1%	3,2%	1,6%	0,9%	1,9%
25.000	10,4%	8,3%	8,1%	8,0%	7,0%	6,2%	5,3%	5,1%	3,2%	1,4%	2,1%
30.000	12,6%	10,6%	10,4%	10,3%	9,4%	8,4%	7,7%	7,5%	5,9%	4,5%	4,1%
35.000	13,3%	11,6%	11,6%	11,6%	10,8%	9,9%	9,4%	9,2%	7,8%	6,7%	6,4%
40.000	12,0%	10,7%	10,6%	10,6%	10,1%	9,4%	8,9%	8,8%	8,2%	7,5%	7,4%
45.000	11,0%	10,0%	9,9%	9,9%	9,6%	9,0%	8,6%	8,5%	8,0%	7,4%	7,0%
50.000	10,2%	9,4%	9,3%	9,3%	9,2%	8,6%	8,3%	8,2%	7,8%	7,3%	6,9%
55.000	9,7%	8,9%	8,9%	8,8%	8,8%	8,3%	8,1%	8,0%	7,7%	7,2%	6,9%
60.000	9,2%	8,6%	8,5%	8,4%	8,5%	8,1%	7,9%	7,8%	7,5%	7,1%	6,8%
65.000	8,6%	8,2%	8,1%	8,1%	8,3%	7,9%	7,7%	7,6%	7,4%	7,1%	6,8%
70.000	8,1%	7,8%	7,7%	7,8%	8,0%	7,7%	7,5%	7,5%	7,3%	7,0%	6,8%
75.000	7,7%	7,4%	7,3%	7,4%	7,7%	7,4%	7,2%	7,2%	7,2%	7,0%	6,8%
80.000	7,4%	7,1%	7,0%	7,0%	7,4%	7,1%	6,9%	6,9%	6,9%	6,8%	6,6%
85.000	7,0%	6,8%	6,7%	6,7%	7,1%	6,8%	6,7%	6,7%	6,7%	6,5%	6,4%
90.000	6,8%	6,5%	6,4%	6,4%	6,9%	6,6%	6,5%	6,4%	6,5%	6,4%	6,2%
95.000	6,5%	6,3%	6,2%	6,2%	6,6%	6,4%	6,3%	6,3%	6,3%	6,2%	6,1%
100.000	6,3%	6,1%	5,9%	6,0%	6,2%	6,2%	6,1%	6,1%	6,2%	6,0%	5,9%

Tabel 21 Effectieve AOW-premiepercentages van een alleenstaande zelfstandige zonder kinderen, naar jaar en belastbaar inkomen

Belastbaar inkomen voor aftrek	Alleenstaande zelfstandige zonder kinderen										
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
15.000	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%
20.000	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
25.000	2,2%	0,4%	0,2%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
30.000	4,4%	2,9%	2,7%	2,7%	2,1%	1,5%	0,9%	0,9%	0,1%	0,0%	0,4%
35.000	6,6%	5,2%	5,1%	5,0%	4,4%	3,6%	3,1%	3,1%	2,3%	1,9%	2,4%
40.000	8,3%	7,2%	7,1%	7,0%	6,5%	5,7%	5,2%	5,1%	4,3%	3,8%	4,3%
45.000	9,6%	8,7%	8,7%	8,6%	8,1%	7,4%	6,9%	6,9%	6,2%	5,8%	5,9%
50.000	9,4%	8,8%	8,7%	8,7%	8,5%	7,9%	7,5%	7,5%	7,1%	6,6%	6,4%
55.000	9,0%	8,3%	8,3%	8,3%	8,2%	7,7%	7,3%	7,3%	7,0%	6,6%	6,3%
60.000	8,6%	8,0%	7,9%	7,9%	7,9%	7,5%	7,2%	7,1%	6,9%	6,5%	6,3%
65.000	8,3%	7,7%	7,6%	7,6%	7,7%	7,3%	7,0%	7,0%	6,8%	6,5%	6,3%
70.000	8,0%	7,4%	7,3%	7,3%	7,5%	7,1%	6,9%	6,9%	6,7%	6,4%	6,3%
75.000	7,7%	7,2%	7,1%	7,1%	7,4%	7,0%	6,8%	6,8%	6,7%	6,4%	6,3%
80.000	7,4%	7,0%	6,9%	6,8%	7,2%	6,9%	6,7%	6,7%	6,6%	6,4%	6,2%
85.000	7,0%	6,8%	6,7%	6,7%	7,1%	6,8%	6,7%	6,6%	6,6%	6,4%	6,2%
90.000	6,8%	6,5%	6,4%	6,4%	6,9%	6,6%	6,5%	6,4%	6,5%	6,3%	6,2%
95.000	6,5%	6,3%	6,2%	6,2%	6,6%	6,4%	6,3%	6,3%	6,3%	6,2%	6,1%
100.000	6,3%	6,1%	5,9%	6,0%	6,2%	6,2%	6,1%	6,1%	6,2%	6,0%	5,9%

VRAAG 111

Vraag 111

Wat is de ontwikkeling van uitgaven aan AOW sinds het jaar 2000 tot heden in percentage van het BBP? Hoe verloopt dit percentage naar verwachting tussen 2025 en 2030?

Antwoord op vraag 111

In onderstaande tabel zijn de gerealiseerde uitgaven aan de AOW sinds het jaar 2000 tot 2024 als percentage van het BBP weergegeven. Vanaf 2025 betreft het een raming waarbij rekening is gehouden met de loon- en prijsontwikkelingen. De raming van het CPB voor het BBP loopt tot 2029. Het is daarom niet mogelijk om de AOW uitgaven als percentage van het BBP weer te geven voor 2030.

Tabel 22 Gerealiseerde uitgaven AOW als % van BBP

Jaar	AOW uitgaven als percentage van BBP
2000	4,20%
2001	4,20%
2002	4,30%
2003	4,40%
2004	4,30%
2005	4,20%
2006	4,10%
2007	4,00%
2008	4,10%
2009	4,40%
2010	4,50%
2011	4,60%
2012	4,80%
2013	4,90%
2014	5,00%
2015	5,00%
2016	5,00%
2017	4,90%
2018	4,70%
2019	4,60%
2020	4,90%
2021	4,70%
2022	4,30%
2023	4,50%
2024	4,60%
2025*	4,60%
2026*	4,70%
2027*	4,80%
2028*	4,80%
2029*	4,90%

VRAAG 112

Vraag 112

Wat is de raming van het aantal AOW'ers van 2025 tot 2040 en graag ook uitgesplitst naar het aantal alleenstaande en het aantal samenwonende AOW'ers?

Antwoord op vraag 112

Hieronder zijn het aantal AOW-gerechtigden van 2025 t/m 2040 weergegeven uitgesplitst naar het aantal alleenstaanden en het aantal gehuwden/samenwonende. Vanaf 2025 betreft het een raming, naarmate de jaren verder in de toekomst liggen zal de inschatting minder nauwkeurig zijn.

Tabel 23 Alleenstaande en gehuwde/samenwonende AOW-gerechtigden van 2025 t/m 2032

Aantal personen (medio jaar)	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Alleenwonende AOW gerechtigden	1.386.093	1.421.886	1.458.400	1.479.956	1.517.381	1.557.781	1.599.498	1.641.483
Gehuwde/samenwonende AOW gerechtigden	2.277.325	2.313.637	2.353.897	2.355.028	2.394.967	2.441.004	2.489.151	2.536.404
Totaal aantal AOW gerechtigden	3.663.418	3.735.523	3.812.297	3.834.984	3.912.348	3.998.785	4.088.649	4.177.887

Tabel 24 Alleenstaande en gehuwde/samenwonende AOW-gerechtigden van 2033 t/m 2040								
Aantal personen (medio jaar)	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040
Alleenwonende AOW gerechtigden	1.681.501	1.702.674	1.739.038	1.777.519	1.799.010	1.836.088	1.871.195	1.884.951
Gehuwde/samenwonende AOW gerechtigden	2.578.390	2.575.670	2.608.589	2.646.737	2.646.357	2.682.038	2.713.845	2.698.376
Totaal aantal AOW gerechtigden	4.259.891	4.278.344	4.347.627	4.424.256	4.445.367	4.518.126	4.585.040	4.583.327

VRAAG 113

Vraag 113

Hoeveel gepensioneerden hebben een onvolledige AOW-uitkering en wat is de gemiddelde hoogte van de AOW-uitkering aan deze groep?

Antwoord op vraag 113

Medio 2024 waren er circa 683 duizend AOW-gerechtigden met een onvolledige AOW. De gemiddelde hoogte van de AOW-uitkering van deze groep was in dat jaar 9.000 euro.

VRAAG 114

Vraag 114

Wat is het aantal gepensioneerden met een aanvullend pensioen tussen 0 tot 5.000 respectievelijk 5.000 tot 10.000 enzovoorts, met stappen van 5.000 tot de groep met een aanvullend pensioen van meer dan 100.000? Kan voor elk van deze groepen ook het percentage op het totaal gegeven worden?

Antwoord op vraag 114

Een dergelijke uitsplitsing van de opbouw van het aanvullend pensioen voor gepensioneerden is niet bekend. Wel publiceert het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) gegevens over het mediaan aanvullend pensioen voor AOW'ers. Onderstaande tabel geeft deze weer.

Tabel 25 Mediaan aanvullend pensioen van AOW'ers (in duizend euro).		
	Man	Vrouw
Totaal	14,7	6,4
Zonder partner	11,4	8,1
Met partner	15,8	4,6

VRAAG 115

Vraag 115

Kan onderbouwing worden gegeven voor de gehoorde ambtelijke stelling in algemeenheid: «Een groot deel van de gepensioneerden is over het algemeen relatief vermogend».

Antwoord op vraag 115

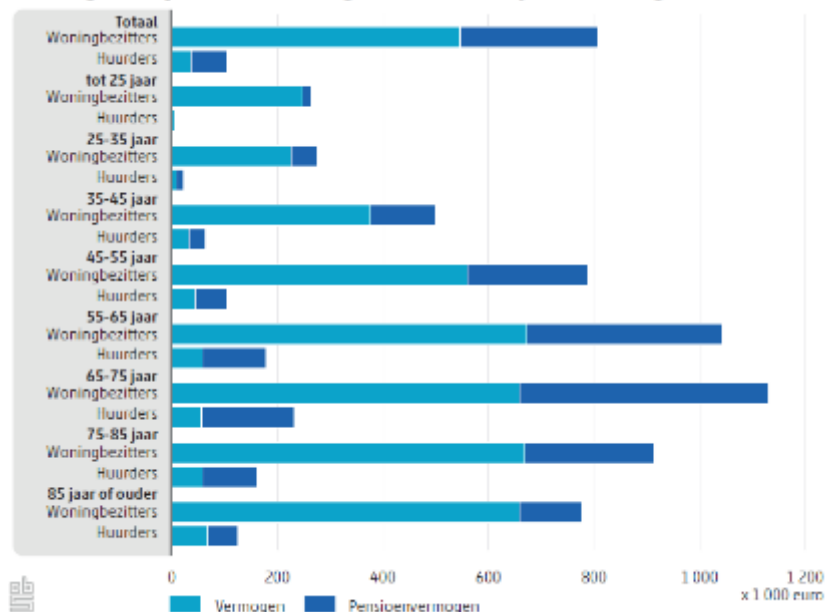
In de vraag wordt verwezen naar pagina 52 van het rapport van de 18e Studiegroep begrotingsruimte en heeft betrekking op de volgende alinea. «Van alle leeftijdsgroepen hebben gepensioneerden het hoogste mediane vermogen en het minste risico op armoede. Het Nederlandse pensioenstelsel zorgt er met de AOW voor dat van alle leeftijdsgroepen gepensioneerden het minste risico lopen op armoede. Een deel van de ouderen is financieel kwetsbaar, met name als er sprake is van een onvolledige AOW-uitkering (als men niet zijn hele leven in Nederland heeft gewoond) in combinatie met geen of een klein pensioen, en mogelijke beperkingen van het doenvermogen. Daar staat een andere groep gepensioneerden tegenover die aanzienlijke aanvullende pensioenen heeft. Een aandachtspunt is dat de veranderende arbeidsmarkt consequenties kan hebben voor de pensioeninkomens van ouderen later. Een groot deel van de gepensioneerden is over het algemeen relatief vermogend. Oudere huishoudens met een mediaan inkomen hebben momenteel nauwelijks schulden, en hebben wel bezittingen.» Dat een groot deel van de gepensioneerden over het algemeen relatief vermogend is volgt uit de vermogensstatistieken van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Omdat privaat vermogen door de meeste mensen gedurende de levensloop worden opgebouwd en schulden worden afgelost, is het logisch dat gemiddeld genomen ouderen relatief meer vermogen hebben dan jongeren. In een eerdere Kamerbrief is dit uitvoerig uiteengezet.³¹ Ook in het rapport IBO vermogensverdeling³² is met behulp van vermogensstatistieken van het CBS uitgebreid toegelicht hoe het vermogen van Nederlandse huishoudens is opgebouwd en verdeeld. Onderstaande

³¹ Kamerstukken I 2017/18, 34.775, X.

³² Kamerstukken II 2021/22, 35.925 IX, nr. 38.

figuur uit bijlage 10 «Vermogensverdeling in beeld» van de Voorjaarsnota 2025 laat ook zien dat ouderen gemiddeld vermogender zijn dan jongeren.³³

Vermogen en pensioenvermogen¹⁾ naar leeftijd en woningbezit, 2023*

VRAAG 116

Vraag 116

Wat is het aandeel van de waarde van de eigen woning in het totale vermogen van gepensioneerden en hoe hoog is de gemiddelde hypotheekschuld van deze groep?

Antwoord op vraag 116

Uit data van het CBS volgt dat in 2024 voor huishoudens waarvoor een pensioenuitkering de voornaamste inkomensbron vormt, de eigen woning gemiddeld een waarde heeft van 476 duizend euro. De gemiddelde hypotheekschuld voor deze groep is 130 duizend euro en het gemiddelde vermogen exclusief eigen woning en de daarop rustende hypotheekschuld is 209 duizend euro.

VRAAG 117

Vraag 117

Kan een overzicht gegeven worden van de gemiste indexatie van 2008 tot en met 2023, van ABP, PFZW, Bouw, PME en PMT?

Antwoord op vraag 117

Voor deze vraag is gebruik gemaakt van gegevens van DNB vanwege de vergelijkbaarheid. Deze gegevens zijn vanaf 2014 beschikbaar. Uit onderstaande tabel blijkt dat gepensioneerden van de 5 grote pensioenfondsen in de afgelopen 10 jaar verschillend zijn geïndexeerd en hiermee verschillende cumulatieve achterstanden hebben opgelopen.

³³ Kamerstukken II 2024/25, [36725, nr. 1](#).

Tabel 26 CPI (afgeleid) cumulatieve indexatie en cumulatieve indexatie-achterstand in % (2013 =100)

		2014	2015	2016	2017	2018
	CPI (afgeleid (CBS))	100,6	101	101,31	102,72	104,16
ABP	Indexatie	100,5	100,5	100,5	100,5	100,5
Bouwnijverheid	Indexatie	100,15	100,15	100,15	100,74	101,82
PMT	Indexatie	100	100	100	100	100
PME	Indexatie	100	100	100	100	100
Zorg en Welzijn	Indexatie	100	100	100	100	100
ABP	Indexatie achterstand	0,1	0,5	0,81	2,22	3,66
Bouwnijverheid	Indexatie achterstand	0,45	0,85	1,16	1,98	2,34
PMT	Indexatie achterstand	0,6	1	1,31	2,72	4,16
PME	Indexatie achterstand	0,6	1	1,31	2,72	4,16
Zorg en Welzijn	Indexatie achterstand	0,6	1	1,31	2,72	4,16
		2019	2020	2021	2022	2023
	CPI (afgeleid (CBS))	105,83	107,1	109,78	122,73	126,41
ABP	Indexatie	100,5	100,5	100,5	114,92	118,4
Bouwnijverheid	Indexatie	102,08	102,08	103,88	119,78	119,78
PMT	Indexatie	100	100	100	105,49	108,87
PME	Indexatie	100	100	100	107,49	110,99
Zorg en Welzijn	Indexatie	100	100	100	108,7	113,92
ABP	Indexatie achterstand	5,33	6,6	9,28	7,81	8,01
Bouwnijverheid	Indexatie achterstand	3,74	5,01	5,9	2,95	6,63
PMT	Indexatie achterstand	5,83	7,1	9,78	17,24	17,55
PME	Indexatie achterstand	5,83	7,1	9,78	15,24	15,42
Zorg en Welzijn	Indexatie achterstand	5,83	7,1	9,78	14,03	12,49

VRAAG 118

Vraag 118

Wat is de rechtvaardiging om AOW'ers AOW-premie te laten betalen?

Antwoord op vraag 118

Op dit moment betalen AOW-gerechtigden geen AOW-premie. Alleen personen die in Nederland verzekerd zijn voor de AOW en een inkomen hebben betalen AOW-premie. Zodra iemand de AOW-leeftijd bereikt, wordt diegene zelf gerechtigd tot een AOW-uitkering en vervalt de premiebetaling.

VRAAG 119

Vraag 119

Wat is er fout aan de stelling dat de AOW een algemene volksverzekering is waarbij werkenden premie betalen tot de AOW-uitkering aanvangt?

Antwoord op vraag 119

De stelling dat de AOW een algemene volksverzekering is waarbij werkenden premie betalen tot de AOW-uitkering aanvangt, is deels juist, maar niet volledig. De AOW-premie voor werkenden is sinds 2001 gemaximeerd op 17,9%. Als gevolg hiervan dekken de premie-inkomsten de uitgaven aan AOW-uitkeringen niet meer volledig. Het resterende deel wordt gefinancierd uit algemene middelen. In die zin wordt de AOW deels via belastingen gefinancierd.

VRAAG 120

Vraag 120

Werkenden betalen steeds minder AOW-premie (door steeds hogere belastingverlagingen voor de werkenden). Erkent de regering dat dit geen onderbouwing is of kan zijn, voor een beleid waarbij AOW'ers ook premie moeten gaan betalen? Wat is dan de onderbouwing?

Antwoord op vraag 120

De bijdrage uit algemene middelen stijgt sinds 2001 geleidelijk. Volgens het CBS werd de AOW in 2024 voor het eerst voor meer dan de helft gefinancierd uit algemene middelen (bijna 55%). Dit houdt in dat de AOW geleidelijk (passief) gefiscaliseerd wordt. Dit is niet hetzelfde als actieve fiscalisering, waarbij AOW-gerechtigden ook AOW-premie gaan betalen. Het demissionaire kabinet is niet voornemens om te verkennen of actieve AOW-premieheffing bij AOW-gerechtigden wenselijk is. Tot verkenning overgaan is aan een volgend kabinet.

VRAAG 121

Vraag 121

Wat is de extra bruto budgettaire opbrengst van fiscalisering van de AOW-premie, als dat in één keer plaatsvindt?

Antwoord op vraag 121

Het direct en volledig fiscaliseren van de AOW-premie zou in 2026 leiden tot een opbrengst van € 6,5 miljard. De structurele opbrengst ligt aanzienlijk lager, doordat de premiegrens voor de premie volksverzekeringen (eindpunt eerste schijf box 1) gedeeltelijk geïndexeerd wordt. Bij het bepalen van de opbrengst is rekening gehouden met de doorwerking op de hoogte van de bruto AOW via de netto-netto koppeling. Dit betreft dus de opbrengst van het fiscaliseren van de AOW-premie inclusief hogere AOW-uitgaven.

VRAAG 122

Vraag 122

Met hoeveel miljard stijgen de AOW-uitgaven extra, met fiscalisering van de AOW-premie en handhaving van de netto-netto koppeling? Is dat niet contrair aan het doel de stijging van AOW-uitgaven te beperken?

Antwoord op vraag 122

Een grove raming van de budgettaire kosten van fiscalisering van de AOW-premie met handhaving van de netto-netto koppeling voor de AOW-uitgaven bedraagt structureel ca. 11,5 miljard euro per jaar. Bij deze raming is de fiscalisering van de AOW in isolatie doorgerekend op de AOW-uitgaven. Hierbij is dus geen rekening gehouden met eventuele inderdieneffecten op de AIO, toeslagen of uitvoeringskosten. Ook zijn de budgettaire opbrengsten van fiscalisering van de AOW-premie niet geraamd zoals in vraag 121 wel is gedaan.

Het klopt dat fiscalisering van de AOW-premie leidt tot een stijging van de AOW-uitgaven.

VRAAG 123

Vraag 123

Wat zijn de inkomenseffecten van het fiscaliseren van de AOW-premie in één keer, voor de groep voor gepensioneerden met een inkomen in euro's van 10.000 – 20.000 en vervolgens per 10.000 tot meer dan 100.000. Kan dit ook aangegeven worden voor gehuwden en alleenstaanden apart, vanwege het verschil in hoogte van de AOW-uitkering?

Antwoord op vraag 123

In onderstaande tabel vindt u het inkomenseffect voor gepensioneerde voorbeeldhuishoudens bij een verlaging van de AOW-premie met 17,9% naar 0% in 2026 en een gelijke verhoging van het belastingtarief in de eerste schijf van de inkomstenbelasting. Inkomenseffecten worden getoond vanaf het niveau van de AOW. Dit is voor gepensioneerden het sociaal minimum, tenzij sprake is van een onvolledige AOW-opbouw.

Tabel 27 Inkomenseffecten van volledige fiscalisering van de AOW-premie in 2026, voor gepensioneerde huishoudens naar inkomensklasse en huishoudtype

	Bruto inkomen (voor fiscalise- ring)	Inkomenseffect
<i>AOW (alleenstaand)</i>		
AOW	€ 21.077	2,0%
AOW +10000	€ 31.077	– 9,5%
AOW +20000	€ 41.077	– 11,8%
AOW +30000	€ 51.077	– 12,6%
AOW +40000	€ 61.077	– 10,8%
AOW +50000	€ 71.077	– 10,2%
AOW +60000	€ 81.077	– 9,7%
AOW +70000	€ 91.077	– 8,8%
AOW +80000	€ 101.077	– 8,1%
AOW +90000	€ 111.077	– 7,5%
AOW +100000	€ 121.077	– 7,0%
<i>AOW (paar met één aanvullend pensioen)</i>		
AOW	€ 28.964	6,5%
AOW +10000	€ 38.964	– 3,7%
AOW +20000	€ 48.964	– 8,0%
AOW +30000	€ 58.964	– 8,7%
AOW +40000	€ 68.964	– 9,1%
AOW +50000	€ 78.964	– 8,4%
AOW +60000	€ 88.964	– 8,2%
AOW +70000	€ 98.964	– 7,8%
AOW +80000	€ 108.964	– 7,2%
AOW +90000	€ 118.964	– 6,7%
AOW +100000	€ 128.964	– 6,3%
<i>AOW (paar met twee aanvullende pensioenen)¹</i>		
AOW +10000	€ 38.964	– 5,4%
AOW +20000	€ 48.964	– 9,7%
AOW +30000	€ 58.964	– 11,7%
AOW +40000	€ 68.964	– 13,2%
AOW +50000	€ 78.964	– 13,9%
AOW +60000	€ 88.964	– 14,2%
AOW +70000	€ 98.964	– 14,1%
AOW +80000	€ 108.964	– 13,8%
AOW +90000	€ 118.964	– 13,3%
AOW +100000	€ 128.964	– 13,1%

¹ Inkomenseffecten van volledige fiscalisering van de AOW-premie in 2026, voor gepensioneerde huishoudens naar inkomensklasse en huishoudtype

VRAAG 124

Vraag 124

Wordt erkend dat AOW'ers met kleine pensioenen het hardst getroffen worden bij fiscalisering van de AOW-premie zonder terugsluismaatregelen? Klopt het dat dit komt door de inkomensgrens voor de AOW-premie?

Antwoord op vraag 124

De hoogte van de AOW-uitkering wordt vastgesteld op basis van de netto-nettokoppeling met het referentieminimumloon, hierdoor daalt de netto AOW-uitkering niet bij het fiscaliseren van de AOW. Het fiscaliseren van de AOW zal wel gevolgen hebben voor AOW-gerechtigden met een aanvullend pensioen. AOW-gerechtigden met een hoog aanvullend pensioen zullen de volledige verhoging betalen, terwijl AOW-gerechtigden met een laag aanvullend pensioen dit niet volledig zullen betalen. Echter, de verhoging is in relatieve termen hoger voor AOW-gerechtigden met een laag aanvullend pensioen dan voor AOW-gerechtigden met een hoog aanvullend pensioen.

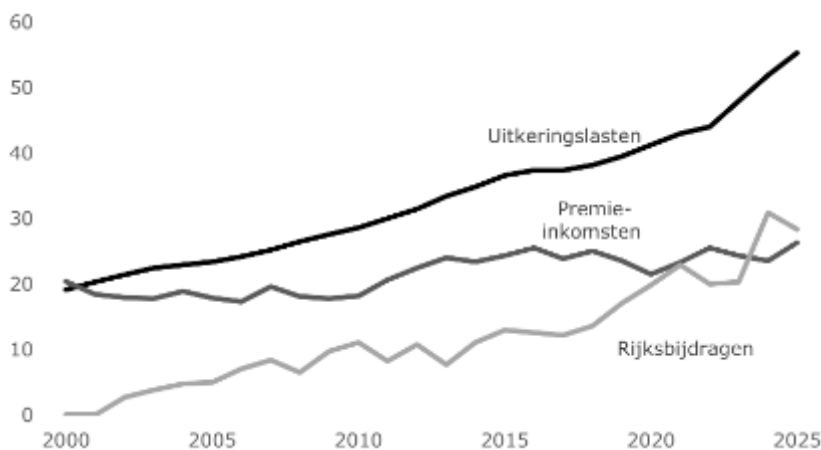
VRAAG 125

Vraag 125

Kan een overzicht geven worden van de ontwikkeling AOW-premie opbrengsten sinds 2000 en van de Rijksbijdrage aan het AOW-fonds alsmede van de totale AOW-uitgaven, in miljarden euro? Graag zowel in tabel als in grafiek.

Antwoord op vraag 125

Ja, in onderstaande figuur en tabel staan de gevraagde gegevens.

Tabel 28 Ontwikkeling van AOW-premieopbrengsten, Rijksbijdrage aan het AOW-fonds en totale AOW-uitgaven, 2000–2025 (in miljard euro)

jaar	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Uitkeringslasten	19,1	20,3	21,4	22,4	22,9	23,4	24,2	25,2	26,4	27,6	28,6	30	31,4
Premie-inkomsten	20,4	18,4	17,9	17,8	18,9	17,8	17,3	19,6	18,1	17,8	18,2	20,6	22,4
Rijksbijdragen	0	0	2,7	3,8	4,8	5	7	8,4	6,5	9,7	11,1	8,2	10,8
jaar	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Uitkeringslasten	33,4	34,8	36,6	37,4	37,4	38,1	39,5	41,2	43	44	47,9	51,9	55,3
Premie-inkomsten	24	23,4	24,4	25,6	23,8	25,1	23,5	21,5	23,3	25,5	24,3	23,6	26,3
Rijksbijdragen	7,7	11,1	13	12,6	12,2	13,6	17,1	19,9	22,9	20	20,3	30,9	28,3

VRAAG 126

Vraag 126

Kan worden bevestigd dat het achterblijven van de AOW-premies in verhouding tot de AOW-uitgaven, grotendeels wordt veroorzaakt door de enorm gestegen algemene heffingskorting en de arbeidskorting? Zo nee waarom niet?

Antwoord op vraag 126

Het effect van de heffingskortingen is dat de grondslag voor zowel de belasting- als premieheffing lager uitvalt. Hierdoor daalt de effectieve AOW-premie. Het kabinet is van mening dat het een beoogd effect is dat heffingskortingen korting geven op te betalen belastingen en premies. Daarnaast kan niet met enige zekerheid worden vastgesteld wat de bijdrage van de heffingskortingen is op de ontwikkeling van de premieontvangsten. Dit beeld zou gevormd kunnen worden door een stelsel te simuleren waarin de heffingskortingen en aftrekposten niet bestaan. Daarbij zouden echter zoveel aannames en veronderstellingen moeten worden gemaakt, bijvoorbeeld over de terugsluis van dit extra belastinggeld en eventuele gedragseffecten, dat het antwoord een onverantwoord hoog fictief gehalte zou krijgen.

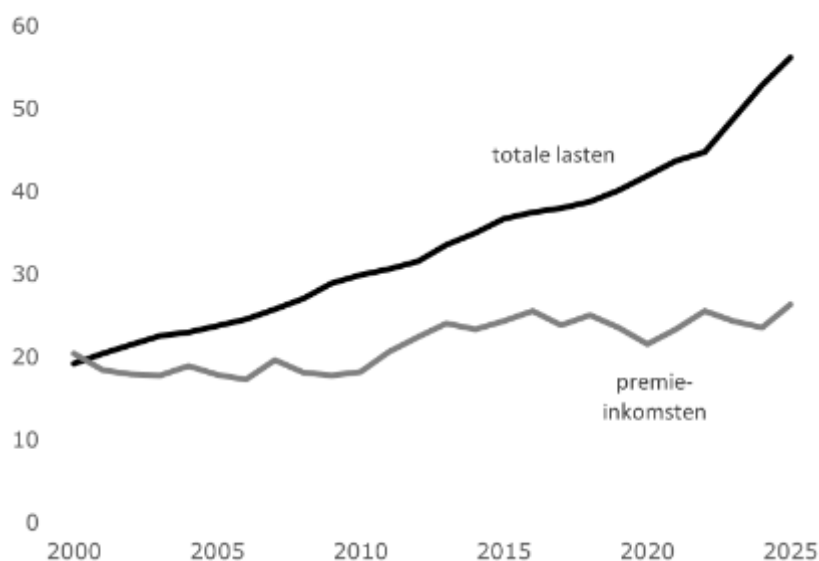
VRAAG 127

Vraag 127

Kan de verhouding tussen de AOW-premieopbrengst enerzijds en de totale budgettaire kosten van de AOW-uitkering, worden gekwantificeerd sinds 2000?

Antwoord op vraag 127

Ja, in onderstaande figuur en tabel staan de gevraagde gegevens.

Tabel 29 Verhouding tussen AOW-premieopbrengst en totale uitgaven aan AOW, 2000–2025 (in miljard euro)

Jaar	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
totale lasten	19,2	20,4	21,5	22,5	23	23,7	24,6	25,7	27,1
premie-inkomsten	20,4	18,4	17,9	17,8	18,9	17,8	17,3	19,6	18,1
premie-inkomsten (% van lasten)	106%	90%	83%	79%	82%	75%	70%	76%	67%
Jaar	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
totale lasten	28,9	29,9	30,6	31,5	33,5	35	36,7	37,5	38
premie-inkomsten	17,8	18,2	20,6	22,4	24	23,4	24,4	25,6	23,8
premie-inkomsten (% van lasten)	61%	61%	67%	71%	72%	67%	66%	68%	63%
Jaar	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	
totale lasten	38,7	40,1	41,9	43,7	44,7	48,7	52,8	56,2	
premie-inkomsten	25,1	23,5	21,5	23,3	25,5	24,3	23,6	26,3	
premie-inkomsten (% van lasten)	65%	59%	51%	53%	57%	50%	45%	47%	

VRAAG 128

Vraag 128

Kan een overzicht worden gegeven van de betaalde IAB-premie door gepensioneerde belastingbetalers, per jaar sinds 2015, vanaf een inkomen van 0 tot 100.000, per 5.000 euro?

Antwoord op vraag 128

U kunt hieronder een overzicht vinden van het maximale bedrag aan IAB-premie dat ingehouden wordt over het inkomen van AOW-gerechtigden per inkomenscategorie tussen 2015 en 2025. Dit bedrag is niet gecorrigeerd voor inflatie.

Inkomen	Maximale bedrag IAB-premie										
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
5000	243	275	270	283	285	273	288	275	272	285	283
10000	485	550	540	565	570	545	575	550	543	562	525
15000	728	825	810	848	855	818	863	825	815	798	789
20000	970	1100	1080	1130	1140	1090	1150	1100	1086	1064	1052
25000	1213	1375	1350	1413	1425	1368	1438	1375	1358	1330	1315
30000	1455	1650	1620	1695	1710	1635	1725	1650	1639	1596	1578
35000	1698	1925	1890	1978	1995	1908	2013	1925	1901	1862	1841
40000	1940	2200	2160	2260	2280	2180	2300	2200	2172	2128	2104
45000	2183	2475	2430	2543	2565	2453	2588	2475	2444	2394	2367
50000	2425	2750	2700	2825	2850	2725	2875	2750	2715	2650	2630
55000	2521	2902	2900	3086	3135	2998	3163	3025	2987	2925	2893
60000	2521	2902	2900	3086	3188	3119	3303	3284	3238	3192	3155
65000	2521	2902	2900	3086	3188	3119	3303	3284	3230	3158	3119
70000	2521	2902	2900	3086	3188	3119	3303	3284	3235	3124	3082
75000	2521	2902	2900	3086	3188	3119	3303	3284	3235	3110	3045
80000	2521	2902	2900	3086	3188	3119	3303	3284	3235	3110	3090
85000	2521	2902	2900	3086	3188	3119	3303	3284	3235	3110	3090
90000	2521	2902	2900	3086	3188	3119	3303	3284	3235	3110	3090
95000	2521	2902	2900	3086	3188	3119	3303	3284	3235	3110	3090
100000	2521	2902	2900	3086	3188	3119	3303	3284	3235	3110	3090

VRAAG 129

Vraag 129

Wat is het belastingvoordeel voor werknemers waarvoor de werkgever de zorgpremie betaalt?

Antwoord op vraag 129

Het belastingvoordeel van werknemers is in principe nul euro. De inkomensafhankelijke bijdrage (IAB) Zorgverzekeringswet kent voor werknemers alleen een werkgeversbijdrage. Door de maximering van het bijdrageplichtig inkomen in de IAB betalen werkgevers relatief minder IAB voor werknemers met inkomens boven de premiegrens. Dit belastingvoordeel aan de zijde van de werkgever kan in principe betrokken worden bij de loononderhandelingen. Afhankelijk van de onderhandelingsuitkomst zal een gedeelte van het voordeel dan toevallen aan de werkgever en een gedeelte aan de werknemer. Dat is niet vooraf te zeggen.

In het verleden, vóór de invoering van de Wet uniformering loonbegrip (Wul), betaalden werkgevers een vergoeding aan de werknemer, waarna de inkomensafhankelijke bijdrage werd ingehouden op het loon van de werknemer. Met de Wul werd de inkomensafhankelijke bijdrage vervangen door een werkgeversheffing, die niet tot het loon behoort. Door deze aanpassing werd de grondslag voor de loon- en inkomstenbelasting versmald. Zonder verdere maatregelen zou dit leiden tot een groot positief inkomenseffect voor werknemers. Om dat te voorkomen zijn met de invoering van de Wul ter compensatie lastenverzwarende maatregelen getroffen. De compenserende maatregelen zijn zo vormgegeven dat de inkomenseffecten voor verschillende groepen zo klein mogelijk waren. Het ligt voor de hand dat eventuele toekomstige wijzigingen in de IAB-systematiek gepaard zullen gaan met compenserende maatregelen in de inkomstenbelasting. Tegen die achtergrond is het niet correct om te spreken van een belastingvoordeel voor werknemers als gevolg van de huidige IAB-systematiek.

VRAAG 130

Vraag 130

Hoeveel was de derving voor de schatkist als gevolg van de aftrek van hypotheekrente sinds 2012?

Antwoord op vraag 130

De tabel hieronder geeft het budgettaire belang aan van de hypotheekrenteaftrek sinds 2012 zoals gerapporteerd in de bijlage fiscale regelingen bij de Miljoenennota.

Tabel 30 Budgettair belang hypotheekrenteaftrek

Jaar	Budgettair belang hypotheekrenteaftrek
2012	12,7 miljard euro
2013	13,8 miljard euro
2014	13,5 miljard euro
2015	13,2 miljard euro
2016	12,5 miljard euro
2017	11,8 miljard euro
2018	11,0 miljard euro
2019	9,8 miljard euro
2020	9,2 miljard euro
2021	8,4 miljard euro
2022	7,6 miljard euro
2023	7,7 miljard euro
2024	8,7 miljard euro
2025	10,0 miljard euro
2026	11,3 miljard euro

VRAAG 131

Vraag 131

Wat is de opbrengst van het eigen woningforfait sinds 2012

Antwoord op vraag 131

De tabel hieronder geeft het budgettaire belang aan van het eigenwoningforfait sinds 2012 zoals gerapporteerd in de bijlage fiscale regelingen bij de Miljoenennota.

Tabel 31 budgettair belang eigenwoningforfait

Jaar	Budgettair belang eigenwoningforfait
2012	2,6 miljard euro
2013	2,7 miljard euro
2014	2,9 miljard euro
2015	3,1 miljard euro
2016	3,1 miljard euro
2017	3,3 miljard euro
2018	3,3 miljard euro
2019	3,1 miljard euro
2020	3,1 miljard euro
2021	2,8 miljard euro
2022	2,8 miljard euro
2023	2,5 miljard euro
2024	2,7 miljard euro
2025	2,9 miljard euro
2026	2,8 miljard euro

VRAAG 132

Vraag 132

Wat is de onderbouwing van het enorme verschil in hoogte van het eigenwoning forfait van 0,35% respectievelijk van 2,35%?

Antwoord op vraag 132

Het eigenwoningforfait is ingevoerd om de netto huurwaarde, de huur die iemand zou kunnen ontvangen bij het verhuren van de eigenwoning, forfaitair te belasten. Dit wordt bepaald door middel van de brutohuurwaarde, verminderd met een aantal aftrekposten (waaronder een bestedingscomponent). In de loop van tijd is voor het bepalen van de hoogte van het eigenwoningforfait afgeweken van de oorspronkelijke uitgangspunten en is de hoogte beleidsmatig verlaagd (2025: 0,35%). Sinds 2009 geldt een hoger percentage (2,35%) ter vaststelling van het eigenwoningforfait bij een eigenwoningwaarde van 1 miljoen euro of meer (in 2025: 1,33 miljoen euro). De eigen woning kan deels als besteding/consumptiegoed (bewoning) en deels als belegging/investeringsgoed worden beschouwd. De ratio achter het verhoogde eigenwoningforfait is dat boven een bepaalde woningwaarde het beleggingsaspect een grotere rol speelt. Bij de behandeling van het wetsvoorstel werd daarover opgemerkt dat het toenmalige eigenwoningforfait de ontwikkeling op de woningmarkt, met name het topsegment, onvoldoende volgde. Het percentage van 2,35% geldt alleen voor het deel van de waarde dat uitgaat boven het bedrag van 1,33 miljoen euro. Dit leidt ertoe dat het effectieve forfait voor een woning met een waarde van bijvoorbeeld 1,5 miljoen euro neerkomt op 0,58%. Het ministerie van Financiën is momenteel bezig met het starten van een onderzoek naar de hoogte van het eigenwoningforfait.

VRAAG 133

Vraag 133

Wat zijn de budgettaire kosten als de grens voor de zogenaamde 'villabelasting' wordt verhoogd naar 2.000.000 euro?

Antwoord op vraag 133

In 2026 geldt vanaf een woningwaarde van 1.350.000 euro een verhoogd EWF-tarief van 2,35% op de waarde van een woning boven deze grens, ook wel de villabelasting genoemd. Het verhogen van deze grens naar 2.000.000 euro in 2026 leidt tot een budgettaire derving van 223 miljoen euro.

VRAAG 134

Vraag 134

Wat zou de startgrens voor de Villabelasting in 2026 zijn, als sinds de invoering van de villabelasting de index voor de waarde-stijging van de huizenprijzen zou zijn toegepast?

Antwoord op vraag 134

De grafiek hieronder geeft de daadwerkelijke ontwikkeling van de startgrens voor het verhoogde tarief in het eigenwoningforfait (EWF) weer. Daarnaast wordt de ontwikkeling getoond als de startgrens geïndexeerd wordt aan de hand van de WOZ-waardeontwikkeling. Als sinds de invoering van het verhoogde tarief in het eigenwoningforfait de WOZ-waardeontwikkeling zou zijn toegepast zou de startgrens voor het verhoogde tarief in 2026 1,76 miljoen euro zijn.

Grafiek: ontwikkeling startgrens verhoogd tarief EWF

VRAAG 135

Vraag 135

Wat is budgettaire opbrengst van de overdrachtsbelasting voor de eigen woning, per jaar sedert 2012?

Antwoord op vraag 135

Het is niet mogelijk op de budgettaire opbrengst van de overdrachtsbelasting voor de eigen woning per jaar sinds 2012 te geven. Door de tariefdifferentiatie die in 2021 is ingevoerd is het wel mogelijk om de budgettaire opbrengst van de overdrachtsbelasting voor de eigenwoning per 2021 inzichtelijk te maken. Dit komt doordat de aangifte overdrachtsbelasting voor 2021 geen onderscheid maakte tussen woningen die hoofdzakelijk voor hoofdbewoning worden gebruikt en woningen die niet hoofdzakelijk voor eigen bewoning worden gebruikt. .

Tabel 32 Opbrengsten vanaf 2021

Jaar	Opbrengst OVB eigen woning
2021	1,2 miljard euro
2022	1,4 miljard euro
2023	1,3 miljard euro
2024	1,4 miljard euro
2025	1,6 miljard euro
2026	1,9 miljard euro

VRAAG 136

Vraag 136

Wat is de ontwikkeling van de WOZ-waardes over het gehele land, per jaar sedert 2012?

Antwoord op vraag 136

Zie hieronder de ontwikkeling van de gemiddelde WOZ-waardes vanaf 2012 tot dit jaar.

Tabel 33 Ontwikkeling gemiddelde WOZ-waardes (bedragen x € 1.000)

Jaar	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Gemiddelde WOZ-waarde	232	223	211	206	208	217	230	248	270	290	314	368	379	398

De data is afkomstig van het [CBS](#)

VRAAG 137

Vraag 137

Wat is landelijk de opbrengst van de Onroerende Zaak Belasting (OZB) per jaar vanaf 2015 tot en met 2024?

Antwoord op vraag 137

Tabel 34

Jaar	Totaal opbrengst OZB (in mln euro)
2015	3.690
2016	3.776
2017	3.873
2018	3.985
2019	4.165
2020	4.399
2021	4.658
2022	4.881
2023*	5.262
2024**	5.492

*: Voorlopige realisatiecijfers. **: Uit de begroting, realisatiecijfers nog niet beschikbaar.

Bron: CBS³⁴, CBS³⁵ & CBS³⁶

VRAAG 138

Vraag 138

Wat is de opbrengst van de OZB per jaar vanaf 2015 tot en met 2024, uitsluitend het deel voor de eigen woningen?

Antwoord op vraag 138

Vanaf 2017 is er een uitsplitsing tussen woningen en niet-woningen beschikbaar. Voor die tijd werd geen uitsplitsing gemaakt tussen woningen en niet-woningen, maar tussen eigenaren en gebruikers. Zie hieronder de opbrengsten van de Onroerende Zaak Belasting (OZB) voor het deel van de eigen woningen vanaf 2017.

Tabel 35

Jaar	Opbrengst OZB deel van eigen woningen (in mln euro)
2017	2.045
2018	2.096
2019	2.191
2020	2.296
2021	2.430
2022	2.525
2023*	2.686
2024**	2.817

*: Voorlopige realisatiecijfers. **: Uit de begroting, realisatiecijfers nog niet beschikbaar.

Bron: CBS³⁷, CBS³⁸ & CBS³⁹

VRAAG 139

Vraag 139

Kan een vergelijking gegeven worden tussen de fiscale en niet-fiscale subsidies aan de huurders versus de fiscale en niet-fiscale subsidies aan woningeigenaren?

Antwoord op vraag 139

Het is niet mogelijk om een vergelijking te geven tussen fiscale en niet-fiscale subsidies aan huurders en woningeigenaren. Dit komt doordat regelingen niet gelijksoortig zijn en op verschillende manieren aangrijpen op de inkomenspositie van burgers. Sommige fiscale regelingen werken daarbij hoogstens indirect door op de financiële positie van deze groepen. Een voorbeeld hiervan is het aanstaande verlaagde overdrachtsbelastingtarief van 8% voor woningen die niet door de eigenaar bewoond worden. Dit kan leiden tot een klein voordeel voor verhuurders wat doorgegeven kan worden aan huurders, maar het voordeel zal in

³⁴ <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/>

³⁵ <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/84415NED/table?ts=1761130660608>

³⁶ <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/83614NED/table?ts=1761131310879>

³⁷ <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/80484ned/table?ts=1761130752991>

³⁸ <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/84415NED/table?ts=1761130660608>

³⁹ <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/83614NED/table?ts=1761131310879>

de regel niet volledig aan huurders toekomen.

Een voorbeeld van een fiscale subsidie aan woningeigenaren is de hypotheekrenteaftrek. Een voorbeeld van een niet-fiscale subsidie voor huurders is de huurtoeslag. Voor een overzicht van fiscale regelingen op het woonbeleid verwijs ik u naar de brief van minister VRO die mede namens Stas FB op verzoek van Kamerlid Welzijn naar uw Kamer is verstuurd.⁴⁰ Voor een overzicht van niet fiscale subsidies verwijs ik u naar de begroting van het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening.⁴¹

VRAAG 140

Vraag 140

Kan bij het antwoord op vraag 139 de opbrengst van het huurwaardeforfait worden afgetrokken van de fiscale subsidies aan de koopwoningsector?

Antwoord op vraag 140

Uit het antwoord op vraag 139 volgt dat het niet mogelijk is om de opbrengst van het huurwaardeforfait (EWF) eenduidig van de fiscale subsidies aan de koopwoningsector af te trekken.

De geschatte opbrengst van het EWF bedraagt 2,87 miljard euro in 2025.

VRAAG 141

Vraag 141

Klopt het dat de eigen woningbezitters op macroniveau meer kwijt zijn aan de optelsom van het huurwaardeforfait en de onroerende zaakbelasting, dan zij aan voordeel ontvangen via de hypotheekrenteaftrek?

Antwoord op vraag 141

Dat klopt niet. In 2025 zijn eigen woningbezitters naar schatting 2,87 miljard euro kwijt aan het huurwaardeforfait (EWF). Uit cijfers van het CBS blijkt dat gemeenten in 2025 naar schatting 3,05 miljard euro op zullen halen aan onroerende zaakbelasting op woningen. Daarin zijn ook woningen begrepen die niet kwalificeren als eigen woning. De optelsom bedraagt daarom maximaal 5,92 miljard euro. Het voordeel dat eigen woningbezitters ontvangen aan hypotheekrenteaftrek is 10,0 miljard euro.

VRAAG 142

Vraag 142

Hoeveel eigen woningbezitters zijn er volgens laatst bekende gegevens en hoeveel huurders?

Antwoord op vraag 142

Zie hieronder de verdeling van woningbezit in Nederland op 1 januari 2024.

Tabel 36 Overzicht woningbezit Nederland		
Woningbezit	Hoeveelheid (in miljoenen)	Percentage van totaal
Koopwoning	4,7	58%
Woningcorporatie	2,3	28%
Private verhuurders	1,2	14%
Totaal	8,2	100%

De data is afkomstig van het [CBS](#)

VRAAG 143

Vraag 143

Wat is het mediane pensioen bij de pensioenfondsen ABP, PFZW, Bouw, PME en PMT, per jaar vanaf 2020? En idem voor het gemiddelde pensioen, per jaar vanaf 2020?

Antwoord op vraag 143

Op basis van openbare data is het niet mogelijk om aan te geven wat het mediane pensioen is voor de genoemde fondsen per jaar vanaf 2020.

Op basis van de jaarverslagen van de fondsen kan het gemiddelde ouderdomspensioen berekend worden door de uitgaven voor

⁴⁰ Brief aan Parlement - Verzoek lid Welzijn fiscale regelingen woonbeleid.

⁴¹ XXII Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening Rijksbegroting 2025 | Begroting | Rijksoverheid.nl

enkel het ouderdomspensioen te delen door het aantal mensen die het ouderdomspensioen ontvangen (excl. partnerpensioenen, wezenpensioenen en het arbeidsongeschiktenpensioenen).

Onderstaande tabel geeft een overzicht van het gemiddelde pensioen.

Tabel 37 Gemiddelde jaarlijkse ouderdomspensioenuitkering (bruto, in duizend euro) ¹					
	2020	2021	2022	2023	2024
ABP	NB*	NB*	15,657	17,762	18,413
PFZW	8,889	8,951	9,135	10,189	10,366
BpF	NB*	NB*	NB*	NB*	NB*
PMT	7,28	7,46	7,675	8,281	8,625
PME	8,92	9,119	9,396	10,321	10,866

¹ 'NB' staat genoteerd wanneer er geen openbare gegevens beschikbaar zijn over hoeveel pensioengerechtigden het ouderdomspensioen ontvingen.

VRAAG 144

Vraag 144

Wat is de ontwikkeling van de AOW-uitkering in euro, voor alleenstaanden respectievelijk voor gehuwden, per jaar sinds 2020?

Antwoord op vraag 144

De AOW wordt ieder jaar per 1 januari en 1 juli verhoogd. In onderstaande tabel wordt daarom de toename van het bruto AOW inclusief vakantietoeslag en IOAOW (inkomensondersteuning AOW) per half jaar sinds 2020 voor alleenstaanden en gehuwden weergegeven in absolute euro's en procentueel.

De halfjaarlijkse stijging van de netto AOW is grotendeels afhankelijk van de stijging van het netto wettelijk minimumloon (WML). Daarnaast wordt het vakantiegeld afgeleid van het wettelijke vakantiegeld van 8% dat hoort bij het WML. De hoogte van de IOAOW wordt eens per jaar vastgesteld, hierdoor is de toename van de bruto AOW incl. vakantiegeld en IOAOW in juli doorgaans lager dan in januari. De IOAOW is per 1 januari 2023 verlaagd naar € 5 per jaar en is per 1 januari 2025 afgeschaft. De relatief hoge toename van de bruto AOW in de jaren 2023 en 2024 is het gevolg van de hogere indexatie van het WML als gevolg van de hogere inflatiecijfers.

Tabel 38 Toename van het bruto AOW incl. vakantietoeslag en IOAOW (inkomensondersteuning AOW) per half jaar sinds 2020 voor alleenstaanden en gehuwden						
Jaar	Maand	Toename hoogte AOW voor gehuwden	Procentuele toename voor gehuwden	Toename hoogte AOW voor alleenstaanden	Procentuele toename voor alleenstaanden	
2020	1-1-2020	€ 17,25	1,93%	€ 29,72	2,29%	
	1-7-2020	€ 8,44	0,93%	€ 11,95	0,90%	
2021	1-1-2021	€ 15,59	1,70%	€ 24,57	1,83%	
	1-7-2021	€ 5,46	0,58%	€ 8,13	0,60%	
2022	1-1-2022	€ 10,96	1,17%	€ 14,75	1,07%	
	1-7-2022	€ 12,20	1,28%	€ 16,93	1,22%	
2023	1-1-2023	€ 61,45	6,38%	€ 98,33	7,00%	
	1-7-2023	€ 22,39	2,18%	€ 31,66	2,11%	
2024	1-1-2024	€ 54,54	5,21%	€ 83,50	5,44%	
	1-7-2024	€ 21,39	1,94%	€ 30,36	1,88%	
2025	1-1-2025	€ 31,25	2,78%	€ 35,29	2,14%	
	1-7-2025	€ 21,00	1,82%	€ 29,45	1,75%	

VRAAG 145

Vraag 145

Hoeveel was de verhoging van de AOW gemiddeld per jaar, sinds 2020?

Antwoord op vraag 145

De AOW wordt ieder jaar per 1 januari en 1 juli verhoogd. De gemiddelde halfjaarlijkse verhoging van het maandbedrag sinds 2020 is 23,49 euro (een stijging van halfjaarlijks 2,3%). Voor alleenstaanden is dit gemiddeld 34,55 euro (een stijging van halfjaarlijks 2,3%).

Per jaar is de gemiddelde verhoging van het maandbedrag sinds 2020 46,99 euro voor gehuwden (een stijging van jaarlijks

4,7%) en 69,11 euro voor alleenstaanden (een stijging van jaarlijks 4,8%).

VRAAG 146

Vraag 146

Hoeveel alleenstaanden en hoeveel gehuwde AOW'ers hebben alleen AOW?

Antwoord op vraag 146

Uit de meest recente data van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) blijkt dat in 2020 92,7% van de mannelijke en 71% van de vrouwelijke AOW-gerechtigden aanvullend pensioen heeft ontvangen. Dit betekent dat respectievelijk 7,3% van de mannelijke AOW-gerechtigden en 29% van de vrouwelijke AOW-gerechtigden geen aanvullend pensioen ontving. Onderstaande tabel geeft een weergave van de groepen mannen en vrouwen met aanvullend pensioen met- en zonder partner. Ter indicatie: in 2022 ontvingen ongeveer 1,7 miljoen vrouwen en 1,5 miljoen mannen AOW. Op basis van deze gegevens van het CBS ontvingen dus ongeveer 500.000 vrouwen en circa 100.000 mannen met AOW geen aanvullend pensioen (19% van het totaal).⁴² Een belangrijk deel hiervan heeft echter een partner die wel aanvullend pensioen ontvangt. Recentere cijfers over AOW-gerechtigden zonder aanvullend pensioen zijn niet voorhanden.

Tabel 39 Aandeel mannelijke en vrouwelijke AOW-gerechtigden met aanvullend pensioen in 2020

	Man (% per subgroep)	Vrouw (% per subgroep)
Totaal	92,7	71
Zonder partner	89,2	85,9
Met partner	93,9	58,5

VRAAG 147

Vraag 147

Hoeveel alleenstaande mannen en hoeveel alleenstaande vrouwen, hebben alleen AOW?

Antwoord op vraag 147

Zie antwoord op vraag 146.

VRAAG 148

Vraag 148

Kan een overzicht gegeven worden van de ontwikkeling van het aantal AOW'ers, met een pensioen van 1.000 tot 2.000 euro, van 2.000 tot 3.000, van 3.000 tot 4.000, van 4.000 tot 5.000, van 5.000 tot 10.000, van 10.000 tot 15.000 en van meer dan 15.000 euro, over de jaren 2020 tot en met 2025? Als dit niet geaggregeerd kan worden gegeven, kunnen dan in elk geval de cijfers voor ABP en PFZW worden gegeven?

Antwoord op vraag 148

Dergelijke cijfers zijn niet bekend, in totaal noch op fondsniveau. Het antwoord op vraag 114 geeft wel inzicht in de mediane hoogte van het aanvullend pensioen van AOW'ers, uitgesplitst naar huishoudsamenstelling.

VRAAG 149

Vraag 149

'In de 18e rapportage staat dat Nederland op dit moment niet voldoet aan de Europese afspraken. Nederland voldoet niet aan de Europese uitgavenregel vanwege de kosten van vergrijzing. Echter constateert het lid van de fractie van 50PLUS ook dat Nederland wel degelijk voldoet aan de primaire Europese afspraken over begrotingstekorten (-3%) en staatsschulden (60%). Naar aanleiding daarvan heeft het lid van de fractie van 50PLUS de volgende vragen. Hoe luidt de uitgavenregel voor de kosten van vergrijzing precies?'

Antwoord op vraag 149

De Europese begrotingsregels zijn in 2024 hervormd. De referentiewaarden van 3% bbp voor het begrotingstekort en 60% bbp voor de schuld blijven bestaan, maar het uitgavenpad.⁴³ is nu de belangrijkste sturingsvariabele in het Stabiliteits- en Groeipact. Dit uitgavenpad geldt voor een aanpassingsperiode van – in beginsel – vier jaar en moet ervoor zorgen dat het tekort en de schuld op de middellange termijn (aanpassingsperiode + 10 jaar) onder de 3% en 60% bbp blijven bij ongewijzigd beleid. In Ne-

⁴² 1,6 miljoen vrouwelijke AOW-gerechtigden* (100% – 68,3%) | 1,5 miljoen mannelijke AOW-gerechtigden *

⁴³ Het uitgavenpad wordt gedefinieerd als de groei van de *netto primaire uitgaven*: de overheidsuitgaven exclusief rentelasten, cyclische werkloosheidsuitgaven, uitgaven gedekt met EU-middelen, cofinanciering van Europese subsidies en tijdelijke ('one-off') uitgaven.

derland zullen de overheidsfinanciën bij ongewijzigd beleid echter verslechteren, met name als gevolg van toenemende vergrijzingslasten. Hierdoor worden de referentiewaarden op de middellange termijn overschreden.

Dit vertaalt zich door in een groei van de Nederlandse netto primaire uitgaven die de komende jaren boven de maximaal toegestane groei ligt die door de Raad aan Nederland is aanbevolen. In het najaar van 2024 heeft Nederland het eerste budgettaire structureel plan voor de middellange termijn ingediend, waarbij de uitgavengroei inderdaad hoger is dan door de Raad aanbevolen maximaal toegestane groei. Zolang het tekort en de schuld onder de respectievelijk 3% en 60% bbp blijven, kan de Raad echter geen handhavingsmaatregelen opleggen. Dit is in Nederland gedurende de begrotingshorizon (in deze Miljoenennota t/m 2030) het geval.

Voor een nadere toelichting verwijs ik naar het in september aan de Europese Commissie aangeboden Nederlandse Ontwerpbegrotingsplan 2026.⁴⁴

VRAAG 150

Vraag 150

Welke andere EU-lidstaten voldoen expliciet niet aan deze uitgavenregel; en welke lidstaten wel? Kan dit uitputtend voor alle lidstaten in een lijst worden gegeven?

Antwoord op vraag 150

Het uitgavenpad in het Nederlandse plan voldeed niet aan de vereisten die het herziene begrotingsraamwerk hieraan stelt, waardoor de Raad een uitgavenpad op basis van zogenaamde technische informatie (de berekeningswijze van de Commissie) heeft aanbevolen. Voor de overige lidstaten heeft de Europese Commissie geoordeeld dat het uitgavenpad dat zij voorstelden in hun plan wel voldeed aan de vereisten van het begrotingsraamwerk, waardoor de Raad het pad zoals opgenomen in hun plan heeft kunnen aanbevelen.⁴⁵ De naleving van het uitgavenpad zoals aanbevolen door de Raad wordt jaarlijks gemonitord door de Europese Commissie. Afwijkingen van het uitgavenpad worden daarbij zowel jaarlijks als cumulatief bijgehouden in een zogenoemde controlerekening, met een jaarlijkse drempelwaarde van 0,3% van het bbp en een cumulatieve drempelwaarde van 0,6% van het bbp. Om deze monitoring mogelijk te maken, dienen alle lidstaten jaarlijks uiterlijk eind april een voortgangsrapport in. De kamer is in de nazending van de geannoteerde agenda van juni 2025 geïnformeerd welke lidstaten naar verwachting in 2025 zouden afwijken van het door de Raad aanbevolen uitgavenpad (zie specifiek annex II)^[1]. De Commissie zag voor Cyprus, Ierland, Luxemburg en Nederland een risico op afwijkingen van het aanbevolen uitgavenpad boven de toegestane drempelwaarden. In het najaar beoordeelt de Commissie opnieuw of de (geraamde) uitgavengroei voor 2025 in lijn is met het aanbevolen uitgavenpad. Zij doet dit op basis van de ontwerpbegrotingen (draft budgetary plans; DBPs) die lidstaten binnen de eurozone elk jaar uiterlijk op 15 oktober moeten indienen bij de Europese Commissie. Zodra deze beoordeling beschikbaar is, naar verwachting eind november, zal de Kamer opnieuw worden geïnformeerd. In het voorjaar van 2026 volgt een definitieve beoordeling door de Commissie op basis van de gerealiseerde uitgavengroei in 2025.^[1] Nazending geannoteerde agenda Eurogroep en Ecofinraad 19 en 20 juni 2025.

VRAAG 151

Vraag 151

Klopt het dat de uitgavenregel met betrekking tot de kosten van vergrijzing, niet kan leiden tot sancties of aanwijzingen, totdat ook de afspraken over het begrotingstekort en/of de staatsschuld worden geschonden? Indien ja, dan is de uitgavenregel met betrekking tot de kosten van vergrijzing, toch een begrotingsafspraken van een lagere orde, dan de normen voor tekort en schuld, waar Nederland wel aan voldoet? Graag een toelichting.

Antwoord op vraag 151

De Europese begrotingsregels zijn in 2024 hervormd. De referentiewaarden uit het EU-Verdrag van 3% bbp voor het begrotingstekort en 60% bbp voor de schuld (of een voldoende dalende schuld als de schuld boven 60% ligt) blijven bestaan, maar het uitgavenpad^[1] is nu de belangrijkste sturingsvariabele in het Stabiliteits- en Groeipact. De Europese Commissie kan een onderzoek instellen naar een buitensporig tekort op basis van zowel het tekort- als het schuld criterium. Het tekortcriterium houdt in dat het begrotingstekort onder de 3% van het bbp moet blijven; het schuld criterium vereist dat de overheidsschuld op middellange termijn onder 60% van het bbp blijft, of - als die hoger is - voldoende daalt. De ontwikkeling van het uitgavenpad is daarbij de maatstaf om te beoordelen of de schuld op de middellange termijn (aanpassingsperiode + 10 jaar) onder de 60% blijft of voldoende wordt teruggebracht. Zolang het begrotingstekort echter onder 3% en de schuld onder 60% van het bbp blijven, kan de EU geen handhavingsmaatregelen opleggen. Dit is voor Nederland momenteel het geval. Wel kan de Europese Commissie lidstaten dan nog steeds aanspreken op overschrijdingen van het uitgavenpad. ^[1] Het uitgavenpad wordt gedefinieerd als de groei van de netto primaire uitgaven: de overheidsuitgaven exclusief rentelasten, cyclische werkloosheidsuitgaven, uitgaven gedekt met EU-middelen, cofinanciering van Europese subsidies en tijdelijke ('one-off') uitgaven.

⁴⁴ Ontwerpbegroting Nederland 2026 ([link](#)).

⁴⁵ Dit staat los van het feit dat een aantal van deze landen, namelijk België, Frankrijk, Italië, Hongarije, Malta, Oostenrijk Polen, Slowakije en Roemenië zich momenteel in een buitensporigtekortprocedure bevindt als gevolg van overschrijding van de 3%-tekortnorm.

VRAAG 152

Vraag 152

Klopt de constatering dat de uitgaven aan sociale zekerheid in Italië in vergelijking met Nederland, relatief meer zijn gericht op de uitbetaling van pensioenen, dan op de uitbetaling van regelingen voor nog niet gepensioneerden, zoals kindregelingen, arbeidsongeschiktheidsregelingen en werkloosheidsuitkeringen?

Antwoord op vraag 152

Eurostat heeft vergelijkende statistieken gepubliceerd over de kosten van sociale zekerheid in 2022.⁴⁶ De kosten van regelingen voor sociale zekerheid in algemene zin bedroegen in Italië in 2022 28,9% van het bruto binnenlands product (bbp) en in Nederland 25,4% van het bbp. Het gemiddelde van de eurozone was 27,8% bbp. Eurostat geeft vervolgens ook een uitsplitsing van de kosten per categorie. Hieruit blijkt dat de Italiaanse uitgaven aan ouderdom- en nabestaandenregelingen 56,5% bedragen van de totale kosten voor sociale zekerheid in Italië, oftewel 16,3% van het bbp. In Nederland gaat 41,5% van de uitgaven aan sociale zekerheid naar ouderdom- en nabestaandenregelingen, oftewel 10,5% bbp. Hierbij moet opgemerkt worden dat het Italiaanse stelsel van sociale zekerheid wezenlijk verschilt van het Nederlandse en het lastig is specifieke uitgavencategorieën met elkaar te vergelijken. Zo is een groot deel van de Nederlandse pensioenuitgaven privaat vormgegeven via de tweede (via de werkgever) en soms ook derde pijler (verzekering). Dit wordt niet meegenomen in Eurostat.

VRAAG 153

Vraag 153

Kan van de EU-lidstaten die niet voldoen aan de uitgavenregel voor de kosten van de vergrijzing, per lidstaat worden aangegeven hoeveel procent van het BBP zij (ongeveer) moeten ombuigen om wel aan deze uitgavenregel te voldoen?

Antwoord op vraag 153

In december zal de kamer worden geïnformeerd over de beoordeling van de naleving van de door de Raad aanbevolen uitgavenpaden die de Europese Commissie maakt op basis van de ontwerpbegrotingen van lidstaten.

Het is op dit moment niet duidelijk of de Europese Commissie een eventuele afwijking van het uitgavenpad daarbij ook zal uitdrukken in een percentage bbp. Een berekening van de benodigde ombuiging voor alle 27 lidstaten zou vereisen dat de afwijking van het uitgavenpad per lidstaat wordt vergeleken met de nationale begrotingsplannen en de reeds voorgenomen ombuigingen. Een dergelijke berekening vergt gedetailleerde en actuele informatie die momenteel niet beschikbaar is.

VRAAG 154

Vraag 154

Heeft Nederland relatief meer of minder vergrijzingsgevoelige uitgaven binnen de sociale zekerheid, in vergelijking met Frankrijk, Italië, Spanje en Duitsland?

Antwoord op vraag 154

Pensioenuitgaven en uitgaven aan gezondheidszorg vormen de belangrijkste vergrijzingsgevoelige uitgaven binnen de sociale zekerheid. Nederland heeft relatief minder collectieve uitgaven aan pensioenen en relatief meer uitgaven aan gezondheidszorg, zo blijkt uit cijfers van Eurostat over sociale zekerheid in 2022.⁴⁷ Volgens Eurostat maakten de uitgaven aan ouderdom- en nabestaandenregelingen in 2022 in Nederland 41,5% uit van de totale uitgaven aan sociale zekerheid, wat goed was voor 10,5% bbp. In Frankrijk was dat 44,3% (14,1% bbp), in Spanje 48,9% (12,4% bbp) en in Duitsland 41,8% (12,0 % bbp). De uitgaven aan gezondheidszorg maakten in 2022 in Nederland 36,7% uit van de totale uitgaven aan sociale zekerheid (9,3% bbp), in Frankrijk 31,1% (9,9% bbp), in Spanje 30,1% (7,7% bbp) en in Duitsland 33,5% (9,6% bbp). Hierbij moet opgemerkt worden dat socialezekerheidsstelsels in Europa wezenlijk van elkaar verschillen en uitgaven daarom moeilijk te vergelijken zijn. Zowel in financiering, als voorwaarden, als dekking.

⁴⁶ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Social_protection_statistics_-_social_benefits

⁴⁷ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Social_protection_statistics_-_social_benefits